

Tbilisi-2017

Kitabın orijinal adı:

Gönüller Sultanı Efendimize MUHABBET

Müəllif:

Osman Nuri TOPBAŞ

Nəşrə Hazırlayan:

Hacı BƏKİROĞLU

Anadolu türkcəsindən

Azərbaycan türkcəsinə uyğunlaşdıran:

Nurlan MƏMMƏDZADƏ

Dizayn:

Elsevər ƏHMƏDOV

Bu kitab Bütün Gürcüstan Müsəlmanları İdarəsinin Şərq Gürcüstan müftiliyinin elmi şurasının təşəbbüsü və məsləhəti ilə nəşr olunub.

წიგნი დაბეჭდილია სსიპ სრულიად საქართველოს
მუსლიმთა სამმართველოს სამეცნიერო საბჭოს
ინიციატივით და რეკომენდაციით

სსიპ სრულიად საქართველოს მუსლიმთა სამმართველო
მადლობას უხდის საქართველოს ახალგაზრდობის
დახმარების და საგანმანათლებლო საზოგადოებას წიგნის
გამოცემის ნებართვისათვის

Bu kitabın nəşrinə icazə verdiyinə görə Bütün Gürcüstan Müsəlmanları İdarəsi Gürcüstan Gənclərinə Yardım və Maarifləndirmə Təşkilatına təşəkkür edir.

Esma Oniani st, Tbilisi, Georgia ,#23

Tel: (+995) 32 253 16 30

Mob: (+995) 577 62 30 31

ID: 401960794, Postal Code: 0159

E_mail: info.amag77@gmail.com

გუფთაჲს სუფთათნის შუამავდთისადმი

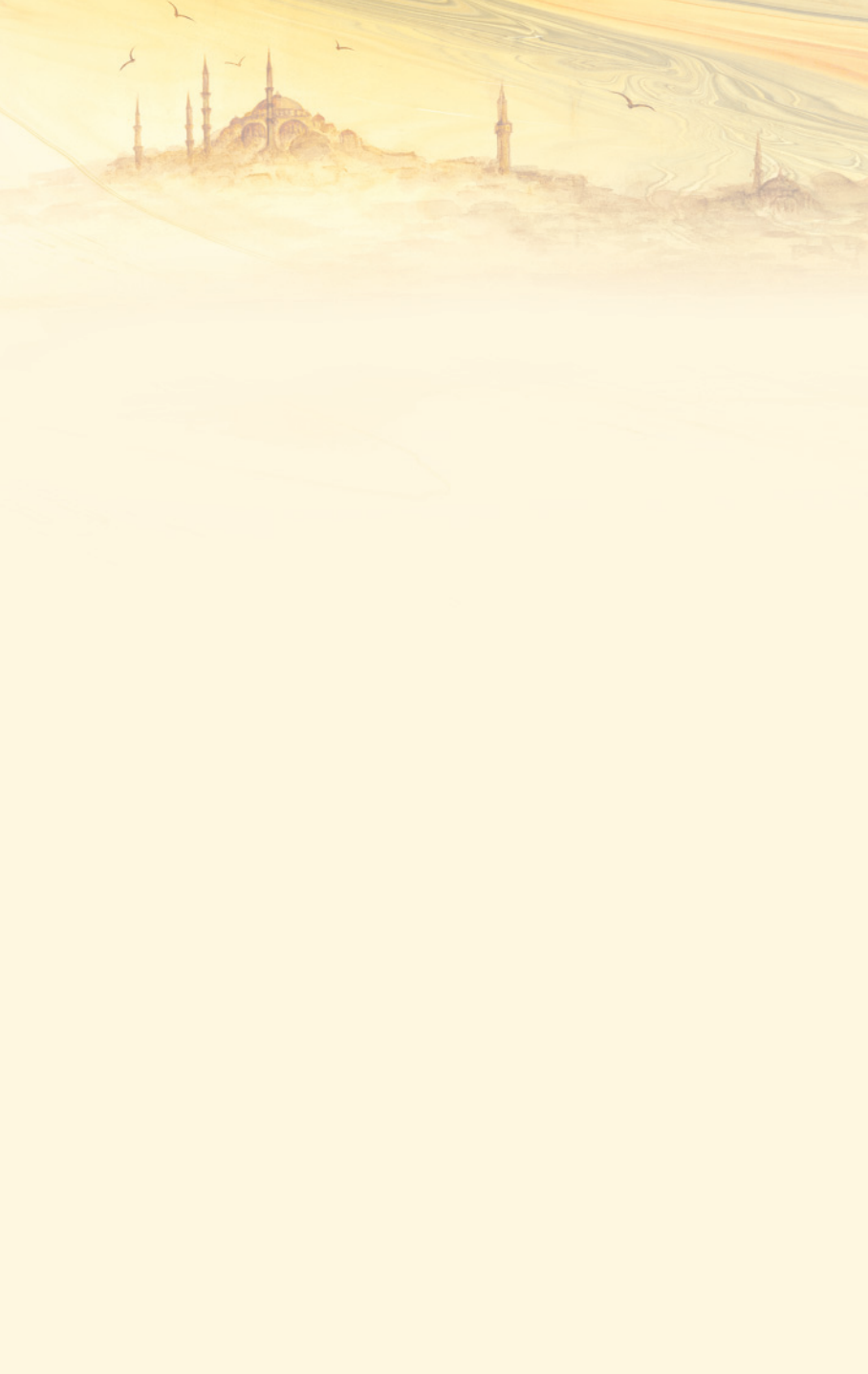
სიყვარულთი

KÖNÜLLƏR SULTANI PEYĞƏMBƏRİMİZƏ

Məhəbbət

Osman Nuri TOPBAŞ

ოსმან ნური თოპბაში

ÖN SÖZ

*Bizi lütf və kərəmi ilə yoxdan var edən, saysız məxluqatı arasında ən mükərrəm varlıq - “insan” olaraq yaradan, iman neməti ilə şərafləndirən, “Həbibim” buyurduğu Ən Sevimli Rəsuluna ümmət olmaq bəxtiyarlığı bəxş edən, sözlərin ən gözəli olan Qurani-Kərimə müxatəb qılan **Allah-Təalaya** sonsuz həmd-sənalar olsun...*

*Zülm və cəhalət qaranlığında özünü itirmiş, nəfsin hegemonluğu altında insanlıq vüqarından və heysiyyətindən məhrum qalmış qəlbləri İslama qovuşduran, qulu Rəbbinə yaxınlaşdıran, ən gözəl müəllim, ən ali peyğəmbər, misilsiz nümunəvi şəxsiyyət, hidayət rəhbərimiz **Həzrət Muhəmməd Mustafaya** ﷺ, Onun əhli-beytinə və əshabına sonsuz salətu-salam olsun...*

Dinin eşq, vəcd və şövlə yaşana bilməsi üçün Quran və Sünnənin həyatın bütün istiqamətində vüsət tapması zəruridir. Belə bir mənəvi təkamülün ən mühüm vəsiləsi də qəlbin “**iman eşqi**”nə bürünməsidir. Çünki bu eşq Allah və Rəsuluna itaəti, İslam yolunda fədakarlığı da özü ilə birlikdə gətirir.

Məhəbbətin mənşəyi “əl-Vədud” olan Allah-Təladır. O, yaratdığı hər insanın qəlbinə ilahi məhəbbətin toxumunu atmışdır. Bu nöqteyi-nəzərdən möminin Haqqa vüslət səfərində ən mühüm vasitəsi yaradılışından gələn həmin məhəbbət istedadıdır.

Lakin məhəbbətin də **həqiqi** və **məcəzi** olanı var. Həqiqi məhəbbət Allaha olan məhəbbət, məcazi məhəbbətsə Allahdan qeyrisinə bəslənən məhəbbətdir.

Haqq-Təalanın razı olduğu ölçülər daxilində yaşanan məcazi məhəbbətlər də həqiqi məhəbbətə aparan pillələrdir. Təki bu məcazi məhəbbətlər qəlbin sonuncu dayanacağı olmasın. Çünki məşru da olsa var-dövlət, məqam-mövqə, ailə və övlad kimi fani məhəbbət mərhələlərindən birinə ilişib qalaraq bunları Haqqa gedən yolda son dayanacağı çevirmək Allaha məhəbbət üçün yaradılan qəlbin və məhəbbət sərmayəsinin hədəf edilməsidir.

Allah-Təalaya və Onun Həbibinə məhəbbət ehtiyacını hiss etməyəcək qədər qatılaşmış bir qəlbin Allah qatında nə kimi şərəf və qiyməti ola bilər? Bu mənada ən böyük təhlükə qəlbi və məhəbbət istedadını layiq olmayan varlıqlara həsr edərək hədəf etməkdir. Çünki hər bir insanın səviyyəsi həyatda

məhəbbət bəslədiyi varlığın buna ləyaqəti nisbətində yüksələr.

Məhəbbəti layiq olmayana istiqamətləndirmək bir növ dupduru bir çeşmənin bataqlığa, yaxud da çirkab gölməçəsinə axıb tökülməsi qədər həzindir. Sonu Haqqa götürməyən, yanlış ünvanlarda aranaraq çıxılmaz dalanlarda hədəf edilən bütün məhəbbətlər ruh üçün lüzumsuz yorğunluq və gərəksiz zəhmətdir.

Məhəbbətdə əsas qayə isə qəlbin **Rəsulullahın** ﷺ məhəbbətində dərinləşərək **“Haqqa vüslət”**ə nail olmasıdır. Qulu Allaha məhəbbət dəryasına qovuşduracaq yeganə rəhmət və məhəbbət çeşməsi Həzrət Peyğəmbərdir ﷺ. Bu etibarla bəşəri məhəbbət mərhələlərində çıxılacaq zirvə də **Rəsulullah** ﷺ bəslənən məhəbbətdir. Ona məhəbbət və hörmət göstərmədən Rəsulullahı həqiqi mənada tanımaq da, Ondan layiqincə istifadə etmək də qeyri-mümkündür. Çünki tanımaq üçün yaxınlaşmaq, yaxınlaşmaq üçünsə sevmək şərtidir.

Eyni zamanda məhəbbətin şiddəti ölçüsündə sevənlə sevilən arasında hissiyyat bənzərliyi yaşanır. “İnsan sevdiyi ilə bərabərdir” (Buxari, Ədəb, 96) hədisi-şərifini də bu qəlbi bərabərliyi ifadə edir. Yəni sevən sevgisi nis-

bətində sevdiyi şəxsə bənzəməyə, onun şəxsiyyətiindən pay götürməyə başlayar.

Fəxri-Kainata bəslənən məhəbbət ibadətlərə xüsu, bəşəri davranışlara nəzakət, əxlaqa zəriflik, köüllərə rıqqət, simalara nur, dillərə hikmət, nəzərlərə ibrət olaraq əks edir.

Rəsulullahdan ﷺ alacağımız ən mühüm-mənəvi təhsil daxili aləmimizi Onun qəlbi iqlimindəki hissiyyat ilə müştərək hala gətirə bilməkdir. Rəbbimiz də öz məhəbbət və məğfirətini Həbib-i Əkrəmə itaət şərtinə bağladığını belə bəyan edir:

“(Ya Rəsulum!) De: “Əgər siz Allahı sevirsinizsə, mənim ardımca gəlin ki, Allah da sizi sevsin və günahlarınızı bağışlasın...”

(Ali-İmran, 31)

Həmçinin Allah Rəsuluna olan qəlbi yaxınlığımız Onunla hissi, fikri, hal və feli bərabərliyimiz, bir sözlə Ona məhəbbətimiz ilahi əzabdan qurtuluş vəsiləmidir. Allah-Təala belə buyurur:

“(Ey Rəsulum!) Sən onların arasında ola-ola Allah (sənə hörmət əlaməti olaraq) onlara əzab verən deyildir”. (əl-Ənfal, 33)

Mərhəmətin bağrından vurularaq can verdiyi, məhəbbətin bayağı məqsədlərlə hədəf olduğu, şəfqət, qayğıkeşlik, isar və

bu kimi gözəl xislətlərin unudulmağa üz tutduğu bu günlərdə gözəl əxlaqı tamam-lamaq üçün göndərilən o Rəhmət Peyğəm-bərinin insanlara həyat verən düsturlarına həmişəkindən daha çox möhtacıq. Xüsusilə də yaşadığımız axırzaman həngaməsində hər gün əvvəlkindən daha möhtac olduğumuz hiss edirik...

Çünki aləmlərə rəhmət olaraq göndəri-lən Rəsuli-Əkrəm ﷺ ilə bərabər olmayan hər dövr, cahiliyyədir...

Onunla birlikdə döyünməyən hər ürək dərin qəflət qaranlığındadır...

Onu təqdir edə bilməyən hər vicdan zavallıdır...

Ona görə də qəlbimizdəki heç bir sevgi Allah və Rəsulullah sevgisinin önünə keç-məməlidir. Nə var-dövlət, nə oğul-uşaq, nə də can sevgisi...

Unutmayaq ki, Rəsulullah ﷺ bizim ən böyük könül sərvətimizdir. Dünyanın bütün nemətləri bizə verilsə, lakin Allah Rəsu-lunu tanımamış olsaydıq, bunun nə qiymə-ti olardı? Bu dünyadakı ömrümüz də, elə dünyanın özü də faniliyə məhkumdur... Ancaq Rəsulullahı ﷺ tanıyıb ona can-dildən tabe olmağın bəxş edəcəyi xoşbəxtlik və səadət isə əbədidir...

Qəlbi bu şüur və idrak ilə yoğrulmuş olan əshabi-kiram Həzrət Peyğəmbərin ən kiçik bir arzusunu belə yerinə yetirə bilmək üçün dərin ehtiram və eşq ilə daim:

“Canım, malım, hər şeyim Sənə fəda olsun, ya Rəsulallah!” – demişdir.

Əziz oxucular!

Bu bir gerçəkdir ki, müstəsna yaradılış möcüzəsi olan **Fəxri-Kainat həzrətlərini** bəşər taqətimiz ölçüsündə bütünlüklə idrak etmək imkansızdır. Bu aləmdə hiss etdiklərimizlə Onu idrak etmək kifayət deyildir. Zira sahilətsiz ümmanın bir stəkana sığdırmaq mümkün deyildir.

Həqiqəti-Muhammədiyyənin əzəməti qarşısında bizim idrakımız fəvqəladə hadisələri qavraya bilməyən bir uşağın idrakından fərqlənir. Çünki Haqq-Təala Rəsuluna o qədər ali məqam lütf etmişdir ki, bəşəriyyətin o Əziz Peyğəmbərin fəzl-kəmalına vaqif olması da, kəlmələrin məhdud imkanları ilə Onu tam mənada izah edə bilməsi də mümkün deyildir. Onun dilimizdəki ifadəsi də yalnız dəryadan bir damla qəbilindəndir.

Çünki O;

Elə bir rəhmətdir ki, bütün varlıqlar Onun hörmətinə yaradılmış və Ona olan

məhəbbəti nisbətində Haqq qatında dəyər qazanmışdır.

Elə bir rəhmətdir ki, O olmasa bütün aləmlər ucsuz-bucaqsız səhraya dönərdi.

Elə bir rəhmətdir ki, yaradılış Onun nuru ilə başlamış, bütün peyğəmbərlər Onun nurunun feyz və bərəkətini daşımışlar.

Elə bir rəhmətdir ki, harada bir gözəllik varsa, Onun əksidir. Aləmdə bir çiçək açmaz ki, Onun nurundan olmasın. O, solmayan, əksinə, hər gün təzəlik və tərəvəti daha da artan, başdan-ayağa nurdan ibarət ilahi qönçədir.

Bu səbəblə əshabi-kiram, övliyalar, ariflər və salehlər qəlb aynalarında ən saf və lətif naxışlar müşahidə etmək üçün ruhlarını daim Onun məhəbbət nuruyla cilalamışlar.

Biz də bu kiçik kitabçada Rəsuli-Əkrəmi ﷺ yaxından tanıyıb, Onu həqiqi mənada sevənlərin halından bəzi mənzərələri əks etdirdik. Ta ki, **Könüllər Sultanının** ﷺ məhəbbəti ilə könüllərimiz yoğrulsun, qəlb-lərimiz Onunla həyat tapsın. Onu sevənlərin könül aynasında öz halımızı gözdən keçirib xəta və qüsurlarımızı düzəltmə cəhdimizə səbəb olsun.

Məhz bu niyyətlə “Fəzilətlər Mədəniyyəti” adlı əsərimizdə yer alan **“Allah Rəsuluna Məhəbbət”** adlı bölümü bəzi əlavələr edərək sizə təqdim edirik.

Rəbbimiz hər birimizə Könüllər Sultanının feyz və ruhaniyyətindən nəsiblənməyi, ömrümüz boyu Onun halı ilə həm-hal olmağa səy göstərməyi lütf-kərəmi ilə ehsan buyursun.

Amin!..¹

Osman Nuri TOPBAŞ

Dekabr 2015

Üsküdar

1. Bu əsərin hazırlanmasında əməyi olan Dr. Murat Kaya, İ. Hakkı Uzun və M. Akif Günaya, o cümlədən, Azərbaycan türkcəsində nəşrinə görə Dr. Abbas Qurbanov və Nurlan Məmmədzaadəyə təşəkkür edir, Rəbbimdən bu çalışmalarının sədəqeyi-cariyə olmasını dua edirəm.

ALLAH RƏSULUNA MƏHƏBBƏT

*Ol Seyyidul-kövnəyn Muḥamməd Mustafaya
salavat!..*

*Ol Rəsulus-səqələyn Muḥamməd Mustafaya
salavat!..*

*Ol İmamul-Hərameyn Muḥamməd Mustafaya
salavat!..*

*Ol Cəddul-Həsəneyn Muḥamməd Mustafaya
salavat!..*

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِهٖ
وَصَحْبِهٖ وَبَارِكْ وَسَلِّمْ

Allah-Təala bütün varlıqları ilahi məhəbbətlə yaratmış, onların hər birini öz sənət və kamalına dəlil qılmışdır. İlahi sənət möcüzəsi olan insanın varlığı da eşq və məhəbbətin kamil təzahürü olmuşdur.

Məhəbbət istedadı Rəbbimizin qullarına bəxş etdiyi ən böyük nemətlərdən biridir. Lakin bütün nemətlər kimi məhəbbət də mühüm imtahan mövzudur. Ona görə də

məhəbbəti dostluğun həqiqətinə qovuşmuş könüllərə istiqamətləndirmək lazımdır.

Bəşəri məhəbbət mərhələlərindən çıxılacaq zirvə isə, şübhəsiz ki, **Rəsulullah** ﷺ duyulan məhəbbətdir. İnsanlığın məhəbbət meylinə Ondan daha layiq olan insan təsəvvür etmək imkansızdır.

Çünki Rəsulullahın ﷺ sirəti və mübarək şəxsiyyəti sırf insan idrakına sığan təzahürləri ilə belə bəşəri davranışlar mənzuməsinin zirvəsini təşkil edir. O, irşad vəzifəsini bəşəriyyət içində şəxsən özü örnək olaraq tamamlayan ali peyğəmbər və nümunəvi şəxsiyyətdir. Allah (c.c) o mübarək varlığı Quran ifadəsi ilə “üsveyi-həsənə”, yəni ən mükəmməl örnək şəxsiyyət olaraq bütün bəşəriyyətə təqdim etmişdir.

Bu həqiqət ayeyi-kərimədə belə ifadə olunur:

“Həqiqətən, Allahın Rəsulu Allaha, qiyamət gününə ümid bəsləyənlər (Allahdan, qiyamət günündən qorxanlar) və Allahı çox zikr edənlər üçün gözəl örnəkdir!”
(əl-Əhzab, 21)

Həzrət Peyğəmbər ﷺ həyatının hər bir mərhələsində hər cəhətdən bizə gözəllik və mükəmməllik sərgiləmişdir. Bütün davranış gözəllikləri Ondandır.

Ona görə də hər bir insan Rəsulullahın ﷺ mübarək həyatında və Sünneyi-Səniyyəsində özü üçün nümunə götürəcək davranışların ən gözəlini və mükəmməlini tapa bilər.

O ﷺ, ən mükəmməl örnəkdir

Peyğəmbərlər yalnız vəhyi təbliğ etmək üçün deyil, eyni zamanda ona uyğun bir həyat tərzini ortaya qoymaq, hər bir hadisə qarşısında nümunəvi şəxsiyyət sərgiləmək və bəşəriyyət üçün fəaliyyət etalonu olmaq üçün göndərilmişlər.

Allah Rəsulunun həyatı isə əsri-səadət-dən qiyamətə qədər gələcək olan, həyatın hər bir mərhələsindəki bütün nəsillərə örnəkdir.

Bu səbəblə bir insan:

Əgər sərvət sahibi zəngin birdirsə, bütün Ərəbistana hakim olan, ərəb böyüklərini özünə məhəbbətlə rəhbər edən o uca Peyğəmbərin **təvazö** və **cəmərdliyini** təfəkkür etməlidir.

Əgər aşağı sınıfdan birdirsə, Məkkədə zalım və qəsbkar müşriklərin zülm və təzyiqi altında yaşayan Həzrət Peyğəmbərin **səbir** və **səbatından** örnək almalıdır.

Əgər müzəffər bir fəthdirsə, Bədir və Hüneyndə düşmən üzərində qələbə çalan

cəsarət və **təslimiyyət** Peyğəmbərinin, Məkkənin fəthində isə **əfv** və **mərhəmətlə** könülləri fəth edən rəhmət Peyğəmbərinin həyatından ibrət almalıdır.

Allah göstərməsin, əgər məğlubiyyətə uğramış birdirsə, o zaman da Uhud döyüşündə yaralanan və şəhid səhabələri arasında şücaət, cəsarət və **mətanətlə** dolaşan **mütəvəkkil** Peyğəmbəri xatırlamalıdır.

Əgər müəllimdirsə, məsciddə Suffə əshabına fədakarlıqla **incə**, **zərif** və **həssas** könünün feyzini ötürərək ilahi əmrləri öyrədən Peyğəmbəri düşünməlidir.

Əgər bir tələbədirsə, vəhy gətirən Həzrət Cəbrayılın qarşısında **ədəblə** oturan, **diqqət** kəsilən Peyğəmbərin halını təsəvvür etməlidir.

Əgər öyüd verən bir vaiz və əmin bir mürsiddirsə, Məscidi-Nəbəvinin içində əshabına söhbət edərək **hikmət saçı**n Peyğəmbəri dinləməli, Onun xoş səsinə qulaq və könül verməlidir.

Əgər haqqı müdafiə və təbliğ etmək, haqqı bərqərar etmək istəyirsə və bu məsələdə onu dəstəkləyən bir köməkçisi yoxdursa, Məkkədə hər cür yardımdan məhrum halda olanda da zalımlara **haqqı elan** edib onları

hidayətə dəvət edən Peyğəmbərin həyatına baxmalıdır.

Əgər kimsəsiz birdirsə, Abdullah və Əminənin yetimləri, ciyərparası olan o **Məsumu, nurlu Yetimi** düşünməlidir.

Əgər yetişmiş bir gəncdirsə, Məkkədə əmisi Əbu Talibin sürüsünə çobanlıq edən peyğəmbərliyə namizəd gəncin həyatına diqqətlə baxmalıdır.

Əgər ədaləti bərqərar etməklə məmur hakimdirsə, Məkkə ağsaqqallarının bir-birinin üstünə atılıb vuruşacaqları vaxt Həcərül-Əsvədi Kəbədəki yerinə qoymaq üçün göstərdiyi **ədalət** və **fərasəti** düşünməlidir.

Əgər ailə başçısıdırsa, Həzrət Xədicənin və Həzrət Aişənin zövcü olan o mübarək zatın **təmiz əxlaqına, dərin hissiyyatına** və **şəfqətinə** diqqət etməlidir.

Əgər ata və ya babadırsa, **Fatimətüz-Zəhranın** atası və **Həzrət Həsənlə Həzrət Hüseyin**in babası olan Həzrət Peyğəmbərin övladlarına və nəvələrinə qarşı rəftarındakı nümunəvi davranışlarını öyrənməlidir.

Xülasə, halından və vəsfindən asılı olmayaraq hər bir kəs hər an və halında Rəsulullahın ﷺ özü üçün **ən mükəmməl mürşid** və **ən gözəl rəhbər** olduğunu görər...

O elə bir hidayət rəhbəridir ki, Onun sünnələri vasitəsi ilə hər səhvini düzəldə bilərsiniz. Cıdırından çıxan işlərini yoluna qoyar, əməllərini islah edərsən. Onun nuru və rəhbərliyi sayəsində həyatın keşməkeşindən xilas olub əsl səadəti taparsan!..

O ﷺ, mərhəmət sultanıdır

Ayeyi-kərimədə buyrulur:

“Sizə özünüzdən bir peyğəmbər gəldi ki, sizin əziyyətdə (məşəqqətdə) düşməyiniz ona ağır gəlir, o sizdən (sizin iman gətirməyinizdən) ötrü təşnədir, möminlərlə şəfqətli, mərhəmətlidir!” (ət-Tövbə, 128)

Allah-Təala bu ayədə qeyd olunan və özünə aid iki ilahi vəsf – Rauf və Rəhim / şəfqət və mərhəmət sifətlərini kamil mənada yalnız Həzrət Peyğəmbərdə təcəlli etdirmişdir. Bu təcəllini Rəsulullahın hər halında müşahidə etmək mümkündür. Çünki O, hər nəfəsində bəşəriyyətin hidayəti üçün çalışmış və bir rəhmət dərgahı olan qəlbini bütün insanlara açmışdır.

Bu məqsədlə yaşadığı torpaqlardan minlərlə kilometr uzaqda olan krallara hidayət məktubları göndərmiş, bütün çətinliklərə baxmayaraq Məkkə və Mədinəyə gələn

hər bir heyət və qəbiləyə tükənməz əzm və səbirlə İslamı təbliğ etmişdir.

Nuh ﷺ 950 il qövmünə təbliğ etmiş, nəhayət, Haqq-Təalaya “**Mən məğlub oldum, yardım et!**” (əl-Qəmər, 10) deyərək dua edərək səbrinin daşdığını dilə gətirmişdi. Lakin Rəsulullah ﷺ Allah yolunda heç kimin görmədiyi əziyyətlərə məruz qaldığı halda bütün çətinlik və müşkülləri böyük bir səbir və qəlb hüzzuru ilə qarşılamışdır.

Əbədi qurtuluşa nail olmağın əsas şərti İslama girmək olduğu üçün Rəsulullah ﷺ də bütün insanların müsəlman olmasını çox arzulamış, özünü bütün bəşəriyyətə görə məsul saymışdır. Ona görə də bir nəfərin belə hidayət tapmasına görə həddən artıq sevinmişdir. Taifdə qarşılaşdığı ağır həqarət və zülm müqabilində **Addas** adlı bir kələnin müsəlman olması yaşadığı bütün acıları Rəsulullahə unutdurmuşdur.

Adiy bin Hatim ﷺ Allah Rəsulunun bir adamın hidayətə qovuşması səbəbi ilə yaşadığı sevinc və xoşbəxtliyi bu sözlərlə ifadə edir:

“Müsəlman olduğum an Rəsulullahın ﷺ üzünün böyük bir sevincə parıldadığını gördüm” (Əhməd, IV, 378)

Ömrü boyu “ümməti, ümməti” deyən və nurlu qəbrində də bu duasına davam edəcəyini bildirən² **Rəsuli-Əkrəmin** ﷺ qəlbindəki mərhəmət üfününün genişliyini bu hədisi-şəriflər necə də gözəl xülasə edir:

“Mən hər bir möminə öz nəfsindən daha yaxın və üstünəm. Hər kim ölərkən mal miras qoyarsa, həmin mal onun yaxınlarına aiddir. Lakin borcu və ya yetimləri qalmışsa, həmin borc mənə aiddir, yetimlərə baxmaq da mənim vəzifəmdir”. (Müslim, Cümə, 43)

Bir gün **Rəsulullah** ﷺ:

- *“Nəfsim qüdrət əlində olan Allaha and olsun ki, bir-birinizə mərhəmət etmədikcə cənnətə girə bilməzsiniz!”* – deyərək buyurdu.

Əshabi-kiram dedi:

- Ya Rəsulallah, hamımız mərhəmətliyik.

Allah Rəsulu ﷺ belə buyurdu:

- *“Mən sizin başa düşdüyünüüz kimi yalnız bir-birinizə olan mərhəməti qəsd etmirəm. Bütün məxluqatı əhatə edən mərhəməti deyirəm, bəli, bütün məxluqatı əhatə edən mərhəmət!..”* (Hakim, IV, 185/7310)

O ﷺ, nur saçan çıraqdır

Ayeyi-kərimədə Həzrət Peyğəmbər haqqında belə buyurulur:

“Ya Peyğəmbər! Həqiqətən, Biz səni (ümmətinə) bir şahid, bir müjdəçi və bir qorxudan kimi göndərdik! Allahın izni ilə Ona tərəf çağıran dəvətçi və nurlu bir çıraq olaraq göndərdik!” (əl-Əhzab, 45-46)

Bu vəsfləri səbəbi ilə Allah Rəsulu ﷺ ümmətini Darussalama nail edəcək bütün xüsuslarda təşviq etmiş, hər vəsilə ilə onları haqqa və xeyrə istiqamətləndirmişdir. Qeyd edəcəyimiz hədisi-şəriflər də bunun saysız-hesabsız təzahürlərinə misaldır:

Muaz bin Cəbəl ﷺ belə nəql edir:

Rəsuli-Əkrəmə ﷺ :

- Ya Rəsulallah, mənə tövsiyə edin, - dedim.

Allah Rəsulu ﷺ belə buyurdu:

- “Gücün çatdığı qədər Allaha qarşı təqva sahibi ol! Hər daşın və ağacın yanında Allahı zikr et! İşlədiyin pis bir əmələ görə gizli olanına gizlindən, açıq olanına açıqdan tövbə et!” (Heysəmi, X, 74)

Yenə bir dəfə Həzrət Peyğəmbər ﷺ:

- “Ey Muaz! Hər namazın sonunda “Allahım! Səni zikr etmək, Sənə şükür etmək və gözəl qulluq edə bilmək xüsusunda mənə yardım et!” duasını əsla tərk etməməyi tövsiyə edirəm”, - buyurmuşdur. (Əhməd, V, 244-245; Əbu Davud, Vitir, 26)

Rəsulullah ﷺ Abdullah bin Amr bin Asa da belə tövsiyə etmişdir:

- “Abdullah, filankəs kimi olma! Çünki o, gecə ibadətində davam etdiyi halda artıq qalxmaz oldu”. (Buxari, Təhəccüd, 19)

O ﷺ, Haqqa istiqamətin yeganə meyarıdır

Allah-Təala bütün peyğəmbərlər içində yalnız Onun həyatına and içərək “عَمْرُكَ: **Sənin həyatına and olsun!**” (əl-Hicr, 72) buyurmuşdur. Bununla da ümmətinin bütün diqqətini Allah Rəsulunun üsveyi-həsənə olan həyatına cəlb etməyi arzulamışdır.

Necə ki,

İslamın könül feyzini dadan dəvətçilər “hidayətə vəsilə olmağı”, fəqihlər “**Quran və hədislərdən hökm çıxarmağı**”, müfəssirlər “**Quranı başa düşməyi**”, təsəvvüfçülər “**Allah və Rəsulunun əxlaqı ilə əxlaqlanmağı**”, mütəfəkkirlər “**əşyanın həqiqətini anlamağı**”, şairlər “**varlığın səsli və ya səs-**

siz bəyanlarına qulaq kəsilməyi”, sənətkarlar “bədi tərənnümləri” Rəsulullahdan ﷺ öyrənmişdirlər.

Müsəlmanlar aləmin kamalını insanda, insanın kamalını isə Rəsulullahda ﷺ tapmışlar. Çünki O, öz fani varlığından qoparaq dərdlilərin və xəstələrin başında, daim yasa batmış könüllərin, ümitsizlərin yanında olmuş, yalnız və kimsəsizlərlə dostluq qurmuşdur. O, nəfs bataqlığında boğulmaq üzrə olanların imdadına çatan yardım əli, qaranlıq yollarına işıq saçan bir çıraq, yolundan çıxanlara yol göstərən müstəsna bir bələdçidir.

Elə isə könüllərimizə Onun lətif ismini və salavatını silinməyən məhəbbət yazısı ilə nəqş etməliyik ki, qəlblərimiz fitrətdən verilən ülvî qiymətə layiq hala gəlsin.

Çünki Onunla bərabərlik nöqtəsində ləyaqət qazanan hər şey bu yaxınlıq nisbətində Allah qatında ali dəyər və şərəf qazanmışdır.

Məsələn, Haqq-Təala;

- Onun əsil-nəcabətini ən xeyirli əsil-nəcabət qılmışdır.

- Əhli-beytini bütün günahların kirindən təmizləyib onları tərtəmiş³ və Rəsulullah ﷺ ilə birlikdə onlara da salavat gətiril-məsini vacib qılmışdır.

- Qohum-əqrəbalarına sevgi göstərilmə-sini istəmişdir.⁴

- Qövmünü və tayfasını şərəfləndirmişdir.⁵

- Xanımlarını möminlərin anaları etmişdir.

- QIZI **Həzrət Fatiməni** cənnət qadı-nlarının və ya aləmdəki bütün qadınların sey-yidəsi qılmışdır.

- Xanımı **Həzrət Xədicəni** cənnətdə möh-təşəm bir köşk ilə müjdələmişdir.

- Nəvələri **Həzrət Həsən** ilə **Həzrət Hüseyini** cənnət gənclərinin sərvəri etmişdir.

- Əmisi **Həzrət Həmzəni** şəhidlərin sərvəri etmişdir.

- Səhabələrini təqva əhli qılmış və onları bütün insanlar arasından seçərək Ona yaxın etmişdir.

- Yaşadığı əsri Adəm oğullarının ən xeyirli əsri - Əsri-Səadət etmişdir.

3. Bax. əl-Əhzab, 33.

4. Bax. əş-Şura, 23.

5. Bax. əz-Zuxruf, 44.

- Qibləsini insanlar üçün inşa edilən ilk məbəəd istiqamətində qərarlaşdırmışdır.

- Kitabını məhz özünün qoruyacağını bildirmişdir.

- Doğulduğu şəhəri həram bölgə etmişdir.

- Mədinəsini də həram qılmışdır.

- Məscidində qılınan namazı 1000 namazdan daha fəzilətli qılmış, ziyarət məqsədi ilə səfər ediləcək məscidlərin sırasına daxil etmişdir.

- Minbərini cənnətdə Hovuzunun üzərində qurmuşdur.

- Evi ilə minbəri arasını cənnət bağçalarından biri qılmışdır.

- Uhudu cənnət dağlarından biri etmişdir.

- Ümmətini mötədil və xeyirli ümmət qılmış, digər ümmətlərə şahid tutmuşdur.⁶

- Rəsulullahın ﷺ yanındakı şeytana belə ikram etmiş və ona müsəlman olmağı qismət etmişdir. O da Həzrət Peyğəmbərə xeyirdən başqa heç nə təlqin etməmişdir.

Əgər Allah-Təala bütün bunları və daha artığını Ona ehsan edibsə, deməli, Onu çox sevir. Elə isə biz də qiymətini bilmə-

6. Bax. əl-Bəqərə, 143.

li, Ona ehtiram etməli, şanını ucaltmalı və canımızdan çox sevməliyik.

İbn Abbas ﷺ belə deyir:

“Allah-Təala öz qatında Həzrət Muham-məddən ﷺ daha qiymətli bir insan yaratmamışdır. Mən Allah-Təalanın Ondən başqa heç kimin həyatına and içdiyini eşitmədim”.
(Əbu Nuaym, *Dəlailun-Nübüvvə*, s. 63, nəşr. 21; Qazı İyaz, *Şəfa*, I, 105)

Allah Rəsulullahın ﷺ

- Ömrünə (əl-Hicr, 72),
- Əsrinə (əl-Əsr, 1),
- Şəhərinə (əl-Bələd, 1-2) və
- Peyğəmbərliyinə (Yasin, 1-4) də and içmişdir.

Xülasə, bütün aləmlər o Rəhmət Peyğəm-bərinin nübüvvəti sayəsində əsl səadətə nail oldu. Cəhalət dəhlizlərində üsyan dumanları ilə boğulan və can verən bəşəriyyət Onun açdığı elm, irfan və həqiqət qapılarından iman səmasına qanad çalaraq əbədi həyat nəfəsi almağa başladı. Daşlaşan vicdanlar Onun feyzi ilə mərhəmət dəryasına çevrildi. Zülm, üsyan, cəhalət və qəflət kiri ilə qaralaraq zindana çevrilən qəlblər Onun şəf-

fəf çeşməsində yuyularaq təmizləndi, iman nuru ilə dolaraq nəzərgahi-ilahi oldu.

Onu da unutmamaq lazımdır ki, Həzrət Peyğəmbər belə məhəbbətdə son hədəf deyil. İnsanın məhəbbəti mütləq mənada həsr edəcəyi yeganə varlıq kainatın yaratıcısı Allah-Təaladır. Həbib-i-Əkrəm olan məhəbbətimiz isə bizi Allahın mərifət və məhəbbətinə çatdıran ən mühüm vəsilədir.

Allah-Təala hər birimizə yaşadığımız müddətdə bütün halımızı Rəsulullahın halına bənzətməyə səy göstərməyi nəsis etsin. Bizi Həbibinin yolunda kamil mənada sədaqət, təslimiyyət və eşq ilə xidmət edən bəxtiyar bəndələrindən etsin. Lütf-kərəmi ilə Allah və Rəsulunun məhəbbətini hər şeydən üstün tutan, fani və yabanı bağçaların saxta çiçəklərinə aldanmayan salehlər zümrəsinə ilhaq etsin

Amin!..

MƏHƏBBƏT MƏNZƏRƏLƏRİ

Ənəs bin Malik ﷺ belə nəql edir:

Bir nəfər **Rəsulullahın** ﷺ yanına gəlib soruşdu:

- Qiyamət nə vaxt qopacaq?

Allah Rəsulu ﷺ:

- *“Qiyamət üçün nə hazırladın?”* -buyurdu.

O:

- Axirət üçün bir o qədər də oruc, namaz və sədəqə hazırlaya bilməmişəm. Ancaq Allah və Peyğəmbərini (çox) sevirəm, - dedi.

Bu cavabı alan Həzrət Peyğəmbər ﷺ:

- *“Elə isə sən sevdinlə birlikdəsən”,* - buyurdu. (Buxari, Ədəb, 96; Müslim, Birr, 164)

Bu hədisi-şərifə eşidən səhabələr çox sevinmişdilər. **Ənəsin** ﷺ dediyinə görə İslamla şərafəndikdən sonra heç nəyə bu qədər sevinməmişdilər. Ənəs ﷺ öz sevincini belə dilə gətirmişdir:

“Mən Allahı, Rəsulunu, Əbu Bəkri və Öməri sevirəm. Onların etdiyi ibadət və xeyirli əməlləri edə bilməsəm də (onlara olan bu sevgimə görə) onlarla birlikdə olacağımı ümid edirəm”. (Müslim, Birr, 163)

Burada onu da qeyd etmək lazımdır ki, məhəbbətin ən böyük əlaməti itaətdir. Sevən qəlbindəki məhəbbəti sayəsində sevdiyinə tabe olar. Yəni hər iki dünyada Allah Rəsuluna yaxın olmaq istəyən kəsin həyatının hər mərhələsini Rəsulullahın könül dəryasından özünə pay götürərək istiqamətləndirməsi şərtidir.

Abdullah bin Hişamdan gələn bu rəvayət **Rəsulullah** ﷺ məhəbbətimizin hansı səviyyədə olmalı olduğunu göstərməsi baxımından çox mənalıdır:

“Bir dəfə Rəsulullah ﷺ ilə birlikdə idik. Rəsuli-Əkrəm ﷺ oradakılardan **Həzrət Ömər**in əlini ovcunun içinə alıb oturmuşdu. Bu zaman Ömər ﷓:

- Ya Rəsulallah, Sən mənim üçün canımdan başqa hər şeydən daha sevimlisən, - deyərək Rəsulullahı olan məhəbbətini dilə gətirdi.

Rəsulullah ﷺ onun bu sözü müqabilində:

- *"Xeyr, mən sənə canından daha sevimli olmalıyam!"* - buyurdu.

Həzrət Ömər رضي الله عنه dərhal:

- Elə isə Səni canımdan da çox sevirəm, ya Rəsulallah! - dedi.

Rəsulullah ﷺ:

- *"Bax, indi oldu"*, - buyurdu. (Buxari, Eyman, 3)

Əshabi-kiramın Rəsulullahə məhəbbəti o dərəcədə idi ki, Allahın Rəsulu ilə uzun müddət görüşmədiklərinə görə xanım səhabələr övladlarını məzəmmət edirdilər. **Hüzeyfə** رضي الله عنه bir neçə gün Həzrət Peyğəmbəri ﷺ görmədiyinə görə anası ona hirslənmiş və məzəmmət etmişdi. O, bu hadisəni belə nəql edir:

Anam məndən:

- Son dəfə Peyğəmbərimizlə nə vaxt görüşdün? - deyə soruşdu.

Mən:

- Bir neçə gündür ki, Onunla görüşə bilmirəm, - dedim. Çox hirsləndi və mənə yaxşıca danladı.

- Anacan, dayan, əsəbiləşmə! Bu dəqiqə Peyğəmbərimizin yanına gedərəm, Onunla birlikdə axşam namazını qılıb, hər ikimiz

üçün istiğfar etməsini xahiş edəmə, - dedim...

(Tirmizi, Mənaqib, 378; Əhməd, V, 391-2)

İkinci Aqabə beyətində qafiləyə rəhbərlik edən **Musab** ﷺ əvvəlcə öz evinə deyil, **Rəsulullahın** ﷺ yanına getdi. Mədinəlilərin sürətlə İslamı qəbul etdiklərini xəbər verdi. Allah Rəsulu ﷺ Musabın gətirdiyi xəbəyə çox sevindi.

Hz. Musabın əvvəlcə Rəsulullahın ﷺ yanına getməsi, müşrik olan anasının qulağına çatdıqda o, çox əsəbiləşdi. Musab ﷺ:

“Mən Rəsulullahdan ﷺ əvvəl heç kimin yanına getməyəm. O ola-ola heç kimə birincilik haqqı tanımaram”, - dedi.

Peyğəmbərimizdən icazə alandan sonra anasının yanına getdi və onu İslama dəvət etdi. (İbn Sad, III, 119)

Əshabi-kiram həzrətləri Rəsulullahə ﷺ sonsuz məhəbbətləri səbəbi ilə nə zaman səfərdən qayıtsalar, əvvəlcə Peyğəmbərimizə baş çəkər, Onun mübarək üzünə doyunca baxar, salam və hörmətlərini ona ərz edər, məhz bundan sonra evlərinə gedər dilər. (Əhməd, IV, 437-438)

Zeyd bin Harisə ﷺ Həzrət Peyğəmbərin azad etdiyi köləsi idi. Onun qardaşı **Cəbələ** ﷺ əshabi-kiramın Fəxri-Kainata nə qədər dərin məhəbbətlə bağlı olduğunu göstərən bir xatirəsini belə danışır:

“Həzrət Peyğəmbərin yanına gedib:

- Ey Allahın Rəsulu, qardaşım Zeydi mənimlə göndər, - dedim.

Allah Rəsulu ﷺ:

- “Özü də buradadır. Əgər səninlə getmək istəyirsə, ona mane olmayacağam”, - buyurdu.

Ancaq Zeyd mənim təklifimi qəbul etməyib:

- Ey Allahın Rəsulu, mən heç kimi Səndən üstün tutmaram! - dedi.

Sonradan qardaşım Zeydin verdiyi bu qərarın mənim fikrimdən daha münasib olduğunu başa düşdüm. (Tirmizi, Mənaqib, 39/3815)

Səfinə ﷺ nəql edir:

Mən **Ümmü Sələmə anamızın** köləsi idim. Bir gün mənə belə dedi:

- Səni azad edirəm, lakin ömrün boyu Rəsulullahə ﷺ xidmət etmək şərtim var.

Mən:

- Sən bu şərti qoymasın da, mən ömrümün sonuna qədər Rəsulullahdan ﷺ ayrılmayacağam, - dedim.

Bu şərtlə məni azad etdi. (Əbu Davud, İtq, 3/3932; İbn Macə, İtq, 6; Hakim, II, 232/2849)

İnsanlar xaricində heyvanlar və nəbatat da **Allah Rəsuluna** olan dərin məhəbbətlərini zaman-zaman izhar etmişdirlər. Bu misallardan birini **Rəsulullahın** ﷺ azad etdiyi kölə **Səfinə** ﷺ belə nəql edir:

“Dəniz səyahətinə çıxmışdım. Mindiyim gəmi parçalandı. Bir taxta parçasından yapışdım. O da məni aslanların yaşadığı sıx meşəliyə çıxartdı. Aslanlardan biri məni parçalamaq üçün üstümə gəlirdi. Ona dedim ki:

“Ey Əbul-Haris!⁷ Mən Rəsulullahın köləsiyəm. Vəziyyətim budur, başıma bu hallar gəldi”. Aslan dayandı, başını aşağı əyib mənə yaxınlaşdı. Çiyinləri ilə itələyə-itələyə məni sıx ağaclıqdan çıxartdı. Yola çıxardan da sonra mırıldamağa başladı, başa düşdüm ki, məni uğurlayır. Bu, onu son görüşüm

7. Bəzi heyvanlara bu kimi ad və ləqəb qoymaq ərəb adətlərindəndir.

oldu". (Hakim, III, 702/6550; Əbdürrəzzaq, XI, 281-282; Təbərani, VII, 94)

Cabir bin Abdullah ﷺ belə nəql edir:

Rəsulullah ﷺ ilə birlikdə səfərdən qayıdırdıq. Bəni-Nəccar bağçalarından birinin yanına çatmışdıq ki, bir dəvə gördük. Bağçaya girən hər kəsin üstünə cumurdu. Vəziyyəti Rəsulullahə bildirdilər. Allah Rəsulu ﷺ bağçaya girib dəvəni yanına çağırdı. Dərhal dodağını sallayaraq gəlib Rəsulullahın önündə çökdü. Rəsulullah ﷺ: *"Ovsar gətirin"*, - buyurdu.

Ovsarı dəvənin boynuna keçirib sahibi-nə verdi. Sonra üzünü camaata tutub belə buyurdu:

"Cinlərin və insanların asi olanları xaric, yer ilə göy arasında var olan hər şey mənim Allahın Rəsulu olduğumu bilir". (Darimi, Müqəddimə, 4/18; Əhməd, III, 310)

Bir gün **Allah Rəsulu** ﷺ ənsardan bir nəfərin bağçasına baş çəkərkən orada bir dəvə gördü. Dəvə Peyğəmbərimizi görən kimi inildəyərək göz yaşı axıtmağa başladı. Rəsulullah ﷺ dəvənin yanına getdi, qulaqlarının

arxasını şəfqətlə sıgalladı. Dəvə sakitləşdi. Bu mənzərə qarşısında Hz. Peyğəmbər ﷺ:

- “*Bu dəvə kimindir?*” - deyə soruşdu. Mədinəli bir gənc yaxınlaşaraq:

- Mənimdir, ey Allahın Rəsulu! - dedi. Həzrət Peyğəmbər:

“- *Sənə lütf etdiyi bu heyvana görə Allahdan qorxmursanmı? Onu ac saxladığına və çox yor-
duğuna görə səndən mənə şikayət edir*”, - buyur-
du. (Əbu Davud, Cihad, 44/2549)

Hicrət əsnasında Sevr mağarasına tərəf gedərkən **Həzrət Əbu Bəkr** ﷺ **Həzrət pey-ğəmbərin** gah önündə, gah da arxasında gedirdi.

Allah Rəsulu ﷺ:

- “*Ey Əbu Bəkr, nə üçün belə edirsən?*” - deyə soruşdu.

Həzrət Əbu Bəkr ﷺ:

- Ya Rəsulallah, arxanızdan sizi haqlaya biləcəklərini fikirləşib arxanızdan gəlirəm. Qarşıda pusqu qurub gözləyəcəklərini fikir-
ləşib qarşınızda irəliləyirəm, - dedi.

Nəhayət, Sevr mağarasına çatdılar. Əbu Bəkr رضي الله عنه:

“Ya Rəsulallah, mən mağaranı təmizləyə nə qədər Siz burada gözləyin”, - dedi və mağaraya girdi. Mağaranın içini təmizlədi. Əli ilə mağaranı yoxlayır, əlinə dəyən dəlikləri paltarından cırdığı parçalarla bağlayırdı. Bu minvalla əyninə geydiyi üst paltarı tamamilə dəliklərə tıxadı, yalnız bir dəlik qalmışdı. Oraya da topuğunu qoyandan sonra: “Artıq girə bilərsiniz, ey Allahın Rəsulu!” – dedi.

Səhər açılarda Həzrət Əbu Bəkrin əynində qurşaqdan yuxarı paltar olmadığını görən Rəsulullah ﷺ:

- “Paltarın hanı, ey Əbu Bəkr?” -deyə hey-rətlə soruşdu.

Əbu Bəkr رضي الله عنه axşam etdiklərini danışdı. Onun bu alicənab hərəkəti qarşısında duyğulan Rəsulullah ﷺ əllərini qaldırıb Əbu Bəkr رضي الله عنه üçün dua etdi.⁸

Müşriklər mağaranın ağzına qədər gəldikdə təlaşa düşən Həzrət Əbu Bəkr Sidiq Rəsulullaha ﷺ: “Məni öldürsələr, heç nə dəyişməz, sadəcə bir nəfər ölmüş olar. Lakin

8. Bax. Hakim, III, 7/4268; İbn Kəsir, *əl-Bidayə*, III, 222-223; Əli əl-Qari, *Mirqat*, Beyrut, 1992, X, 381-382/6034; Əbu Nuaym, *Hilyə*, I, 33.

Sənə nə isə olsa, bütün ümmət həlak olar”, - deyirdi.

Peyğəmbərimiz ayaq üstə dayanıb namaz qılır, Həzrət Əbu Bəkr isə ətrafa baxırdı. Həzrət Əbu Bəkr:

- Məkkəlilər Səni axtarırlar. Vallahi, mən özümə görə narahat deyiləm, Sənə zərər vermələrindən qorxuram, - dedi.

Rəsuli-Əkrəm ﷺ Yari-Ğarina (Mağara Dostuna):

- “Ey Əbu Bəkr, hüznənmə, şübhəsiz ki, Allah bizimlədir!” - buyurdu.⁹

Sevr mağarasında Allah Rəsulu ﷺ mübarək başını Həzrət Əbu Bəkrin ﷺ dizinə qoyub yuxuya dalmışdı. Bu əsnada Əbu Bərk ﷺ mağarada açıq qalan bir dəliyi ayağı ilə tutmuşdu.

Bir müddət sonra ilahi imtahan Həzrət Əbu Bəkrin ﷺ düşündüyü kimi gerçəkləşdi. Bir ilan Həzrət Əbu Bəkrin ayağını dişləyib zəhərini boşaltdı. O böyük səhabə ağrının şiddətindən dəhşətli ağrı hiss etsə də, Rəsulullahın ﷺ oyanmaması üçün yerindən tərpənmədi. Lakin gözündən süzülən bir neçə damla yaşa mane ola bilmədi. İnci

9. İbn Kəsir, *əl-Bidayə*, III, 223-224; Diyarbəkre, *Tarixul-Xamis*, Beyrut ts., I, 328-329.

kimi damlalardan biri Allah Rəsulunun ﷺ mübarək üzünə düşdü.

Yuxudan ayılan İki Dünya Sərvəri ﷺ:

- “Nə oldu, ya Əbu Bəkr?” -deyə soruşdu.

Həzrət Əbu Bəkr ﷺ

- Heç nə olmayıb, ya Rəsulallah! - desə də Allah Rəsulunun ﷺ israrı ilə baş verənləri demək məcburiyyətində qalaraq¹⁰:

- Atam-anam Sənə fəda olsun, ya Rəsulallah! Ayağımı ilan sancdı! - dedi.

Rəsulullah ﷺ Həzrət Əbu Bəkrin ayağına mübarək tüpürcəyindən sürtdü. Həmin an sanki heç nə olmamış kimi Əbu Bəkrin ﷺ ağrısı keçdi, iztirabı sona çatdı.

Rəsulullah ﷺ vəfat etdikdən sonra bu zəhər təkrar təsirini göstərdi və Həzrət Əbu Bəkrin şəhadətinə səbəb oldu.¹¹

Həzrət Ömər ﷺ xəlifəlik illərində bəzilərinin onu **Həzrət Əbu Bəkr**dən üstün tutaraq danışdığını eşidib: “Vallahı, Əbu

10. Beyhəqi, *Dəlailun-Nübüvvə və Mərifəti Əhvali Sahib-Şəriyyə*, təliq: Əbdülmütə Qalacı, Beyrut 1985, II, 477; İbn Kəsir, *əl-Bidayə*, III, 223.

11. Əli əl-Qari, *Mirqat*, X, 381-382/6034.

Bəkrin o gecəsi Ömər in bütün xanədanından daha xeyirlidir! **Rəsulullah** ﷺ mağaraya getmək üçün evdən çıxarkən Əbu Bəkr Onun yanında idi..." demişdir. (Hakim, III, 7/4268)

Bəra ﷺ atasının hər fürsətdə **Allah Rəsuluna** aid bir xatirə dinləmək arzusunu belə nəql edir:

Əbu Bəkr Siddiq ﷺ atamdan on üç dirhəmə bir yəhər aldı:

- Bəraya de, onu bizim evə aparsın, - dedi. Atam:

- Xeyr! Mənə Rəsulullahın ﷺ Məkkədən Mədinəyə necə hicrət etdiyini danışmasan olmaz, - dedi.

Bunun müqabilində Əbu Bəkr ﷺ hicrət səfərini təfəsilatı ilə danışdı. (Buxari, Əshabun-Nəbi, 2; Əhməd, I, 2)

Həzrət Hüseynin oğlu **Zeynəlabdin** həzrətləri belə buyurmuşdur:

"Biz Həzrət Peyğəmbərin qəzvələrini Qurandan bir surə öyrəndiyimiz kimi öyrənərdik". (İbn Kəsir, *Sirət*, II, 352)

Həzrət Əli ﷺ ilə **Həzrət Fatimə** ﷺ evləndikləri zaman **Rəsulullah** ﷺ Həzrət Əliyə:

- *“Bir ev axtar!”* - buyurdu.

Həzrət Əli ﷺ ev axtarmağa başladı, ancaq Nəbiyyə-Əkrəmin evindən bir az uzaqda tapa bildi. Ailəsi ilə ora köçdü. Bir müddət keçəndən sonra Rəsulullah ﷺ onların yanına gedib qızına:

- *“Sizi özümə yaxın bir yerə köçürmək istəyirəm”,* - buyurdu.

Həzrət Fatimə ﷺ:

- **Harisə bin Numanla** ﷺ danışsaydınız, bir az uzağa köçər, bizə də Sizin yanınızda bir ev boşalardı, - dedi.

Aləmlərin Sərvəri ﷺ belə buyurdu:

- *“Harisə daha əvvəl də bizim üçün yerini dəyişdirmişdi. Artıq ona bu barədə bir söz deməkdən həyə edirəm”.*

Bu vəziyyət Harisənin qulağına çatanda dərhal evini boşaltmış, sonra Rəsulullahın ﷺ hüzuruna çıxıb bu möhtəşəm sözü söyləmişdi:

“Ya Rəsulallah, Fatiməni özünüə yaxın bir yerə köçürmək istədiyinizi eşitdim. Budur evlərim! Bəni-Nəccarın evləri arasında Sizə ən yaxın olan evlər onlardır. Şübhə yoxdur

ki, mən və malım Allaha və Rəsuluna aidik. **Vallahi, ya Rəsulallah, məndən aldığın mal gözümdə mənə saxladığın maldan daha sevimlidir”.**

Rəsulullah ﷺ onun bu səmimiyyətini təsdiq edərək:

“Doğru söyləyirsən, Allah sənə bərəkətini ehsan etsin, səni bərəkətləndirsin!” - buyurdu.

Sonra Rəsulullah ﷺ Həzrət Əli ilə qızı Fatiməni Harisənin evləri arasında özünə ən yaxın olanına köçürdü. (İbn Sad, VIII, 22-23)

Sələmə bin Əkva ﷺ belə nəql edir:

Nəbiyyi-Əkrəm ﷺ Əsləm qəbiləsindən ox atmaq üzrə yarış keçirən iki qrupun yanına gəlmişdi. Onlara:

“Ey İsmayıl oğulları, ox atın! Şübhəsiz ki, sizin (ulu) babanız mahir oxatan idi. Mən də bu yarışda filan oğulları ilə birlikdəyəm!” - buyurdu.

Rəsulullahın ﷺ bu sözünü eşidən qarşı tərəf ox atmaqdan əl çəkdi. Bu zaman Rəsulullah ﷺ:

- *“Sizə nə oldu ki, atmırsınız?”* - buyurdu. Onlar da:

- Ya Rəsulallah, Siz rəqib komanda ilə birlikdə ola-ola biz o tərəfə necə ox ata bilərik?" - dedilər.

Rəsulullah ﷺ:

- *"Haydı, atın! Mən hamınızla birlikdəyəm!"*
- buyurdu. (Buxari, Ənbiya, 12)

Necə də gözəl bir məhəbbət tərənnümü...

İslam ordusu Bədirdə qərargaha yerləşdikdən sonra **Sad bin Muaz** ﷺ Allah Rəsuluna olan məhəbbətini və ona görə duyduğu narahatçılığını göstərən söhbətinə belə başladı:

"Ey Allahın Rəsulu! Biz sənin üçün dalalanacaq bir yer hazırlayaq. Minik heyvanlarını da ora bağlayaq. Sonra da biz düşmənlə vuruşaq. Əgər Allah qüvvət verib zəfər nəсіб etsə, çox əla! Əks təqdirdə sən atına minib arxada qoyub gəldiyimiz qardaşlarımızın yanına gedərsən! Ey Allahın Peyğəmbəri, onlar da səni bizim qədər çox sevirlər. Əgər Sənin döyüşü girəcəyini bilsəydilər, əsla arxada qalmazdılar. Allah Səni onların vasitəsi ilə qoruyar. Onlar Sənə can-dildən bağlıdırlar və Sənin yanında cihad edərlər."

Həzrət Peyğəmbər ﷺ Hz. Sadı təriflədi və ona xeyir-dua etdi. Sad ﷺ qılıncını sıyırıb Rəsulullah üçün hazırlanan kölgəliyin yanında keşik çəkdi. (İbn Hişam, II, 260; Vaqidi, I, 49)

Əbdürrəhman bin Əvf ﷺ böyükdən-küçüyə əshabi-kiramın Rəsulullah məhəbbəti ilə yoğrulduğunu göstərən bu ibrətamiz hadisəni belə nəql edir:

Bədir günü sağıma-soluma baxdım, ənsardan iki yeniyetmənin arasında olduğunu gördüm. Bundan heç xoşum gəlmədi. Halbuki daha güclülərin arasında olmaq istərdim. Onlardan biri yoldaşına eşitdirmədən mənə:

- Əmi, Sən Əbu Cəhli tanıyırsan? - deyə soruşdu. Mən:

- Bəli, tanıyıram, o sənə nəyinə lazımdır? - dedim. Gənc:

- Eşitdiyimə görə o, Rəsulullahı söyürmüş. Varlığımı qüdrət əlində tutan Allaha and içirəm ki, onu bir dəfə görsəm, ikimizdən biri ölənə qədər ondan ayrılmayacağam! -dedi.

Gəncin bu sözünə heyran qaldım. O biri gənc də eyni sözləri təkrarladı. Artıq bu iki gəncin arasında olduğum üçün fəxr edir-

dim. Az sonra Əbu Cəhli döyüş meydanında görüb.:

- Baxın, axtardığınız adam odur, - dedim.

Gənclər dərhal qılınclarını sıyırıb Əbu Cəhlə tərəf qaçdılar və onu qılıncdan keçirdilər. Bu gənclər **Muaz bin Afra** ilə **Muaz bin Amr** idi. (Buxari, Məğazi, 10; Müslim, Cihad. 42)

Cabir bin Abdullah ﷺ belə nəql edir:

“Uhud döyüşündən əvvəlki gecə atam məni yanına çağırıb belə dedi:

“Rəsulullahın ﷺ səhabələrindən ilk şəhid ediləcək adamın mən olacağımı zənn edirəm. **Rəsulullah** ﷺ **xaric, mənim üçün arxada qoyacağım ən qiymətli adam sənsən.** Borclarım var, onları ödəyərsən! Qardaşlarınla yaxşı rəftar et!” - dedi.

Ertəsi gün ilk şəhid edilən adam atam oldu. Başqa bir şəhidlə birlikdə onu eyni qəbrə dəfn etdim. Sonra onun başqası ilə eyni qəbirdə qalmasını özümə sığışdırı bilmədim. Altı ay sonra onu qəbirdən çıxartdım. Gördüklərimə inana bilmirdim. Qulağının bir hissəsi xaric, bütün vücudu onu qəbrə qoyduğum günkü kimi idi. Onu ayrı bir məzara dəfn etdim”. (Buxari, Cənaiz, 78)

Sad bin Əbu Vaqqas ﷺ Uhud döyüşündə **Rəsulullahın** ﷺ yanında dayanıb, müşriklərə ox yağdırırdı. Varlıq Nuru da Sadın bu fədakarlığı qarşısında:

“At, ey Sad! Atam-anam sənə fəda olsun!” - buyururdu.

Bu böyük iltifata şahid olan **Həzrət Əli** ﷺ **Həzrət Sada** qibtə ilə belə buyurmuşdur:

“Mən Rəsulullahın ﷺ *Sad bin Malik (Sad bin Əbu Vaqqas) xaric, heç kimə “atam-anam sənə fəda olsun” dediyini eşitmədim. Uhud günü:*

“Ey Sad, at! Anam-atam sənə fəda olsun!” - buyurduğunu eşitdim”. (Buxari, Məğazi, 18; Tirmizi, Ədəb 61, Mənaqib 26; Əhməd, I, 92)

Allah Rəsulu ﷺ Uhud döyüşündə yaralandığı vaxt:

“Allah-Təala Rəsulunun üzünü yaralayan qövmə çox qəzəbləndi!” - buyurdu.

Sad bin Əbu Vaqqas ﷺ belə demişdir:

“Vallahi, Rəsulullahın bu sözünü eşidəndə (Onu yaralayan) qardaşım Utbə bin Əbu Vaqqası öldürmək üçün keçirdiyim ehtiras

hissi qədər heç kimi öldürmək ehtirası hiss etmədim!”

Həqiqətən də qəlbi Allah Rəsulunun məhəbbəti ilə dolu olan Sad رضي الله عنه həmin gün dəfələrlə müşrik səflərini yararaq qardaşını öldürməyə cəhd etsə də, Allah Rəsulu ﷺ buna mane olmuşdur. (Vaqidi, I, 245)

Talha bin Ubeydullah رضي الله عنه belə deyir:

“Uhudda Rəsulullahın əshabı pərən-pərən düşdüyü zaman müşriklər hücumu keçdilər və Allah Rəsulunu hər tərəfdən mühasirəyə aldılar. Peyğəmbərimizi ona olan hücumlara qarşı, öndən, arxadan, sağdan, yoxsa soldan müdafiə edəcəyimi bilmirdim. Qılıncımı sıyırıb bir dəfə qarşıdan, bir dəfə də arxasından gələnləri uzaqlaşdırdım, nəhayət dağılışdılar”. (Vaqidi, I, 254)

Yenə Uhudda müşriklərin mahir oxçusu Malik bin Züheyр Rəsulullah ﷺ bir ox atdı. **Talha bin Ubeydullah** رضي الله عنه oxun Rəsulullah ﷺ dəyəcəyini hiss edib əlini oxun qarşısına verdi. Ox dəydiyinə görə barmağı şikəst qaldı. (İbn Sad, III, 217)

Mühacir və ənsardan bir qrup səhabə canlarından çox sevdikləri **Allah Rəsulunun** başına toplaşdılar. Onun uğrunda şəhid olmaq üçün Allaha söz verdilər:

“Üzüm üzünün önündə sipər, bədənım Sənin vücuduna fədadır! Allahın salamı daim Sənin üzərinə olsun! Heç bir zaman Səndən ayrılmarıq, ya Rəsulallah!” - deyərək sona qədər vuruşdular. (İbn, Sad, II, 46; Vaqidi, I, 240)

Əbu Talha رضي الله عنه yayını çox sərt çəkən mahir oxçu idi. Uhud günü əlində iki-üç yay qırılmışdı. Allah Rəsulu ﷺ yanından ox torbası ilə keçən hər kəsə:

“Ox torbanı Əbu Talhanın yanına boşalt!” – deyərək buyururdu. Müşriklərə baxmaq üçün Peyğəmbərimiz ﷺ onun arxasından başını hər dəfə qaldırırdıqda Əbu Talha:

“Ya Rəsulallah, atam-anam Sənə fəda olsun! Başını qaldırma! Birdən müşrik oxlarından biri Sənə dəyər. Mənim sinəm Sənin sinənə sipər olsun. Sənə dəyən mənə dəysin!” - deyirdi. (Buxari, Məğazi, 18)

Qatadə bin Numan رضي الله عنه Rəsulullahı ﷺ qorumaq üçün qarşısında duraraq yayının başı əylənə qədər müşriklərə ox atdı. Sonda

özü də bir oxa tuş gəldi, göz bəbəyi yanaqlarına axdı. Qatadənin bu vəziyyətini görəndə Allah Rəsulunun gözləri yaşardı. Peyğəmbərimiz ﷺ Qatadənin göz bəbəyini əli ilə götürüb yerinə qoydu. Bundan sonra həmin göz daha gözəl oldu və daha yaxşı görməyə başladı. (Hakim, III, 334/5281; Heysəmi, VI, 113; İbn Sad, III, 453)

Uhud döyüşündə öz oxu və yay ilə Rəsulullahı ﷺ müdafiə edən xanım səhabələrdən biri də **Ümmü Ümarə** ؓ idi. Döyüşdən sonra Mədinəyə qayıdan Allah Rəsulu ﷺ:

“Döyüş zamanı hər dəfə sağıma, soluma baxdıqda Ümmü Ümarənin yanımda vuruşduğunu görürdüm”, - demişdir. (İbn Həcər, əl-İsabə, IV, 479)

Bu səbəblə Peyğəmbərimizin müxtəlif iltifat və dualarını qazanan Ümmü Ümarə Allah Rəsuluna:

- Allaha dua et ki, cənnətdə Sənə qonşu olum, - dedi.

Peyğəmbərimiz ﷺ:

- *“Allahım, bunları cənnətdə mənə qonşu və yoldaş eylə!”* - deyərək dua etdi. Bunun müqabilində Ümmü Ümarə ؓ:

- Artıq bundan sonra dünyada nə müsibət gəlırsə-gəlsın, əhəmiyyət vermərəm! - dedi.
(Vaqidi, I, 273; İbn Sad, VIII, 415)

Ənəs bin Nadr ﷺ Uhudda ümidsizlik içərisində nə edəcəyini bilməyən bir qrup möminlərdən Rəsulullahın ﷺ şəhid olması haqqında yayılan şayiəni eşitdikdə böyük bir qəlb yangısıyla:

- Rəsulullah şəhid olandan sonra artıq yaşayıb nə edəcəksiniz? Haydı, siz də Onun kimi savaşıaraq şəhid olun! - deyə hayqırdı və müşriklərin üzərinə hücum etdi. Bir müddətdən sonra da səksəndən artıq yara alaraq şəhadət şərbətini içdi. (Əhməd, III, 253; İbn Hişam, III, 31)

Peyğəmbərimiz ﷺ Uhud döyüşü sona çatdıqdan sonra əshabından birini **Sad bin Rəbini** ﷺ axtarib tapması və nə halda olduğunu öyrənməsi üçün göndərdi. Səhabə Sadı ﷺ nə qədər axtarsa da tapa bilmədi, nə qədər səsləsə də bir cavab ala bilmədi. Nəhayət, son bir ümidlə:

“Ey Sad! Məni Rəsulullah göndərdi. Allah Rəsulu sənin dirilər və ya şəhidlər

arasında olduğunu Ona xəbər verməyimi əmr etdi!" - deyə yaralılar və şəhidlər olan tərəfə səsləndi.

Bu vaxt son anlarını yaşayan və cavab verməyə halı qalmayan Sad ﷺ Allah Rəsulunun onun üçün narahat olduğunu eşidən kimi bütün gücünü toplayaraq çox zəif bir iniltiylə:

"Mən artıq ölümlər arasındayam!" – deyə bildi. Artıq başqa aləmləri seyr edirdi. Səhabə tez Sadın ﷺ yanına qaçdı. Onu bədəni qılınc zərbələri ilə dəlik-deşik olmuş bir vəziyyətdə tapdı. Ondan xırıltılı, güclə eşidilən bir səslə Rəsulullahı duyduğu ülvə bir məhəbbəti dilə gətirən bu sözləri eşitdi:

"Vallahi, gözlərinizi qırpa bildiyiniz halda Peyğəmbərimizi ﷺ düşmənlərdən qorumayıb başına bir müsibət gəlməsinə imkan versəniz, sizin üçün Allah dərgahında irəli sürülə biləcək heç bir üzrlü səbəb yoxdur!" (Muvatta, Cihad, 41; Hakim, III, 221/4906; İbn Hişam, III, 47)

Mədiyə-Münəvvəradəki xanımlar döyüş meydanından xəbər almaq ümidi ilə şəhərdən çıxmışdılar. **Hə. Aişə** ﷺ də onların arasında idi. Aişə anamız Harrə adlanan yerdə əməli-saleh qadınlardan olan **Hind binti Amr**la rast-

laşdı. Hind şəhid olmuş həyat yoldaşı **Amr bin Cəmuh**, oğlu **Halləd** və qardaşı **Abdullahın** cəsədini bir dəvəyə yükləyib aparırdı. Hz. Aişə ondan soruşdu:

- Arxada nə xəbər var?"

Hind binti Amr bu möhtəşəm cavabı verdi:

- Xeyir xəbər var, Rəsulullah sağdır. O sağ olduqdan sonra hər bir müsibət xəfif gələr..."¹²

Uhuddan digər bir ibrətli mənzərə isə belədir:

Uhud günü Mədinə bir xəbərlə çalxalandı. "Muhamməd ﷺ öldürüldü!" – deyildikdə şəhərdə şivən qopdu, fəryadlar ərşə qalxdı. Hər kəs yollara düşərək gələnlərdən bir xəbər almağa çalışdı. Ənsardan **Sümeyrə Xatına** iki oğlunun, atası, əri və qardaşının şəhid olduğu xəbər verildiyi halda o mübarək xanım bunlara heç bir əhəmiyyət verməyib onu əsl narahat edən şəxsi, yəni Allah Rəsulunun halını düşünürdü.

- Ona bir şey oldumu? - deyə, narahatlıqla soruşdu.

Əshabi-kiram cavab olaraq:

12. Vaqidi, I, 265; İbn Həcər, Fəthul-Bari, Darul-Fikr, ts., III, 216; İbn Abdilbər, əl-İstiab, Qahirə, ts., III, 1168.

- Allaha şükürlər olsun ki, vəziyyəti yaxşıdır. O, sənin arzuladığın kimi sağ-salamatdır! - dedilər.

Sümeyrə Xatın:

- Onu görməsəm qəlbim rahatlıq tapmayacaq, mənə Allah Rəsulunu göstərin, - dedi.

Allah Rəsulunu görən kimi dərhal paltarının ucundan tutub:

- Atam-anam Sənə fəda olsun, ey Allahın Rəsulu! **Sən sağ olduqdan sonra heç bir şeyə əhəmiyyət vermərəm!** - dedi. (Vaqidi, I, 292; Heysəmi, VI, 115)

Budur, əshabi-kiramın **Rəsulullah** ﷺ olan dillərə dastan məhəbbəti. Bu da həmin məhəbbətlə dolu olan mömin qəblərin sərgilədiyi fədakarlıq və fəzilət nümunələri...

Abdullah bin Əbu Əvfa ﷺ belə demişdir:

“Rəsulullah ﷺ Qəza Ümrəsini etdi, biz də Onunla birlikdə ümrə etdik. Rəsulullah ﷺ Məkkəyə girdikdə Beyti təvaf etdi, biz də Onunla birlikdə təvaf etdik. O, Səfa ilə Mərvəyə gəldi, biz də Onunla birlikdə gəl-

dik. Bu əsnada kiminsə Ona hər hansı bir əşya atmasından qorxaraq Allah Rəsulunu Məkkə əhalisindən qorumaq üçün ətrafında sipər olmuşduq". (Buxari, Ümrə, 11)

Bir gün Nəbiyyi-Əkrəm ﷺ, Həzrət Əbu Bəkr, Ömər və Osman ﷺ ilə Birlikdə Uhud dağına çıxmışdı. Birdən dağ sarsılmağa başladı. Allah Rəsulu ayağı ilə yerə vurub belə buyurdu:

"Sakitləş, ey Uhud! Sənin üstündə bir peyğəmbər, bir siddiq və iki şəhid var". (Buxari, Əshabun-Nəbi, 6; Tirmizi, Mənaqib, 18/3703; Nəsai, Əhbas, 4)

Rəsulullah ﷺ üstünə çıxdığı üçün Uhud dağı sarsılmışdı. Çünki bu, onun üçün çox böyük bir şərəf idi. Uhudun sarsılması Rəsuli-Əkrəmə olan **məhəbbət və şövqünü** izhar etmək üçün, sakitləşməsi isə Onun əmrinə **itaət** üçün idi.

Müxtəlif sənədlərlə rəvayət edilən mü-təvatir bir hədisi-şərifə görə **Rəsulullah** ﷺ xütbə oxuyarkən bir xurma kötüyünün üstünə çıxardı. Məscidə minbər düzəldildikdən sonra xütbələrini minbərdən verməyə başladı. Həmin xurma kötüyü Rəsulullahın ﷺ hicranı ilə ağlamağa başladı. Həzrət Pey-

ğəmbər ﷺ kötüyü sıgalladı, o da sakitləşdi.
(Buxari, Mənaqib, 25)

Bu kimi hadisələrdə möminlər üçün böyük ibrət və dərslər var. Cansız və ağılsız adlandırdığımız varlıqlar, nəbatat və heyvanlar belə Allah Rəsuluna məhəbbət və itaətlərini izhar etdiyi halda biz də öz-özümüzə halımızı götür-qoy etməliyik. Üstəlik Quranı-Kərimdə və Sünneyi-Səniyyədə məhəbbət və itaəti əmr edən və bunlara təşviq edən bir çox hökm mövcuddur.

Həsən Bəsri həzrətləri (v. 110/728) “xurma kötüyü”nün inildəməsi hadisəsindən bəhs edərkən göz yaşları içində belə deyərdi:

“Ey Allahın qulları, baxın, bir odun parçası belə Rəsulullahın ﷺ ali mərtəbəsinin fərqində olduğu üçün Ona məhəbbət bəsləyir, həsrətini çəkir və Ona qovuşmaq eşqi ilə inildəyir. Halbuki sizin Ona qarşı daha çox aşıq olmağınız, Onun camalının həsrətini çəkməyiniz lazımdır!”¹³

Mövlana həzrətləri xurma kötüyünün Allah Rəsuluna olan məhəbbət və həsrətini *Məsnəvisində* məcazi üslubla şərh edərək belə deyir:

13. Zəhəbi, *Siyəru Ələmin-Nübəla*, IV, 570; Abdurrahman əl-Bərnə, *Mie Fadilə min Fədailil-Mədinətil-Münəvvərə*, Mədinə 1432, s. 54-55; M. Yaşar Kandemir, *Şifa-i Şerif Şerhi*, II, 58.

“Həzrət Peyğəmbər ﷺ minbərdən düşüb mübarək əlləri ilə xurma kötüyünü sıgallayaraq:

“Ey xurma kötüyü, nə istəyirsən, nə üçün fəryad edirsən? Nədir bu halın?” – deyə qayğı ilə soruşdu.

Xurma kötüyü hal dili ilə danışmağa başladı. Gözündən yaş axıdaraq dedi:

“Ya Rəsulallah, Sənin hicranınla yandım. Qəlbimə tərifi mümkün olmayan qəm, kədər və həsrət doldurdu. Əvvəllər xütbə vermək üçün söykəndiyin o xoşbəxt və məsud dirək mən idim. İndi isə məni tərək edib bir minbərə çıxdın. İndi həmin minbərə söykənirsən. Lakin ey Allahın Rəsulu, lütfən mənə haqq ver, dünyada hansı varlıq Sənin hicranına dözə bilər?”

Rəsulullah ﷺ xurmanın dərin məhəbbətlə çıxardığı fəryadı qarşısında onu təsəlli edərək belə buyurdu:

“Ey xurma kötüyü, madam ki, fəryadının səbəbi bu ayrılıqdır, məndən nə istərsən dilə!”

İstəyirsən Allaha yalvarım, səni məşriqdəki və məğribdəki bütün insanlara meyvə verən, yamyaşıl bir ağac etsin? Yaxud da bir cənnət fidanı etsin, sonsuza qədər tərəvətli və dilbər qalasan!”

Bu iltifat qarşısında xurma kötüyü Rəsulullahdan ﷺ eşq yangısı ilə bunu istədi:

“Ya Rəsulallah, heç birini istəmirəm. Bircə arzum Səndə fani olmaq, bunun üçün də məni basdırıb yox etməyin, məni bu fani vücutdan qurtarmandır. Çünki bir ağac nə qədər tərəvətli və gözəl də olsa, günəş və su ilə qidalanır. Halbuki mənim həyatım Sənin nurunla bəsləndi. Sənə dəstək olmağın, Sənin hərarətinlə isinməyin, Səndə yanıb qovrulmağın ləzzətini daddı. Mən artıq bu xoş həzdən ayrılı bilmərəm. Daim baqi olanı istəyirəm. Məni basdırıb elə yox et ki, Səndə, Sənin nurun içində dirilib əbədi olum”.

Allah Rəsulu ﷺ o xurma kötüyünü torpağa basdırdı ki, qiyamət günündə bir insan kimi dirilsin”.

Mövlana həzrətləri bu ibrətli hadisə səbəbi ilə belə nəsihət edir:

“Onu bil ki, Haqq-Təalanın lütf etdiyi bəndə dünyanın fani sevdalarına əhəmiyyət verməyib üzünü məqsudu-mütləq olan Allaha çevirər”.

“Ey qafil, Musanın və Əhmədin möcüzələri nə nəzər sal. Əsa necə əjdaha oldu, xurma kötüyü necə irfan sahibi olub inildədi?”

“Məhəbbətin həqiqətini bir ağacda gör və ondan ibrət al. Özünü vücut və dünyə həvəslərinə məhkum etmə. Əsl səadətin və ən ali məqamın

vüicuddan kənarda və onların sona çatdığı yerdə olduğunu bil. Bil ki, əsl səadət fani vüicudun tələlərindən qurtulub ilahi vüsala talib olmaqdır”.

Bir gün **Rəsulullah** ﷺ Uhud şəhidlərinə baş çəkmişdi. Onları nəzərdə tutaraq:

“Onların (iman və sədaqətlərinə) şəhadət edirəm”, - buyurdu.

Əbu Bəkr ﷺ:

- Ey Allahın Rəsulu! Biz onların qardaşları deyilikmi? Onlar necə müsəlman oldularsa, biz də elə müsəlman olduq, onların cihad etdiyi kimi biz də cihad etdik! – dedi.

Rəsuli-Əkrəm ﷺ bu cavabı verdi:

- *“Bəli (söylədiyiniz doğrudur), ancaq mən-dən sonra hansı bidətlər çıxaracağınızı bilmirəm”.*

Rəsulullahın bir anlıq hicranına dözüümü olmayan Hz. Əbu Bəkr ﷺ uzun-uzadı ağlayıb:

- Yəni biz səndən sonra yaşayacağıq, ya Rəsulallah?” (deyərək Onsuz yaşanacaq bir həyatdan duyduğu narahatçılıq və kədəri dilə gətirdi). (Muvatta, Cihad, 32)

Allah Rəsulu ﷺ İslamı öyrətmək üçün ətrafdakı qəbilələrə müəllimlər göndərir-

di. **Adal** və **Karə** qəbilələri də Allah Rəsulundan onlar üçün müəllim göndərməsini istəmişdilər. Bu qəbilələr üçün on nəfərdən ibarət bir heyət yola çıxdı. Amma bu heyət əvvəlcədən hazırlanmış tələyə düşdü. Müəllimlərin səkkizi şəhid oldu, ikisi isə əsir alındı. Əsir düşən **Zeyd bin Dəsinə** və **Hübeyb** ﷺ də təslim edildikləri məkkəli müşriklər tərəfindən şəhid edildilər. Şəhid olmamışdan əvvəl Hz. Hübeybdən:

- Həyatın müqabilində sənin yerində Peyğəmbərinin olmasını istəyərdinmi? - deyə soruşdular.

Hübeyb ﷺ bu sualı verən Əbu Süfyanın halına acıyaraq baxdı və belə dedi:

- Mənim ailəmlə bir yerdə olub, Peyğəmbərimin burada olmasını istəmək bir tərəfə, (mənim ölümdən xilas olmağım müqabilində) heç Onun bu an olduğu yerdə belə ayağına tikan batmasına əsla qəlbim razı olmaz, - dedi.

Bu misilsiz məhəbbət mənzərəsi qarşısında heyrətdən donub qalan Əbu Süfyan:

“Həqiqətən çox qəribədir! Mən dünyada Muhəmmədin əshabının Onu sevdiyi qədər bir-birini sevən iki adam görmədim”, - dedi. (Vaqidi, I, 360; İbn Sad, II, 56)

Hübeybin ﷺ şəhid edilməmişdən əvvəl bir arzusu vardı: Hz. Peyğəmbərə məhəbbət dolu bir salam göndərə bilmək!..

Ancaq kiminlə göndərə bilərdi ki! Çarəsiz halda gözlərini səmaya qaldıraraq:

“Allahım, burada salamımı Rəsulullahə çatdıracaq heç kim yoxdur. Ona salamımı Sən çatdır!” - deyə yalvardı.

Bu vaxt Mədinədə əshabı ilə birlikdə olan Rəsulullah ﷺ: “*Və Əleyhissalam!*”, yəni “*Onun üzərinə də salam olsun!*” - buyurdu. Bunu eşidən əshabı heyrətlə:

- Ya Rəsulallah! Kimin salamına cavab verdin? - deyə soruşduqda:

- “*Qardaşınız Hübeybin salamına. Cəbrayıl (ə.s) Hübeybin salamını gətirdi!*” - buyurdu. (Bax, Buxari, Cihad, 170, Məğazi 10, 28; Vəqidi, I, 354-363)

Həzrət Ənəs ﷺ belə deyir:

“Əshabi-kiram üçün heç kim Rəsulullah-dan ﷺ daha sevimli deyildi”. (Əhməd, III, 132, 250-251)

Rəsulullahın məhəbbəti səbəbi ilə onun məktublarını ünvanına çatdırmaq şərəfinə nail ola bilmək üçün gənc səhabələr sanki

yarışa girmişdilər. Onun arzusunu yerinə yetirə bilmək üçün hər cür fədakarlığı gözə alıb, heç bir bəhanə gətirmədən, səmimi halda xidmətə can atırdılar. Sıldırımlı dağlar və ucsuz-bucaqsız səhralardan keçərək getdikləri diyarlarda cəlladların arasından keçərək kralların hüsurunda Allah Rəsulunun məktubunu böyük iman cəsarəti ilə oxumaları onların Rəsulullahə duyduqları dərin məhəbbətin müstəsna təzahürlərindəndir. Çünki əshabi-kiramın yeganə dərdi Rəsulullahın qəlbində gözəl bir yerə sahib olmaq idi.

Ümmü Həbibə ﷺ **anamız** nəql edir:

Nəcəşinin **Əbrəhə**¹⁴ adlı bir cariyəsi vardı. Rəsulullah ﷺ ilə nikahım Həbəşistanda kəsilmişdi. Mədinəyə gəlmək üçün hazırlıqlarıma başlayanda mənə belə dedi:

“Səndən bir ricam var, Rəsulullahə salamımı söylə və dininə girdiyimi Ona bildir”.

Əbrəhə mənə qarşı çox lütfkar oldu, səfər tədarükümü gördü. Hər dəfə yanıma

14. Burada adı qeyd olunan **Əbrəhə**nin Fil hadisəsində Kəbəni yıxmaq üçün Məkkəyə hücum edən Əbrəhə ilə heç bir əlaqəsi yoxdur. Sadəcə adları eynidir.

gələndə: “Aman ha, rıcamı unutma! Allah Rəsuluna salamımı mütləq çatdır”, - deyirdi.

Mədinəyə Rəsulullahın yanına gələndə Əbrəhənin mənə etdiyi yaxşılıqları ona danışib salamını çatdırdım. Allah Rəsulu ﷺ təbəssüm edib belə buyurdu:

“Və əleyhəssalam və rəhmətullahi və bəra-kətuh”. (İbn Sad, VIII, 98)

Səhabələr **Rəsulullahdan** ﷺ uzaq qala bilmirdilər. Hər hansı biri Rəsulullahı bir gün görməsə, çölə çıxıb Onu görənə qədər axtarardı. Rəsulullah ﷺ onlardan nə isə istəyib-istəmədiklərini soruşanda qiyamət günü Onun yanında olmaqdan başqa heç nə istəməzdilər.

Rəsulullah ﷺ, Hz. **Əbu Bəkr** və **Ömər**lə birlikdə **Abdullah bin Məsudun** ﷺ yanına gəlmişdilər. Abdullah ﷺ namaz qılırdı. Nisa surəsini oxumağa başladı. Hamısını oxuyub bitirdi. Nəbiyyi-Əkrəm ﷺ:

“Kim Quranı nazil olduğu kimi təravətlə oxumaq istəyərsə, İbn Ümmü Abdin (Abdullah bin Məsudun) qiraəti ilə oxusun!” – buyurdu.

Sonra Abdullah ﷺ bir az irəli gedib dua etməyə başladı. Rəsulullah ﷺ üç dəfə:

“İstə, nə istəsən sənə veriləcək!” – buyurdu.

Abdullah bin Məsudun ﷺ duada istədikləri arasında bunlar da vardı:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ إِيْمَانًا لَا يَرْتَدُّ وَنَعِيمًا لَا يَنْفَدُ
وَمُرَافَقَةً نَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ ﷺ فِي أَعْلَى جَنَّةِ الْخُلْدِ

“Allahım, Səndən zəifləyib yox olmayan iman, tükənməyən nemət, Xuld cənnətinin ən yüksək mərtəbəsində Nəbiyyi-Əkrəmin Həzrət Muəmməd Mustafə ﷺ ilə birlikdə olmağı istəyirəm!”

Ömər ﷺ tez Abdullahın yanına gedib onu müjdələmək istədi, lakin Həzrət Əbu Bəkrin onu qabaqladığını gördü. Ona:

“Bunu da etdin. Onsuz da sən xeyir işdə həmişə öndə getdin!” – dedi. (Əhməd, I, 445; Həkim, III, 358/5386)

Həzrət Peyğəmbərin ﷺ bir söhbətində **Səvban** ﷺ Həbibullahə dərin və dalğın halda baxırdı. Pərişan halda idi. Bu acınacaqlı halı Rəsulullahın diqqətini çəkdi. Mərhəmətlə soruşdu:

- “Ey Səvban, nədir bu halın?”

Səvban ﷺ bu iltifat ilə məhəbbət bulağı kimi coşan sevdalı qəlbinin dərđini belə dilə gətirdi:

- Atam-anam və bu canım Sənə fəda olsun, ya Rəsulallah! Sənin həsrətinlə elə yanıram ki, nurunda ayrı qaldığım hər an mənim üçün ayrı bir hicrandır. Dünyada belədirsə, axirətdə necə olacaq? Bunun dərđini çəkirəm. Siz orada peyğəmbərlərlə bərabər olacaqsınız. Mənim isə aqibətim bəlli deyil. Üstəlik cənnətə də girə bilməsəm, Sizi görməkdən tamamən məhrum qalacağam. Bu hal məni yandırır-yaxır, ey Allahın Rəsulu!”

Həzrət Peyğəmbər ﷺ Səvbanla yanaşı digər səhabələrdə də tez-tez müşahidə etdiyi bu kimi hicran dolu sözlərə, eyni zamanda qiyamətə qədər gələcək olan ümmətinin məhəbbət və eşq qafiləsinin yanıq könüllərinə bu müjdəni verdi:

الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ

“İnsan sevdiyi ilə bərabərdir...” (Buxari, Ədəb, 96)

Əlbəttə ki, səmimi məhəbbət, itaət və təslimiyyət şərti ilə...

Cəfər Sadiq həzrətləri atası **Muhamməd Baqir** həzrətlərindən belə nəql edir:

“Böyük səhabələrdən olan **Cabir bin Abdullahın** ﷺ yanına getdik. Gələnlərdən kim olduqlarını soruşdu. Növbə mənə çatan da:

- Mən **Muhamməd bin Əli bin Hüseyin**əm, - dedim... Həyəcanlandı... Mənə iltifat edərək belə dedi:

- Xoş gəldin, ey qardaşım oğlu! İstədiyini soruş!

Ona bəzi suallar verdim, gözləri görmürdü. Namaz vaxtı girmişdi. Toxunmuş bir patlara bürünərək ayağa durdu. Nə vaxt onu çiyinə atsa, bir tərəfi özünə tərəf sallanırdı. Arxalığı da yanında asılmışdı. Onunla namaz qıldırı.

“Mənə **Allah Rəsulunun** ﷺ həccini təsvir edin!” - dedim. Barmaqları ilə doqquza qədər sayıb belə dedi:

“**Allah Rəsulu** ﷺ doqquz il gözlədi. Bu müddət ərzində həcc etmədi. Onuncu il həccə gedəcəyini xalqa elan etdi. Bunun üzərinə Mədinəyə hər tərəfdən dalğa-dalğa insanlar axın etdi. Hamısı **Allah Rəsuluna** ﷺ tabe olmaq, Onun həcc ibadətini necə edəcəyini təqib etmək və Onun kimi etmək

istəyirdilər. Onunla birlikdə yola çıxdıq...”
(Müslim, Həcc, 147-148)

Əbu Musa əl-Əşəri ر.ا.ه belə demişdir:

“Mən (Yəməndən Məkkəyə), **Həzrət Peyğəmbərin** yanına getdim. Rəsulullah ﷺ Məkkə vadisində dəvəsini çökdürüb orada qonaqlamışdı. Məndən:

- “*Həccə niyyət etdinmi?*” – deyə soruşdu.

- Bəli, - dedim.

- “*Ehrama hansı həccə niyyət edərək təlbiyə gətirdin?*” - buyurdu.

Bu cavabı verdim:

- *Nəbi* ﷺ *hansı həccə niyyət edibsə, mən də o niyyətlə hüzuruna gəldim, buyur əmrindəyəm, Allahım, ləbbeyk ya Rəbb!* – dedim.

Rəsulullah ﷺ:

- “*Çox gözəl etmişən! Elə isə Beyti təvaf et, Səfa ilə Mərvə arasında say et, sonra da ehramdan çıx!*” - buyurdu...” (Buxari, Ümrə, 11)

Həzrət Əbu Bəkrə ر.ا.ه bir dəfə **Həzrət Peyğəmbərin** yanına getmişdi. Peyğəmbər ﷺ rükuda idi. O da hələ səfə çatmamış arxada

rükuya getdi. Sonra bu hərəkətini Peyğəmbərimizə danışdı. Allah-Rəsulu ﷺ buyurdu:

“Allah (camaat savabını əldə etmək xüsusundakı) ehtirasını artırsın, lakin bir daha (belə) etmə! (Əvvəlcə səfə dur, ondan sonra namaza başla!)”. (Buxari, Azan, 114)

Said bin Müsəyyəb ﷺ belə nəql edir:

Həzrət Osmanı ﷺ bir yerdə oturarkən gördüm. Odda bişmiş bir yemək istədi və onu yedi. Sonra qalxıb namaz qıldı.

Namazdan sonra belə dedi:

“Allah Rəsulunun oturduğu yerdə oturdum, Allah Rəsulunun yediyindən yedim və Allah Rəsulunun qıldığı namazı qıldım”. (Əhməd, I, 70)

Rəsulullah ﷺ qıfarlı bir xanıma:

“Bir su qabı götür, içinə duz at. Sonra örtüyə dəyən qanı onunla yu!” - deyər tövsiyə etmişdi.

Həmin səhabə xanım ömrünün sonuna qədər dərin məhəbbət hissi ilə bu tövsiyəni tətbiq etdi. Suyuna duz qarışdırmadan paltarlarını əsla yumadı. Hətta öldüyü vaxt cənazəsi-

nin yuyulacağı suya da duz qatılmasını vəsiyyət etdi". (Əbu Davud, Təharət, 122/313)

Ömür boyu şiddətindən heç nə itirməyən, əksinə, güclənərək davam edən necə də böyük məhəbbət!..

Hassan bin Sabit iffət abidəsi **Aişə anamız** qarşı qurulan iftira kampaniyasına düşər olanlardan idi. Ancaq möhtərəm anamız onu sırf **Rəsulullah**a duyduğu məhəbbət səbəbi ilə əfv etdi.

Bacısı oğlu **Urvə bin Zübeyr** belə nəql edir:

"**Aişə** xalamın yanında Hassana hirslənib onun haqqında ağır sözlər söylədim. Xalam məni susdurub belə dedi:

"Ona söymə, çünki o, şeirləri ilə **Rəsulullah** ﷺ müdafiə edərdi". (Buxari, Ədəb 91, Mənaqib 16)

Əshabın **Rəsulullah**a ﷺ olan məhəbbəti bəzən o qədər coşardı ki, Allahın **Rəsulunu** öz aralarında bölüşə bilməzdilər. **Kab bin Ucrə** ﷺ bu ibrətamiz hadisəni belə nəql edir:

“Bir gün Məscidi-Səadətdə Allah Rəsulunun hüsurunda oturmuşduq. Ənsardan, mühacirlərdən və Haşim oğullarından bir qrup vardı. “Maraqlıdır, görəsən, Rəsulullah bizdən hansı qrupu daha çox sevir?” - deyə mübahisə etdik. Biz ənsar camaatı:

- Biz Allah Rəsuluna iman etdik, ona tabe olduq, düşmənlərinə qarşı Onunla birlikdə vuruşduq. Buna görə də Rəsulullah ﷺ bizi daha çox sevir”, - dedik.

Mühacir qardaşlarımız da:

- Biz Allah və Rəsulu uğrunda hicrət etdik, bu yolda arvad və övladlarımızı tərk etdik, mallarımızdan əl çəkdik, sizin iştirak etdiyiniz döyüşlərdə biz də iştirak etdik. Bunun üçün Allah Rəsulu bizi daha çox sevir”, - dedilər.

Haşim oğullarından olan qardaşlarımız:

- Biz Peyğəmbərimizin yaxınlarıyıq, sizin vuruşduğunuz döyüşlərdə biz də vuruşduq. Buna görə də Peyğəmbərimiz bizi daha çox sevir”, - dedilər.

Rəsulullah ﷺ yanımıza gəlib:

- “Siz nə deyirdiniz, nə barədə söhbət edirdiniz?” – deyə soruşdu.

Hər birimiz dediklərimizi təkrar etdik.
Allah Rəsulu ﷺ hər qrupa:

- *“Doğru söyləmisiniz! Kim bunun əksini iddia edə bilər?”* - buyurdu. Daha sonra:

- *“Aranızda hökm verməyimi istəyirsinizmi?”* - deyə soruşdu.

- *“Əlbəttə, ya Rəsulallah! Ata-anamız Sənə fəda olsun!”* - dedik. Allah Rəsulu ﷺ:

- *“Siz, ey Ənsar camaatı! Mən sizin qardaşınızam”,* - buyurdu.

Ənsar camaatı sevinclə:

- *“Allahu Əkbər! Kəbənin Rəbbinə and olsun ki, Onu biz qazandıq”,* - dedilər.

Rəsulullah ﷺ:

- *“Ey Muhacir camaatı! Mən sizlərdənəm”,* - buyurdu.

Mühacirlər də sevinərək:

- *“Allahu Əkbər! Kəbənin Rəbbinə and olsun ki, Onu biz qazandıq”,* - dedilər.

Allah Rəsulu ﷺ:

- *“Ey Haşim oğulları! Sizə gəlincə, siz məndəsiniz və mənim yanıma gəldiniz”,* - buyurdu.

Haşim oğulları da sevinc içində:

- "Allahu Əkbər! Kəbənin Rəbbinə and olsun ki, Onu biz qazandıq", - dedilər. Hamımız razı halda ayağa qalxdıq. Hər bir qrup Allah Rəsulunun iltifatıyla məmnun və xoşhal olmuşdu". (Heysəmi, X, 14)

Xeybərin fəthi əsnasında dəniz yolu ilə Həbəşistan hicrətindən Peyğəmbərimizin yanına gələn qafilədə **Əsma binti Ümeys** ﷺ də vardı. (Əsma Meymunə anamızın anabir bacısı və Həzrət Cəfərin xanımı idi.)

O, bir gün Həzrət Peyğəmbərin xanımı Hafsa anamızı ziyarət etmək üçün yanına getmişdi. Bir az sonra atası Hz. Ömər qızı Hafsanın ﷺ yanına gəldi. Ömər ﷺ Əsmanı görən kimi:

- Bu kimdir? – deyə soruşdu.

O da:

- Əsma binti Ümeys, - dedi.

Həzrət Ömər zarafatla:

- Bu həbəşistanlımı? Dəniz səfərində iştirak edən qadınmı? – deyə soruşdu.

Əsma:

- Bəli, - cavabını verdi.

Bu zaman Həzrət Ömər رضي الله عنه:

- Biz hicrətdə sizi keçdik. Buna görə Rəsulullah ﷺ sizdən daha yaxınıq, - dedi.

Əsma رضي الله عنها hirslənərək:

- Xeyr, vallahi, yanıldın, ey Ömər! Siz Rəsulullah ﷺ ilə birlikdə idiniz. O, sizin aclarınızı doydurur, cahillərinizə nəsihət edirdi. Biz isə Həbəşistanda, uzaq diyarda əcnəbi və kafir insanların arasında, qovulmuş halda yaşayırdıq. Bu yolu Allah və Rəsulunun uğrunda seçmişdik. Allaha and olsun ki, sənin dediklərini Rəsulullah ﷺ xəbər vermədən nə yemək yeyəcəyəm, nə də su içəcəyəm. Biz oralarda əziyyətə məruz qalır və qorxudulurduq. Bunu Rəsulullah ﷺ söyləyib işin əslini soruşacağam. Vallahi, nə yalan deyər, nə yanlış bir yola düşər, nə də söylədiklərinə bir söz əlavə edəmə, hadisə necə olubsa, eynilə nəql edəcəyəm, - dedi.

Həzrət Peyğəmbər ﷺ gəldikdə Əsma رضي الله عنها:

- Ya Nəbiyyəllah! Ömər belə-belə söylədi, - dedi.

Rəsulullah ﷺ:

- "Sən ona nə dedin?" - buyurdu.

O da:

Belə-belə dedim, - dedi.

Allah Rəsulu ﷺ belə buyurdu:

- “O mənim nəzərimdə sizdən daha çox haqq sahibi deyil. Onun və yoldaşlarının bir hicrəti, ey gəmi səyyahları, sizin isə iki hicrətiniz var!”

Həzrət Əsma deyir ki:

“Həbəşistandan eyni gəmi ilə gəldiyimiz **Əbu Musa əl-Əşəri** və digər səhabələr qruplar halında gəlib məndən bu hədisi-şərifini soruşurdular. Bu dünyada onları Rəsulullahın həmin sözündən daha çox sevindirən və qəlblərində yer edən daha böyük heç nə yox idi. Əbu Musa əl-Əşəri bu hədisi mənə təkrar-təkrar danışdırır və Rəsulullahın onlar haqqında söylədiyi bu sözü dəfələrlə eşitməkdən həzz alırdı”. (Buxari, Məğazi, 36; Müslim, Fəzailus-Səhabə, 169)

Sevginin ən aşkar əlaməti sevdiiyinin sevdiklərini sevməkdir. Peyğəmbərimizin sevdiiyini sevmək, əshabı üçün böyük bir zövq idi. **Hz. Ənəs** ﷺ belə nəql edir:

“Bir dərzisi **Rəsulullahı** ﷺ hazırladığı bir yeməyə dəvət etdi. Mən də onunla birlikdə getdim. (Ev sahibi süfrəyə) arpa çörəyi, içərisində balqabaq olan bir şorba və qadid (qurudulmuş ət) gətirdi. Mən Rəsulullahın ﷺ boşqabdakı balqabaqları seçib yediyini gördüm. O gündən bəri mən də balqabağı

sevirəm". (Buxari, Ətimə 33, Büyu 30; Müslim, Əşribə 144; Muvatta, Nikah 51)

Talha bin Nafinin nəqlinə görə **Cabir** ﷺ bunları nəql etmişdir:

Bir gün **Həzrət Peyğəmbər** ﷺ əlimdən tutub məni evinə apardı. Bir parça çörək çıxardıb ailəsindən:

- *"Yavanlıq etməyə nə isə var?"* – deyər soruşdu.

Onlar da:

- Evdə sirkədən başqa heç nə yoxdur! – dedilər.

Rəsuli-Əkrəm ﷺ:

- *"Sirkə nə gözəl yavanlıqdır!"* - buyurdu.

Cabir ﷺ deyir ki:

"Həzrət Peyğəmbərdən ﷺ bu sözü eşidəndən bəri sirkə yeməyi sevirəm".

Hədisin ravisi Talha da məhəbbətini belə ifadə edir:

"Cabirdən ﷺ bu sözü eşitdiyimdən bəri mən də sirkə yeməyi sevirəm". (Müslim, Əşribə, 167-169. Həmçinin bax. Əbu Davud, Ətimə, 39; Tirmizi, Ətimə, 35; İbn Macə, Ətimə, 33)

Həzrət Əbu Bəkrin ﷺ bu halı misli görülməmiş bir məhəbbət və incəlik əsəridir:

Əbu Bəkr ﷺ Məkkənin Fəthində gözləri görməyən yaşlı atasını müsəlman olmaq üçün Allah Rəsulunun hüsuruna gətirmişdi. **Rəsuli-Əkrəm** ﷺ onları gördükdə:

- *“Ey Əbu Bəkr! Nə üçün yaşlı atanı bura qədər gətirib ona əziyyət verdin? Biz özümüz onun yanına gedə bilərdik”, - dedi.*

Həzrət Əbu Bəkr ﷺ isə:

- Allahın ona savab verməsini istədiyim üçün hüsurunuza gətirdim, - dedi.

Həzrət Əbu Bəkrin atası **Əbu Kuhafə** ﷺ beyət etmək üçün əlini Fəxri-Kainatın mübarək əlinə uzadanda Peyğəmbər aşiqi Əbu Bəkr ﷺ özünü saxlaya bilməyib ağlamağa başladı. Rəsulullah heyrlə Həzrət Əbu Bəkrdən nə üçün ağladığını soruşdu. Əbu Bəkr ﷺ göz yaşları içində belə dedi:

“Ya Rəsulallah, Sənə beyət etmək üçün uzanan bu əl mənim atamın deyil, Sənin əmin Əbu Talibin əli olsaydı, beləliklə də Allah-Təala mənim yerimə Səni sevindirseydi, kim bilir nə qədər çox sevinərdim. Çünki Sən onu çox sevirsən və iman etməsini istəyirdin”. (Heydəmi, VI, 174; İbn Sad, V, 451)

Əbu Hüreyrə رضي الله عنه belə demişdir:

Rəsulullah ﷺ Nəcd tərəfinə atlı birlik göndərmişdi. Bu birlik Hənifə oğullarından Yəmamə xalqının **Sümamə bin Üsal** adlı rəisini yaxalayıb gətirdi. Əsiri məscidin dirəklərindən birinə bağladılar. Rəsulullah ﷺ onun yanına gedib dedi:

- *“Ey Sümamə, sənə nə edəcəyimi fikirləşirsən?”*

O da:

- Mənim üçün xeyirli qərar verəcəyini fikirləşirəm. Əgər məni öldürsən, qan davası olan birini öldürmüş olarsan. Yaxşılıq etsən, bunun qiymətini bilib əvəzini çıxacaq bir adama yaxşılıq etmiş olarsan. Əgər mal istəyirsənsə, istə, sənə istədiyin hər şey veriləcəkdir”, - dedi.

Rəsulullah ﷺ Sümamənin yanından ayrıldı. Ertəsi gün gəlib:

- *“Ey Sümamə, sənə nə edəcəyimi fikirləşirsən?”* - buyurdu.

O da:

- Qəlbimdən keçən sənə söylədiyimdir, - deyib əvvəl söylədiyini təkrarladı.

Rəsulullah ﷺ ertəsi gün gəlib təkrar:

- “Ey Sümmamə, sənə nə edəcəyimi fikirləşirsən?” - buyurdu.

O da eyni sözləri təkrarladı. Bunun üzərinə Rəsulullah ﷺ:

- “Sümmaməni sərbəst buraxın!” - buyurdu.

Sümmamə dərhal məscidin yaxınlığında-
kı bir xurmalığa gedib oradakı su ilə qüsl
aldı. Sonra məscidə girdi və kəlmeyi-şəhadət
gətirdikdən sonra sözlərinə belə davam etdi:

- Ey Muhəmməd, vallahi, yer üzündə
Sənin üzündən daha çox nifrət etdiyim üz
yox idi. Lakin indi Sənin üzün mənə bütün
üzlərdən daha sevimli oldu. Vallahi, Sənin
dinindən daha çox nifrət etdiyim din yox idi.
Lakin indi sənin dinin mənim üçün bütün
dinlərdən daha sevimli oldu. Vallahi, Sənin
məmləkətindən daha çox nifrət etdiyim bir
məmləkət yox idi. Lakin indi Sənin məm-
ləkətin mənim üçün bütün məmləkətlərdən
daha sevimli oldu.

Mən ümrə etməyə niyyət etdiyim vaxt-
da Sənin atlıların məni ələ keçirdi. İndi nə
buyurursan? – dedi.

Rəsulullah ﷺ onu müjdələdi və ümrə
etməsini buyurdu.

Sümmamə ﷺ Məkkəyə gələndə bir nəfər
ona:

- Olmaya dinindən döndün? – dedi.

O da:

- Xeyr, lakin Rəsulullah ﷺ ilə birlikdə müsəlman oldum. Allaha and olsun ki, Rəsulullah izin vermədikcə artıq Yəməmədən sizə bircə buğda da gəlməz, - dedi. (Müslim, Cihad, 59)

Təbuk Səfərinə hazırlıqlar gedən əsnada əshabi-kiram Rəsulullahla ﷺ birlikdə Allah yolunda canlarını fəda etmək səfərbərliyinə çıxmağın ülvü həyəcanını yaşayırdılar. Lakin yeddi kasıb səhabə səfərdə iştirak etmək üçün minik heyvanı tapa bilməmişdilər. Ümumiyyətlə iki, hətta bəzən üç əsgərə bir dəvə düşürdü. Həmin dəvəyə də növbə ilə minəcəkdilər.

Lakin səfərdə iştirak etməyi və hər an Allah Rəsulu ﷺ ilə birlikdə olmağı can-dildən istədikləri halda növbə ilə də olsa minməyə dəvə tapmayan kasıb səhabələr vardı. Onlar da Allah Rəsulunun yanına gəlib hallarını ərz etdilər. Bu zaman kasıbların döyüşdən azad olduğunu bildirən bu ayə nazil oldu:

“(Döyüşə getməyə minikdən ötrü) **yanına gəldikdə: “Sizin minməyiniz üçün bir heyvan tapmıram”, - deyərkən** (cihad yolunda)

sərf etməyə bir şey tapa bilmədikləri üçün kədərdən gözlərindən yaş axa-axa geri dönməklərdə heç bir günah yoxdur!” (ət-Tövbə, 92)

Ayeyi-kərimədə Allahın rızasına qovuşmaq və daim Rəsulullah ﷺ ilə birlikdə ola bilmək üçün təsirlənərək göz yaşı tökdüklərindən söz açılan bu səhabələrin ehtiyacını İbn Yamin, Həzrət Abbas və Həzrət Osman ؓ tədarük etdilər.¹⁵ Bəzilərini isə sonradan Allah Rəsulu miniklə təchiz etdi. (Buxari, Məğazi, 78)

Allah Rəsulu ﷺ ilə birlikdə ola bilməməyin hüznü... Görəsən, biz nə qədər bu duyğunu yaşaya bilirik?

Yenə Təbuk Səfərində yaşanan başqa bir fəzilət misalını **Vasilə bin Əsqa** ؓ belə nəql edir:

Təbuk Səfəri ərəfəsində (səfərdə iştirak etmək üçün heç bir gücüm yox idi. Bu mübarək səfərdən məhrum qalmamaq üçün) Mədinədə belə car çəkdim:

“Qənimət payımı vermək müqabilində məni kim miniyinə mindirər?”

Ənsardan yaşlı bir nəfər miniyə növbə ilə minmək şərti ilə mənimlə razılaşdı. Mən də razılaşdığımızı bildirdikdə: “Elə isə Allahın bərəkəti ilə get”, - dedi.

Beləliklə xeyirli bir yoldaşla səfərə çıxdım. Allah qənimət də qismət etdi, payıma bir neçə dəvə düşmüşdü. Həmin dəvələri sürərək yaşlı ənsarının yanına gətirdim. O isə mənə belə dedi:

- Dəvələrini də götür, get.

- Əvvəlcədən razılaşdığımız kimi bu dəvələr sənindir, - desəm də:

- Qardaşım, qənimətini götür, mən sənə bu maddi payını istəməmişdim. (Mən sava-bına, yəni mənəvi qazancına şərik olmağı düşünmüşdüm), - cavabını verdi. (Əbu Davud, Cihad, 113/2676)

Abdullah bin Səhl ilə qardaşı **Rafi** ﷺ Uhudda **Fəxri-Kainatın** yanında müşriklərə qarşı vuruşmuş və yaralı halda Mədinəyə qayıtmışdılar. Allah Rəsulunun ﷺ düşməni təqib üçün müsəlmanları çağırdığını eşitdikdə:

“Vallahi, heç bir miniyimiz yoxdur, yaramız da ağırdır. Lakin Rəsulullahın ﷺ iştirak

etdiyi bir səfərdən də geri qalmaq istəmirik”,
- deyərək dərhal yola çıxdılar.

Yarası bir az yüngül olan gah ağır yaralananın addımlaması üçün ona kömək etdi, gah da belində daşıdı. Beləliklə nəyin bahasına da olsa Aləmlərin Sərvərindən ayrılmamış oldular. (İbn Hişam, III, 53)

Onlar kimi böyük fədakarlıqlar edən bir çox səhabə vardı. Haqq-Təala bu mübarək səhabələri ilahi iltifata məzhər edərək belə müjdələdi:

“Yaralandıqdan sonra Allahın və Peyğəmbərin dəvətini qəbul etmiş şəxslərdən yaxşı işlər görüb pis işlərdən çəkinənləri böyük bir mükafat gözləyir!” (Ali-İmran, 172)

Rəsulullahın ﷺ vəfatından əvvəlki son xəstəliyi əsnasında Həzrət Əbu Bəkr və Abbas (رضي الله عنه) ənsarların toplaşdığı bir yerə baş çəkmişdilər. Ənsardan olan səhabələr ağlayırdılar. Əbu Bəkr və ya Abbas (رضي الله عنه):

- Nə üçün ağlayırsınız? – deyər soruşdu.

Ənsar:

- Allah Rəsulunun ﷺ bizimlə birlikdə olduğu zamanları xatırladıq (Onu bir daha

görməməkdən qorxduğumuz üçün ağlayırıq), - dedi.

Həzrət Əbu Bəkr, yaxud Həzrət Abbas Rəsulullahın ﷺ yanına girib Ona ənsarın kədərləndiyini bildirdi. Nəbi ﷺ başını (qara) bir parçanın kənarı ilə bağlayıb məscidə gəldi. Minbərə çıxdı. Məhz o gündən sonra Rəsulullah ﷺ bir daha minbərə çıxmadı. Allaha həmd-səna edəndən sonra belə buyurdu:

“Ey əshabım, ənsarı sizə vəsiyyəət edirəm. Çünki onlar mənim camaatım, sirdaşım və əminlərimdir. Onlar üstünə düşən yardım vəzifəsini (Aqabə gecəsi söz verdikləri kimi) yerinə yetirdilər. İndi (vəzifə müqabilindəki) haqları qalmışdır (hansı ki, o da cənnətdir). Elə isə ənsardan yaxşılıq edənlərə ikram edin. (Hədlər xaric) nöqsanlarını da bağışlayın!” (Buxari, Mənaqibul-Ənsar, 11)

Ənəs رضي الله عنه belə nəql edir:

Cərir bin Abdullah¹⁶ ilə səfərə çıxmışdım. (Yaşca məndən böyük olsa da) Cərir mənə xidmət edirdi. Ona:

16. Cərir bin Abdullah رضي الله عنه Yəməndəki Bəcilə qəbiləsinin başçısı idi. Hicrətin 10-cu ilinin Ramazan ayında, yəni Peyğəmbərin vəfatından üç ay əvvəl yüz əlli nəfərlik heyətlə Mədinəyə gələrək müsəlman olmuşdu. Peyğəmbəri ﷺ çox sevərdi. Allah Rəsulu da onu sevər

- Lütfən, belə etmə, - dedim. Mənə bu cavabı verdi:

- Mən ənsarın Rəsulullahə ﷺ xidmət etdiyini çox gördüm. Öz-özümə “Əgər ənsardan biri ilə yoldaşlıq etsəm, mən də ona xidmət edəcəyəm”, - deyə and içmişdim. (Buxari, Cihad 71; Müslim, Fəzailus-səhabə 181)

Canlarından çox sevdikləri Allah Rəsulunun onları tərk etməsi əshabi-kirama çox dəhşətli və ağır gəldi.

Ənəs bin Malik ﷺ belə deyir:

Peyğəmbərimizin xəstəliyi ağırlaşdıqca sıxıntısı artırdı. Bu vəziyyəti görən **Həz. Fatimə** ﷺ:

- Aman, atacan, nə böyük sıxıntın var!” - dedi.

Rəsulullah ﷺ:

- “(Qızım), bu gündən sonra atanın sıxıntısı olmayacaq”, - dedi.

Rəsulullah ﷺ vəfat edəndə, bu dəfə Həz. Fatimə:

يَا أَبَتَاهُ مِنْ رَبِّهِ مَا أَذْنَاهُ

يَا أَبْتَاهُ أَجَابَ رَبًّا دَعَاهُ
يَا أَبْتَاهُ مَنْ جَنَّةُ الْفِرْدَوْسِ مَاوَاهُ
يَا أَبْتَاهُ إِلَى جِبْرِيلَ نَنَعَاهُ

“Atacan, Rəbbinə nə qədər də yaxınsan,
Ey Rəbbimizin dəvətinə cavab verən
atam!

Ey məqamı Firdovs cənnəti olan atam!

Ey vəfatını Cibrilə xəbər verdiyin atam!”
- deyərək ağladı.

Allah Rəsulunun ﷺ dəfnindən sonra da
Hz. Fatimə həsrət və kədərini belə dilə gətir-
di:

“Rəsulullahın üstünə (tələm-tələsik) tor-
paq atmağa əliniz necə gəldi, qəlbiniz buna
necə razı oldu?!” (Buxari, Məğazi, 83; Darimi,
Müqəddimə, 14.Bax. İbn Macə, Cənaiz, 65)

Cənnət xanımlarının xanımı olan **Həzrət
Fatimə anamız** ﷺ möhtərəm atası Rəhmət
Peyğəmbərinin qəbri-şərifindən bir ovuc tor-
paq götürüb qoxulayaraq gözlərinə sürtdük-
dən sonra belə demişdir:

مَاذَا عَلَى مَنْ شَمَّ تُرْبَةَ أَحْمَدٍ
 إِلَّا يَشُمَّ مَدَى الزَّمَانِ غَوَالِيَا
 صُبَّتْ عَلَى مَصَائِبٍ لَوْ أَنَّهَا
 صُبَّتْ عَلَى الْأَيَّامِ صِرْنَ لَيَالِيَا

“Həzrət Əhmədin ﷺ torpağını qoxulayan kəs ömrü boyu başqa gözəl və bahalı ətilər qoxulamasa nə itirər?!

Həzrət Əhmədin ﷺ torpağını qoxulayanın halı necə olur, bilirsinizmi? Ömrü boyu çox bahalı və gözəl ətilər qoxulamamaq! (Çünki buna ehtiyacı qalmaz)

Möhtərəm atamın axirətə təşrifi ilə üstümə elə bir müsibət çökdü ki, əgər bu müsibət gündüzün üstünə çöksəydi, o nurlu gündüz zülmət gecəyə çevrilərdi”.¹⁷

Rəsulullahın ﷺ vəfatından sonra **Həzrət Fatimə anamızın** üzünün güldüyünü görən olmadı. (İbn Sad, II, 312; Kamil Miras, *Təcriid Tərcüməsi*, XI, 25-26)

Bir gün **Abdullah bin Zeyd əl-Ənsari** ﷺ **Rəsulullahın** ﷺ yanına gəlib:

- Ya Rəsulallah! Sən mənə nəfsimdən, malımdan, övladımdan və ailə üzvlərimdən daha əzizsən. Əgər, gəlib səni görmək kimi bir nemət olmasaydı, ölməyi arzu edərdim", – deyərək ağladı.

Bunun müqabilində Rəsulullah ﷺ:

- "*Niyə ağlayırsan?*" - deyə soruşduqda Abdullah bin Zeyd ﷺ:

- Ya Rəsulallah! Bir gün sizin də, bizim də öləcəyimizi, sizin peyğəmbərlərlə birlikdə yüksək məqamlarda olacağınızı, bizim isə cənnətə girə bilsək də aşağı məqamlarda olacağımızı düşünərək (sizi görə bilməyəcəyik deyə) ağladım." - cavabını verdi.

Mərhəmət ümmanı olan Peyğəmbəri-miz ﷺ cavab verməyib susdu və bu zaman ayeyi-kərimə nazil oldu:

"Allaha və Peyğəmbərə itaət edənlər (axirətdə) Allahın nemətlər verdiyi nəbilər (peyğəmbərlər), siddiqlər (tamamilə doğru danışanlar, etiqadı dürüst, peyğəmbərləri hamıdan əvvəl təsdiq edən şəxslər), şəhidlər və salehlərlə (yaxşı əməl sahibləriylə) bir yerdə olacaqlar. Onlar isə necə də gözəl yoldaşlardır!" (ən-Nisa, 69)

Bir gün Abdullah bin Zeyd ﷺ bağçasında çalışarkən oğlu tövşüyə-tövşüyə gəlīb böyük kədərlə **Rəsulullahın** ﷺ ölüm xəbərini verdi. Bu acı xəbərdən sanki dünyası başına yıxılan Abdullah ﷺ belə dua etdi:

“Allahım, gözlərimi al ki, artıq bundan sonra yeganə sevdiyim Hz. Muhamməddən ﷺ başqa heç kimi görməyim”. Abdullahın ﷺ duası qəbul oldu və o anda gözləri tutuldu.¹⁸

Qasım bin Muhamməd həzrətlərinin dediyinə görə Həzrət Peyğəmbərin əshabından birinin gözləri görməz olmuşdu. Dostları onu ziyarət etdilər. Halbuki onun gözünü itirdiyinə görə heç bir dərdi yox idi. Ona təsəlli verməyə gələnlərə belə dedi:

“Mən o gözləri Rəsulullahə ﷺ baxmaq üçün istəyirdim. Onun vəfatından sonra (Yəmən) Tubalə bölgəsindəki ahular kimi ən gözəl gözlərə sahib olsam nəyi dəyişər?!”
(Buxari, *əl-Ədəbul-Müfrəd*, № 533; İbn Sad, II, 313)

Rəsuli-Əkrəm ﷺ vəfat etdiyi zaman səhabələrin halı çox pərişan idi. Sanki hüznə

yanıb əriyən şama bənzəyirdilər. Həmin gün Allah Rəsulunun ayrılığı ilə qəlblər bir anda həsrət yangısını dadmış, əshabi-kiram hal-dan-hala düşmüşdü. **Həzrət Ömər** رضي الله عنه belə, bir an özünü itirmiş, **Həzrət Əbu Bəkrin** insanları təskinləşdirməsinə qədər acı çəkmişdi. Allah Rəsulunu bircə gün də olsa görməməyə dözə bilməyən aşiq könüllər artıq bu fani dünyada bir daha Onu görməyəcəkdilər...

Həzrət Peyğəmbərin صلى الله عليه وسلم vəfatından sonra əshabi-kiram arasında vəfat edəcəyini hiss edən səhabələr buna sevinir və göz yaşları ilə belə deyirdilər: “Xoş halıma, sabah sevdiklərimə qovuşacağam. **Həzrət Muhəmməd** صلى الله عليه وسلم və dostlarının yanına gedəcəyəm”.

Səhabələr ölüm döşəyində yatan xəstələrə Allaha və Rəsuluna qovuşduqları üçün qibtə edir, onlarla Peyğəmbərimizə sevgi dolu salam göndərirdilər.

Məsələn, **Muhəmməd bin Münkədir** رضي الله عنه Rəsulullah aşıqi **Həz. Cabiri** son dəfə xəstələnəndə ziyarət etmişdi. Onun ölümə tam yaxınlaşdığını başa düşüncə də qəlbi Rəsulullah həsrəti ilə dolu olan Cabirə رضي الله عنه:

“Rəsulullah ﷺ bizdən salam apar!” – dedi. (İbn Macə, Cənaiz, 4)

Bəzi səhabələr hər dəfə **Rəsulullahı** ﷺ yada salanda ağlayar, danışmaqda çətinlik çəkərdilər. Rəsulullahın mübarək evinin yanından keçərkən ayrılıq acısına dözə bilməyib üzlərini çevirər, o tərəfə baxmazdılar.

Məsələn, **Abdullah bin Ömər** ﷺ Rəsulullahı ﷺ nə vaxt zikr etsə, mütləq ağlayardı. (Darimi, I, 40; İbn Sad, IV, 168)

Əbu Bəkr ﷺ Peyğəmbərimizin vəfatından sonra bir hədis nəql edəcəyi zaman Allah Rəsulunu xatırlayan kimi ağlayar, danışmaqda çətinlik çəkərdi. **Əbu Hüreyrə** ﷺ onun bu halını belə nəql edir:

“Əbu Bəkr ﷺ minbərə çıxdı:

- Bildiyiniz kimi, Rəsulullah ﷺ keçən il aranızda mənim durduğum kimi durmuşdu...” - dedi. Sonra ağladı. Sonra bu sözünü təkrar etdi və yenə ağladı. Üçüncü dəfə yenə təkrar etdi və özünü saxlaya bilməyib bir daha ağladı...” (Bax. Tirmizi, Dəavat, 105)

Həzrət Aişə anamız atası Hz. **Əbu Bəkr**in ölüm anında yeganə dostu Hz. Peyğəmbərə duyduğu vüslət həyəcanını belə ifadə edir:

“Atam Əbu Bəkr ﷺ ölüm döşəyində ikən yanına getmişdim. Məndən soruşdu:

- Rəsulullahı neçə parça bezlə kəfənlədiniz?

- Köynək və başlıq olmadan üç parça pambıq bezlə kəfənlədik, - dedim.

- Nəbi ﷺ hansı gün vəfat etmişdi?

- Bazar ertəsi, - dedim.

- Bu gün hansı gündür? – deyə soruşdu .

- Bazar ertəsi, – dedik.

- Mənim də vəfatımın bu an ilə gecə arasında olacağını ümid edirəm. Əgər bu gecə ölsəm, məni sabaha qədər saxlamayın! Mənim üçün gün və gecələrin ən sevimlisi Rəsulullah ﷺ ən yaxın olanıdır. (Yəni, ona bir an əvvəl qovuşacağım andır.) - dedi.”
(Əhməd. I, 8)

Sonra Həzrət Əbu Bəkr ﷺ xəstə ikən əyninə geyindiği paltara baxdı. Paltarında bir az zəfəran ləkəsi vardı.

- Bu paltarı yuyun, iki bez də əlavə edin və məni bunlarla kəfənləyin, - dedi.

Mən:

- Atacan, bu paltar köhnədir, - dedim.

Həzrət Əbu Bəkr رضي الله عنه:

- Yeni paltar geyinməyə dirilər ölüldən daha layıqdır. Ölünün geydiyi kəfən isə qan və irinlə çirklənəcək, - dedi.

Həzrət Əbu Bəkr رضي الله عنه bazar ertəsinə çərşənbə axşamına bağlayan gecə vəfat etdi və səhər açılmadan dəfn olundu". (Buxari, Cənaiz, 94; 70)

Allah Rəsulunun ﷺ vəfatından sonra iki il hicran oduna yanan Həzrət Əbu Bəkr artıq dözülməz hala gələn bu qütbətdən bir an əvvəl xilas olmaq istəyirdi. Vəfat edəcəyi zaman isə Allah Rəsuluna qovuşmağın həyəcanını yaşayırdı. Ona görə də həmin anda da Sünneyi-Səniyyəni həssaslıqla təqib etməyə çalışırdı...

Əshabi-kiramın Allah Rəsuluna olan coşqun məhəbbətini hədisi-şərif rəvayət edərkən də müşahidə edirik. Onlar Həzrət Peyğəmbərdən ﷺ bir hədis rəvayət edərkən bilmədən yanlış bir söz söyləməmək üçün, eyni zamanda həmin hədisi-şərifini Allah

Rəsuluna nisbət etməyin mənəvi ağırlığının tələşi ilə dizləri titrəyər, üzləri saralardı.

Məsələn, Abdullah bin Məsud **“Qalə Rəsulullah: Rəsulullah buyurdu”** deyərkən tir-tir əsərdi. Bir çox səhabə bəşər olmaqdan qaynaqlanan unutkanlığı diqqətə alaraq hər hansı bir sözü Allah Rəsuluna isnad edərkən: “Belə və ya bunun kimi, buna yaxın mənada buyurdu” kimi sözlər işlədərdilər.

Amr bin Meymun belə nəql edir:

“Mən **İbn Məsudun** ﷺ cümə axşamı gecələri etdiyi söhbətləri əsla tərk etməzdim. Bu söhbətlərdə onun hər hansı bir xüsusiyyəti (yüksək həssaslığı səbəbi ilə) “Rəsulullah ﷺ buyurdu ki...” dediyini heç eşitmədim. Lakin həmin söhbətlərin birində “Rəsulullah ﷺ buyurdu ki...” deyərək (sözə başladı, lakin ardını gətirə bilməyib) başını önə əydi. (Bir az keçəndən sonra) ona baxdım. Köynəyinin düymələri açılmış, gözlərindən yaşlar boşalmış, ovurdları şişmiş halda ayaq üstə dayanmışdı. (Bir müddət belə dayanandan sonra) sözünü belə tamamladı: “Rəsulullah ﷺ elə və ya ona yaxın, ya da bənzər bir söz söyləmişdi”. (İbn Macə, Müqəddimə, 3)

Hafiz, fəqih, Hicaz əhlindən və Şamın imamı olan tabeun nəslinin böyük alimlərindən **İmam Zöhri həzrətləri** insanların ən sakiti və etidal üzrə olanı idi. Lakin yanında **Rəsulullah** ﷺ zikr edildikdə özünü unudardı. Sanki nə sən onu tanıyırsan, nə də o səni. (Qazı İyaz, *Şəfa*, II, 597-598)

Rəsulullahın vəfatından sonra Peyğəmbər müəzzini **Bilal Həbəşi** ﷺ da sonsuz kədərindən səmaları titrədən o gözəl səsi ilə bir daha azan oxuya bilməmişdi. Hz. Bilal əshabın təkidlərinə tab gətirməyib nə vaxt azan oxumağa niyyət etsə, mehrabda Allah Rəsulunu görmədiyi üçün hıçqırıqlar boğazında düyünlənir, səsi tutulur, azan oxuya bilmirdi. Qəlbini yandıran eşq atəşinə su səpmək üçün Mədinədən uzaqlaşdı, Şama getdi. Bir gün yuxusunda Rəsulullahı ﷺ gördü. Peyğəmbərimiz ﷺ:

“Bu ayrılıq nədir, ey Bilal! Məni ziyarət etmək vaxtı hələ gəlməyibmi?” -deyə məzəmmət etdi. Bilal ﷺ qəmgin halda oyandı və dərhal yola çıxdı. Peyğəmbərimizin ﷺ qəbrişərifini ziyarət etmək üçün Mədinəyə gəldi. Allah Rəsulunun ﷺ hüsurunda ağlayıb üzünü-gözünü qəbrinə sürtdüyü zaman Peyğəmbərimizin ﷺ nəvələri Hz. **Həsən** ilə

Hz. Hüseyn gəlib çıxdı. Bilal رضي الله عنه onları bağına basıb öpməyə başladı. Onların:

“Ey Bilal! Sənin oxuduğun azanı eşitmək istəyirik!” - deyə təkid etdilər. Bu təkidlər qarşısında azan oxumağa başladı. Həmin an Mədinə sarsıldı. “Əşhədu ənnə Muhammədər-Rəsulullah” - deyəndə kişi-qadın, bütün insanlar, Allah Rəsulunun dirildiyini zənn edərək Məscidi-Nəbəvinin yollarına tökülüşdülər. Rəsulullahın ﷺ vəfatından sonra Mədinədə insanların bu qədər çox ağladığı bir gün görünməmişdi. (İbn Əsir, Udsul Gəbə, I, 244-245; Zəhəbi, Siyər, I, 357-358)

Bu Rəsulullah aşiqi mübarək səhabə altmış yaşlarında Dəməşqdə vəfat etdi. Vəfatı zamanı:

- Sabah inşallah, əziz dostuma; Hz. Muhammədə ﷺ və yoldaşlarına qovuşacağam, – dedi. Xanımı:

- Vay, başıma gələnlər! – deyə ağlamağa başladı. Qəlbi həsrətlə dolu olan Peyğəmbər aşiqi Bilal رضي الله عنه:

– Ah nə gözəl, nə xoş! – dedi. (Zəhəbi, Siyər, I, 359)

Çünki onlar **Peyğəmbərimizin** ﷺ “*Elə isə sən sevdinlə birlikdə olacaqsan*” - bəyanına sarılır, əllərindəki ən böyük sərmayə və

yeganə təsəlli qaynağı olaraq Allah Rəsulunun məhəbbətini qat-qat artırmağa çalışdılar.

H. Ömər ﷺ bir gecə yoxlamaq məqsədi ilə şəhərin küçələrində dolaşarkən bir evdə şam yandığını gördü. Evə yaxınlaşanda yaşlı bir qadının yun əyirdiyini, həm də bu məzmununda bir şeir oxuduğunu eşitdi:

“Salehlərin salət və salamı H. Muhamməd Mustafanın ﷺ üzərinə olsun. Ya Rəsulallah! Bütün ali şəxsiyyətlər sənə rəhmət oxusun. Sən gecələri ibadət edər, səhərləri də çox ağlayardın. Amma ölüm mərhələ-mərhələ hamıya gəlib çatır. Ah! Kaş biləydim axirət yurdu məni sevgilimə (Peyğəmbərimə) qovuşduracaqmı?”

Ömər ﷺ bu təsirli şeir parçasından kövrəlib oturdu və xeyli ağladı. Sonra da qapını döydü. Yaşlı qadın onun kim olduğunu soruşdu:

– Ömər bin Xəttab, – cavabını verdi. Qadın:

– Ömərin mənimlə nə işi var, o, bu saatda burada nə axtarır? - deyə təlaşlandıqda:

– Allahını sevirsənsə qapını aç, qorxma! – dedi. Qadın qapını açdıqda H. Ömər ona:

– Bir az əvvəl söylədiyən şeiri bir daha oxuyarsanmı? – dedi. Qadın da oxudu. Şeirin son misrasına çatanda Ömər رضي الله عنه:

– Məni də aranızda qatmağı rica edirəm! - dedi. Bunun müqabilində qadın şeirin son misrasını:

“Ah! Kaş biləydim axirət yurdu məni və Öməri sevgilimə (Peyğəmbərimə) qovuşduracaqmı? Ey Gəffar olan Allahım! Öməri bağışla!” - deyər ağladı. Ömər رضي الله عنه da məmnun halda geri qayıtdı. (Əli əl-Müttəqi, XII, 562/35762)

Dörd böyük xəlifədən sonra beşinci böyük xəlifə sayılan Ömər bin Əbdüləzizin xanımı **Fatimə** belə nəql edir:

Bir gün Ömər bin Əbdüləzizin yanına girmişdim. Namazgahında oturmuşdu. Əlini alına dayayıb elə hey ağlayırdı, göz yaşları yanaqlarını isladırı. Ondan nə üçün ağladığını soruşanda belə dedi:

“Ey Fatimə, bu ümmətin ən ağır yükünü çiynimdə daşıyıram. Ümmətin içindəki aclar, kasıblar, dərman tapmayan xəstələr, yalnızlığa tərk edilmiş dul qadınlar, haqqını tələb edə bilməyən məzlumlar, küfr və qürbət diyarındakı müsəlman əsirlər, ehtiyacını

təmin edə bilmək üçün işləməyə taqəti çatmayan ələcsiz yaşlılar və böyük ailəsi olan kasıb ailə başçıların halı məni qüssəyə qərq edir.

Yaxın və uzaq diyarlarda bu halda olan mömin qardaşlarımı fikirləşdikcə yükümün altında əzilirəm. Sabah hesab günündə Rəbbim bunlara görə məni sorğuya çəkərsə, Rəsulullah da bunlara görə məni məzəmmət edərsə, nə cavab verəcəyəm?!” (İbn Kəsir, *əl-Bidaya*, IX, 208)

Allah Rəsulunu incitməmək üçün yanıb qovrulan həssas bir könül...

Rəsulullah ﷺ bir hədisi-şərifində belə buyurur:

“Həyatım sizin üçün xeyirlidir. Başınıza bəzi hadisələr gələr, buna görə sizə ilahi vəhy və hökmlər nazil olar. Vəfatım da sizin üçün xeyirlidir. Əməlləriniz mənə ərz olunar. Gözəl bir əməl gördükdə Allaha həmd edərəm, pis bir əməl gördükdə Allahdan sizi bağışlamasını istəyəərəm”. (Hey səmi, IX, 24)

Vida Xütbəsində də bizə belə səslənir:

“Əsla (günah işləyərək) üzümü qara çıxarmayın!”¹⁹

Yəni ümməti olaraq bizim etdiyimiz hər bir əməl Allah Rəsuluna ərz edilir. Onun mübarək könlünü ya sevindirir, yaxud da hüznəndiririk.

Səhabələr Rəsulullahdan ﷺ danışarkən xüsusilə “həbib: sevgilim”, “xəlil: dostum” kimi məhəbbət ifadə edən sözlərlə başlamaqdan böyük həzz alardılar.²⁰ Dünyadakı hər şey onlara “Sevimli Dost”larını xatırladırdı.

Əbu Zərr رضي الله عنه belə deyirdi:

“Vallahi, Allah Rəsulu axirətə köçərkən bizi elə halda qoyub getmişdi ki, göydə bir quş qanad çırpısa, bu hərəkəti ilə bizə Rəsulullahı xatırladırdı. Çünki Aləmlərin Sərvəri bizə: *“Cənnətə yaxınlaşdıran, cəhənnəmdən uzaqlaşdıran nə varsa, hamısı sizə açıqlanmışdır”*, - buyurmuşdu. (Əhməd, V, 153, 162; Hey səmi, VIII, 263)

Necə ki, **Abdullah bin Abbas** رضي الله عنه bir gün axşam namazında Mürsəlat surəsini oxuduğu üçün anası **Ümmü-Fəzl** رضي الله عنها:

IV, 275-276; Həmidullah, *əl-Vəsaiq*, s. 360.

20. Buxari, Təhəccüd 33, Savm 60; Müslim, Müsafirin 85, 86; Əbu Davud, Vitr, 7; Nəsai, Siyam 81, Qiya-mul-leyl 28; İbn Macə, Sadaqat, 10; Darimi, Savm, 38; Əhməd, V, 159; İbn Sad, IV, 229.

“Oğlum, sən bu surəni oxumaqla valahi, dərdimi təzələdin. Axşam namazında Rəsulullahdan ən son eşitdiyim surə budur”, - demişdir. (Buxari, Azan, 98)

Uqbə bin Haris ﷺ belə nəql edir:

Bir gün **Əbu Bəkr** ﷺ ikinci namazını qıldıqdan sonra (Həzrət Əli ilə birlikdə) məsciddən çıxıb gedirdilər. Bu zaman Rəsulullahın nəvəsi Həsənin uşaqlarla oynadığını gördülər. Həzrət Əbu Bəkr dərhal onu tutub boynuna mindirdi və:

“Atam sənə fəda olsun! Vallahi, Əliyə yox, Rəsulullahı oxşayır!” deməyə başladı. Həzrət Əli də yanlarında dayanıb təbəssümlə onlara baxırdı. (Buxari, Mənaqib, 23)

Həzrət Əbu Bəkr ﷺ belə buyururdu:

“Rəsulullahı ﷺ iklasla **salavat** gətirmək günahları suyun odu söndürməsindən daha tez yox edər. Ona məhəbbətlə **salam** göndərmək çoxlu kölə azad etməkdən daha fəzilətlidir. Rəsulullahı ﷺ **sevmək** isə canların

özündən və Allah yolunda qılinc çalmaqdan daha üstündür".²¹

Hz. Əbu Bəkrin əlindən ovsarı düşdükdə dərhal dəvəsini dayandırır və onu yerdən özü götürərdi. Ətrafındakılar:

- Bizə əmr etsəydin, götürüb verərdik! - deyərdilər.

Əbu Bəkr رضي الله عنه isə belə cavab verərdi:

- Rəsulullah ﷺ mənə insanlardan heç bir şey istəməməyi əmr etdi. (Əhməd, I, 11)

Allah Rəsuluna məhəbbətdən doğan necə də gözəl bir xislət, insanlara yük olmaq cəhdi...

Əshabi-kiramın şüarlarından biri də **Rəsulullahın** ﷺ yaxınlarını və sevdiklərini sevmək idi. Məsələn, **Həzrət Ömər** رضي الله عنه doqquz boşqabı vardı. Meyvə, çərəz, hər nə varsa, bu boşqablara qoyub Rəsulullahın zövcələrinə göndərərdi. Ən sonda da qızı Hafsaya göndərərdi. Əgər bunda bir əskiklik olarsa, öz payından tamamlayardı. (Muvatta, Zəkat, 44)

21. Bağdadi, *Tarixu Bağdad*, VII, 161.

Yenə **Hz. Ömər** ﷺ Peyğəmbərimizin azad etdiyi köləsi **Zeyd bin Harisənin** oğlu **Üsaməyə** üç min beç yüz dirhəm təyin etmiş, öz oğlu Abdullaha isə üç min dirhəm vermişdi.

Abdullah atası Hz. Ömər in bu bölgüsünə etiraz edərək:

– Üsaməni nəyə görə məndən üstün tutursan? O, döyüşlərdə məndən çox vuruş-mayıb ki! – demişdi.

Hz. Ömər ﷺ bu misilsiz ədalətinə əlavə olaraq nə qədər geniş qəlbə sahib olduğunu göstərən bu cavabı vermişdi:

– Oğlum! Rəsulullah ﷺ Üsamənin atasını sən in atandan daha çox sevərdi. Üsaməyə də səndən daha çox məhəbbəti vardı. Elə buna görə də Rəsulullahın sevdini öz sevdiiyimdən üstün tutdum. (Tirmizi, Mənaqib, 39/3813)

Həzrət Ömər ﷺ Beytulmala gələn qənimət mallarını insanlar arasında bölüşdürmək istəyəndə bu işi necə görəcəyi barədə əshabi-kiramla məsləhətləşdi. Onlar da:

– Özündən başla! – dedilər.

Ömər:

– Xeyr, - dedi və Həzrət Peyğəmbərə ən yaxın olandan başladı. Hamıdan əvvəl və ən çox **Həzrət Abbasa**, sonra **Həzrət Əliyə** pay ayırdı... İnsanları Rəsulullahə yaxınlıq dərəcəsinə görə sıraladı. (Əbu Yusuf, *Xərac*, s. 55; İbn Əbi Şeybə, *Müsənnəf*, VI, 457)

Bir gün **Zeyd bin Sabit** رضي الله عنه heyvanına minmək istəyirdi. **İbn Abbas** رضي الله عنه üzəngisini tutdu.

Zeyd رضي الله عنه:

– Belə eləmə, onu burax, ey Rəsulullahın əmisi oğlu! - dedi.

İbn Abbas رضي الله عنه:

- Bizə alimlərimizə və böyüklərimizə qarşı bu cür rəftar əmr edildi, - cavabını verdi.

Zeyd رضي الله عنه:

– Əlinə baxa bilərəmmi? - dedi.

İbn Abbas رضي الله عنه əlini çıxardan kimi Zeyd رضي الله عنه dərhal əlindən öpdü və:

– Biz də Peyğəmbərin ﷺ Əhli-beytinə qarşı bu cür rəftar etməklə əmr olunduq! - buyurdu. (Əli əl-Müttəqi, *Kənzul-Ummal*, XIII, 396/37061)

İbn Ömər ﷺ başına gələn bir hadisəni belə nəql edir:

“**Rəsulullah** ﷺ ilə bir səfərə çıxmışdıq. Mən atam Ömərə aid azyaşlı bir dəvənin belinə minmişdim. Onu zəbt edə bilmədiyim üçün elə hey başqalarının önünə keçirdim. Atam bu haldan narahat olub gəlir, dəvəni geri çəkərək:

“Dəvənə sahib ol! Rəsulullahın ﷺ önünə keçməsin!” - deyirdi.

Bunu görən Rəsulullah ﷺ:

- “*O dəvəni mənə satarsanmı, ey Ömər!*” - buyurdu.

Atam:

- O Sizindir, ey Allahın Rəsulu! -deyərək dəvəni ona satdı.

Bundan sonra Fəxri-Kainat ﷺ mənə:

- “*Abdullah, dəvə sənindir. Onu istədiyini kimi minə bilərsən!*” - buyurdu”. (Buxari, Büyu 47, Hibə 25/2)

İbn Ömər ﷺ həcc və ya ümrə üçün Məkkəyi-Mükərrəməyə gedərkən dəvəsi sürətləndikcə ovsarını çəkərək:

“Tələsmə! Bəlkə ayağın **Rəsulullahın** ﷺ dəvəsinin ayağını basdığı yerə tuş gələr,

mən də səadətə nail olaram, sən də!" buyururdu. (Hatəm Ömər Taha, *əl-Köəkəbud-Durri*, əl-Mədinütl-Münəvvərə 1426, s. 202)

Bir gün **İbn Ömər** ayağında sinir yığılmışdı. **Əbdürrəhman bin Sad** yanında idi. Ona belə dedi:

- Ən çox sevdiyin adamın adını xatırla!
- dedi.

O da:

"Ya Muhəmməd!" – dedi, o dəqiqə ayağı yaxşılaşdı. (İbn Sad, IV, 154)

Əshabi-kiram Peyğəmbərimizə aid hər hansı bir əşya ilə təbərrük üçün həddindən çox fəzilət nümunələri göstərmişlər. Vida Həccində Peyğəmbərimizin alnındakı saçları kəsiləndə **Xəlid bin Vəlid** :

- Ya Rəsulallah, alnındakı tükləri mənə ver! Bu xüsusda heç kimi mənə dəyişmə! Atam-anam Sənə fəda olsun!" - deyərək yalvardı.²² Kəsilən tüklər ona verildikdə göz-

22. Bu zaman Hz. Əbu Bəkr Xəlidin Uhud, Xəndək və Hüdəybiyyədə müsəlmanlara etdiklərini düşünür, bir də o anki halına baxır və heyrətlənirdi. (İbn Sad, II, 174.)

lərinə sürtdü və sarığının içərisində ön tərəfinə yerləşdirdi. Həmin mübarək tüklərin bərəkəti ilə onun döyüşdə qarşılaşıb məğlub etmədiyi heç bir dəstə qalmadı. Xalid bin Vəlid رضي الله عنه:

“Mən onu hansı tərəfə yönəltdimsə, ora fəth olundu!” - demişdi. (Vaqidi, III, 1108; İbn Əsir, Usdul-Ğabə, II, 111)

Rəvayət olunduğuna görə **Xalid** رضي الله عنه Yərmuk döyüşündə həmin sarığı itirmişdi. Əsgərlərinə onu axtarıb tapmaq təlimatı verdi.

Çox axtarsalar da tapa bilmədilər. Həzrət Xalid təkrar axtarmaları üçün əmr verdi. Bu dəfə axtarıb tapdılar. Baxıb gördülər ki, köhnə bir sarıqdır. Səhabələr Həzrət Xalidin nimdaş bir sarıq üçün bu qədər ısrar etməsini heyrətlə qarşıladılar. Onların təəccübü qarşısında Xalid رضي الله عنه belə dedi:

“Rəsulullah ﷺ saçlarını kəsdirmişdi. Səhabələr kəsilən saç tellərini yerə düşməyə qoymadılar. Mən də alnından bir neçə tel götürüb bu sarığın içinə qoydum. Bu, mənim üçün o qədər bərəkətli oldu ki, onunla girdiyim bütün döyüşlərdə qələbə çaldım. Zəfərlərimin sirri Rəsulullahla olan məhəbbətimdir”. (Süyuti, *əl-Xasaisul-Kübra*, I, 170)

Əshabi-kiram Həzrət Peyğəmbərə aid əşyalara hədsiz dərəcədə təzim edər, müşriklərin bu əşyalara toxunmasına razı olmazdılar.

Xalid bin Vəlid ﷺ içində Peyğəmbərimizin mübarək saç-saqqalı olan sarığı yerə düşəndə kafirlərin onu tapdalamaması üçün özünü düşmənin içinə atmışdı. (Təbərani, *Kəbir*, IV, 122)

Ümmü Həbibə ﷺ anamız hələ İslamla şərafənlənməmiş olan atası **Əbu Süfyan** ziyarətinə gələndə oturmaq istədiyi döşəkçəni götürüb:

“Bu döşəkçə Rəsulullaha ﷺ aiddir. Sən nəcis bir müşrik olduğun üçün ona oturmağa əsla layiq deyilsən!” - demişdir. (İbn Hişam, IV, 12-13)

Əshabi-kiramdan bir xanım toxuduğu paltarı Rəsulullaha ﷺ gətirib hədiyyə edərək:

– Bunu öz əllərimlə sizə toxudum, geyinərsiniz, – dedi.

Belə bir paltara ehtiyacı olan Peyğəmbərimiz ﷺ onu aldı və geyinib əshabının yanına gəldi. Bunu görən bir nəfər Hz. Peyğəmbərə:

– Necə də gözəldir! Bunu mənə versəydiniz geyinərdim, ya Rəsulallah, – dedi. Rəsulallah ﷺ:

– “Yaxşı!” – buyurdu. Orada bir az oturduqdan sonra evinə qayıtdı. Paltarı əynindən çıxartdı, qatlayıb həmin adama göndərdi. Əshabi-kiram həmin səhabəyə:

– Heç yaxşı iş görmədin. Rəsulallah ﷺ elə bir paltara ehtiyacı olduğu üçün onu əyninə geyinmişdi. Üstəlik bilirsən ki, Hz. Peyğəmbər nə isə istəndikdə istəyənin sözünü yerə salmır!” - dedilər.

Bunun müqabilində səhabə belə cavab verdi:

– Vallahi, mən onu geyinmək üçün deyil, öləndə kəfənim olması üçün istədim.

Həqiqətən də bu paltar o səhabənin kəfəni oldu. (Buxari, Cənaiz 28, Büyu 31, Libas 18)

Abdullah bin Üneys ﷺ nəql edir:

Rəsulullahın ﷺ mənə verdiyi çox mühüm bir vəzifəni yerinə yetirib yanına getmişdim. Rəsulullah ﷺ məni evinə aparıb bir əsa verdi və:

- "Bunu yanında saxla, ey Abdullah bin Üneys!" – buyurdu.

Əsanı götürüb camaatın arasına çıxanda onun nə olduğunu soruşdular.

- Bunu mənə Rəsulullah ﷺ verdi və yanımda saxlamağı əmr etdi, - dedim.

- Rəsulullahın ﷺ yanına qayıdıb nə üçün verdiyini də soruşa bilərsənmi? – dedilər.

Peyğəmbərimizin yanına qayıdıb soruşdum:

- Ya Rəsulallah, bu əsanı mənə nə üçün verdiniz?

- "Qiyamət günü mənimlə sənin arasında bir nişanə olması üçün verdim. Çünki o gün insanların çox az qismi əsa kimi sağlam əşyalara söykənəcəklər. (O gün arxalanacaq saleh əməlləri olan insanlar çox az olacaq.)" – buyurdu.

Abdullah ﷺ həmin əsanı qılıncına bağladı və heç bir zaman yanından ayırmadı. Vəfatı yaxınlaşdığı zaman onu kəfəninin içinə qoymalarını və onunla birlikdə dəfn etmələrini vəsiyyəət etdi. Vəsiyyəətini yerinə yetirdilər. (Əhməd, III, 496)

Ənəs رضي الله عنه:

“Elə bir gecə yoxdur ki, yuxuda sevgili (Peyğəmbərim)i görməyim”, - deyib ağlayardı. (İbn Sad, VII, 20)

Ənəs رضي الله عنه Peyğəmbərimizi ən yaxşı tanıyanlardan biri olduğu üçün eynilə Allah Rəsulu kimi yaşayar, Onun kimi namaz qılardı. Rəsulullah ﷺ aid bir çubuğu və Onun saç telini üstündə gəzdirdi. Öldüyü zaman vəsiyyəət etdiyi kimi həmin çubuğu yanına, Rəsulullahın telini də dilinin altına qoydular.

Ümmü Hani رضي الله عنها belə nəql edir:

Rəsulullah ﷺ yanıma gəlib su istədi. Ona su gətirdilər. Suyu içəndən sonra qalanını mənə verdi. Mən də o suyu içib belə dedim:

“Ya Rəsulallah, mən oruclu idim, lakin Sənin içdiyin suyun artığını geri çevirməyi münasib bilmədim”. (Əhməd, VI, 424, 343)

Səhl bin Sad رضي الله عنه kiçik uşaqların belə Allah Rəsuluna məhəbbətdə eyni şüura sahib olduğunu göstərən bir hadisəni belə nəql edir:

Rəsulullah ﷺ içməyə nə isə bir şey gətirdilər. Ondan bir qədər içdi. Bu zaman sağ tərəfdə bir uşaq, sol tərəfdə isə əshabın böyüklərindən yaşlı adamlar oturmuşdular. Bir şey ikram edərkən adətən sağ tərəfdən başlayan Rəsulullah ﷺ sağındakı uşağa misilsiz incəlik və nəzakətlə:

- “İcazə versəydin, bu içkini əvvəlcə böyüklərinə verərdim?” – dedi.

O ağıllı uşaq isə hər kəsi təəccübləndirəcək, amma çox ibrətamiz olan bu cavabı verdi:

- Ya Rəsulallah! Sənin mənə verdiyin qisməti heç kimə vermərəm!

Bunu eşidən Peyğəmbərimiz ﷺ mübarək əlindəki içkini birinci o uşağa ikram etdi. (Buxari, Əşribə, 19)

Əbu Cuhayfə ﷺ belə nəql edir:

“Rəsulullah ﷺ günortanın istisində Bat-ha vadisinə getdi. Dəstəmaz aldı, (səfərdə olduğu üçün) günorta və ikindini iki rükət qıldı. Sütrə olaraq önünə qısa mizraq basdırılmışdı...

Namazdan sonra camaat ayağa qalxıb Allah Rəsulunun əlindən tutub təbərrük məqsədi ilə üzünə sürtməyə başladı. Mən də Onun əlindən tutub üzümə qoydum. Onun mübarək əli qardan sərin, ətri də müşkdən gözəl idi!” (Əhməd, IV, 309)

Əshabi-kiram **Rəsulullah** ﷺ olan yük-sək təzim və hörmətləri səbəbi ilə Onun mübarək əlinin, ağzının və ya hər hansı bir üzvünün toxunduğu şeylərə dəyər verirdilər.

Həzrət Osman və **İmran bin Husayn** ﷺ belə deyir:

“Rəsulullah ﷺ beyət etdiyim gündən bəri sağ əlimi ədəb yerimə əsla toxundurmadım”. (İbn Macə, Təharət, 15, № 311; Əhməd, IV, 439)

Məsələn, **Əbu Məhzurə** ﷺ alnındakı saçları nə kəsdirər, nə də ayırdı. Çünki onlara Rəsulullahın ﷺ əlləri toxunmuşdu. (Əbu Davud, Salət, 28/501)

Əshabi-kiram Allah Rəsulunu çox sevdiklərinə görə Onun ətrafında pərvanə olub hər sözünə, hər əmrinə, hətta ən kiçik bir işarəsinə belə:

“Anam, atam, malım və canım Sənə fəda olsun, ya Rəsulallah!” – deyərdi. Ona toxuna bilənlər bundan böyük bir iftixar duyar:

“Bax, bu iki əlimlə Rəsulullahə beyət etdim!” - deyərək əllərini göstərərdilər. (İbn Sad, IV, 306; Heysəmi, VIII, 42)

Əbu Əsma əş-Şami ﷺ bunun misallarından biridir.

O, Rəsulullahın yanına elçi olaraq gəlmişdi. İslamın əsaslarını və təmsil etdiyi qəbiləsinə çatdırılması lazım olan bəzi şeyləri öyrəndikdən sonra Allah Rəsulunun mübarək əlini tutaraq ona beyət etdi. İki cahan günəşi Peyğəmbərimizin əlini tutmağın dərin həzzi ilə sarsılan Əbu Əsma o mübarək əlin bərəkətini və istiliyini hər zaman hiss etmək düşüncəsiylə həmin gündən etibarən heç kimə əl uzadıb görüşməyəcəyinə dair özünə söz verdi. Ölənə qədər də heç kimin əlinə toxunmadı. (İbn Həcər, əl- İsabə, IV, 7)

Osman bin Abdullahın nəql etdiyinə görə **Ümmü Sələmə** ﷺ anamızın yanında, dəvə zıncırovuna bənzər gümüş bir qab içində Həzrət Peyğəmbərin saç telləri vardı. Xəstələnənlər bununla təbərrük edərək

Allahdan şəfa diləyərdilər. Bəzən onları su qabının içinə qoyub həmin suyu içər, bəzən də su ilə dolu təknəyə batırıb həmin suda oturardılar. Beləliklə də şəfa tapardılar.

Məhz bu məqsədlə ailəsi Osman bin Abdullahı Ümmü Sələmə anamızın yanına göndərmişdi. (Buxari, Libas, 66; Hümeidi, *əl-Cəm beynəs-Səhiheyn*, IV, 233; İbn Həcər, *Fəthul-Bari*, X, 353; Ayni, *Umdətul-Qari*, X, 278-279)

Əbu Musa əl-Əşəri ﷺ belə nəql edir:

“Mədineyi-Münəvvərəyə gələndə mənə **Abdullah bin Salam** ﷺ qarşıladı və:

– Gəl səni evimə aparım, Rəsulullahın ﷺ su içdiyi qabdan su içirdim. Onun namaz qıldığı yerdə namaz qıl! - dedi.

Onunla birlikdə getdim, mənə sevik içirdi, xurma yedirdi və məscidində namaz qıldım” (Buxari, Etisam 16, Mənaqibul-Ənsar 18)

Abdullah bin Salam ﷺ Hz. Peyğəmbəri evinə dəvət edib ən gözəl yerində namaz qılmasını rica etmiş, sonra da oranı məscidə çevirmişdi. Burada haqqında söz açılan məscid Peyğəmbərimizin o evdə namaz qıldığı yerdir.

Allah Rəsulu ﷺ həccə gedərkən keçdiyi yerlərdə müsəlmanlara imamlıq edib namaz qıldırmışdı. Sonradan müsəlmanlar vəfa və məhəbbət təzahürü olaraq həmin yerlərdə məscid inşa etmiş, beləliklə də Onun əziz xatirəsini əbədiləşdirmək istəmişlər. (İbn Sad, II, 173)

Abidə əs-Səlmani tabeun nəslinin öndə gələn fəqih və mühəddislərindən biri idi. Peyğəmbərimizin vəfatından iki il əvvəl müsəlman oldu. Fəqət onu görə bilmək bəxtiyarlığına nail ola bilmədi. Abidənin bu sözü ilk müsəlmanların Peyğəmbərimizə duyduğu sevgisini çox gözəl açıqlayır:

- Rəsulullahın ﷺ saçından bir telinin yanımda olması, mənim üçün dünyanın bütün sərvətlərindən daha dəyərlidir." (Əhməd, III, 256)

Məşhur İslam alimi Zəhəbi də Abidə əs-Səlmanın Peyğəmbər sevgisini dilə gətirən yuxarıdakı sözlərini oxuduqda duyğularını belə dilə gətirmişdir:

"Rəsulullahın saçından bir tükünü insanların sahib olduğu bütün qızıl və gümüşdən üstün tutan Abidənin bu sözləri böyük məhəbbətin ən bariz nümunəsidir. O böyük alim Hz. Peyğəmbərin vəfatından yalnız

əlli il keçdikdən sonra belə söyləyirsə, onun ölümündən yeddi yüz il sonra yaşayan biz onun saçından bir tükünü və ya çarığının ipini, yaxud da su içdiyi saxsı qabın bir parçasını əldə etsəydik, maraqlıdır, görəsən, nə söyləyərdik?

Əgər varlı bir adam sərvətinin böyük bir hissəsini bir şeyi əldə etmək üçün sərf etsə, sən ona sərvətini göyə sovuran və ya ağılsızca pul xərcləyən bir adam kimi baxarsan? Xeyr, xeyr! Rəsulullahın mübarək əlləri ilə tikdiyi Məscidi-Nəbəvisini ziyarət edə bilmək üçün, onun əziz şəhərində Hücreyi-Səadətinin yanında Ona salam verə bilmək üçün varını-yoxunu xərcləməkdən çəkinmə!

Mədinəyə çatanda onun sevdiyi Uhuduna doya-doya bax və onu sən də sev! Çünki Uhud dağı Hz. Peyğəmbər ﷺ çox sevərdi. Onun Rövsəsinə və oturub-durduğu yerlərə dəfələrlə gedərək ruhunu təmizləməyə, cilalamağa çalış! Kainatın Fəxri olan o mübarək insanı övladlarından, sahib olduğun hər şeydən, qısacası, bütün insanlardan daha çox sevməsən mömin ola bilməzsən..." (Zəhəbi, Siyə, IV, 42-43)

Peyğəmbərimiz ﷺ ümmətinin ona bəslədiyi dərin sevgiyə işarə edərək:

“Ümmətimin içində mənə ən çox sevənlərin bir qismi məndən sonra gələnlər arasında olacaq. Onlar mənə görmək üçün mallarını və ailələrini fəda etməyə can atacaqlar” - buyurmuşdur. (Müslim, Cənnət, 12: Hakim, IV, 95)

Məhz buna görə də əsri-səadətdən bugünə qədər Allah və Rəsulunun məhəbbəti ilə qovrulan neçə-neçə Haqq dostları gəlmişdir. Bunlardan bir neçə misala diqqət yetirək:

Abdullah bin Mübarək (q.s) belə nəql edir:

İmam Malikin yanında idim. Bizə Allah Rəsulunun hədisi-şəriflərindən danışdı. Bu zaman bir əqrəb gəlib onu bir neçə dəfə sancdı. Rəngi dəyişdi, saraldı, ancaq Rəsulullahın ﷺ hədisini danışmağa davam etdi. Dərs bitib, adamlar dağıldıqdan sonra ondan soruşdum:

– Ey Əbu Abdullah! Bu gün səndə bir qəribəlik gördüm.

– Bəli, - dedi. “Bir əqrəb bir neçə dəfə mənə sancdı. Hər dəfə də səbir etdim. Buna ancaq Rəsulullahə olan məhəbbət və

hörmətimə görə dözdüm". (Münavi, III, 333; Süyuti, Miftahul- Cənnət, s. 52)

İmam Malik (rəhmətullahi əleyh) Rəsulullah ﷺ ilə eyniləşmənin vəcdi içərisində yaşayırdı. Peyğəmbərimizin ruhaniyyətinə hörmət edərək Mədinəyi-Münəvvərədə heyvana minməz və dəstəmazını pozmazdı. Rövdədə imam olarkən həmişə alçaq səslə danışardı. Dövrün xəlifəsi Əbu Cəfər Mənsur yüksək səslə danışanda:

– Ey Xəlifə! Bu məkanda səsinə qaldırma! Allahın xəbərdarlığı səndən daha fəzilətli insanların üzərinə endi, - buyurmuş və bu ayeyi-kəriməni oxumuşdu:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ
فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ
كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ
وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ

"Ey iman gətirənlər! Səsinizi Peyğəmbərin səsinədən artıq qaldırmayın və bir-birinizlə ucadan danışdığınız kimi onunla ucadan danışmayın! Yoxsa, özünüz də bil-mədən, əməlləriniz puç olar." (əl-Hucurat, 2)

İmam Malik gəncliyindən bəri **Hz. Peyğəmbərin** hədisi-şəriflərinə hörmətlə və son dərəcə həssas yanaşardı. Onları doğru-dürüst əzbərləmək, hörmət etməklə yanaşı, sükut içərisində və təmkinlə dinləməyə də çox əhəmiyyət verərdi. Bu səbəbdən hədisi-şərifləri ayaq üstə dinləməz, sıxıntılı, qəmgin və qərarsız bir halda hədis dərsi almazdı. Hədisi-şəriflərlə bağlı səhv etməkdən qorxardı. Bir gün ondan:

– **Amr bin Dinardan** hədis dinlədinmi? – deyə soruşduqda belə cavab vermişdi:

– Onu hədis rəvayət edərkən gördüm. İnsanlar ayaq üstə durub yazırdılar. Mən isə Peyğəmbərimizin hədisi-şəriflərini ayaq üstə yazmağı münasib bilmədim.

İmam Malik heybətli olduğu qədər də son dərəcə gözəl əxlaq sahibi idi. Müxtəlif məsələlər haqqında fətva verərkən, həm də Hz. Peyğəmbərdən hədisi-şərif nəql edərkən çöhrəsi parıldayardı. Hz. Peyğəmbərin hədisi-şəriflərini rəvayət edəcəyi zaman dəstəmaz alar, hazırlaşar, ən gözəl paltarını geyinərdi. Kürsüsündə ancaq hədisi-şərif oxudacağı zaman oturardı.

İnsanlar evinə gəldikdə xidmətçisi çıxar, onlara belə deyərdi:

– İmam soruşur ki, “Hədis dinləyəcəksiniz, yoxsa fiqhi bir məsələ soruşacaqsınız?” Əgər fiqhi məsələ soruşaqlarsa, imam bayıra çıxar, suallarına cavab verərdi. Yox, əgər hədisi-şərif dinləmək istəsələr, o zaman onlara “Oturun!” - deyərdi. Dərhal gedib qüsl alar, gözəl qoxular sürtər, təzə paltar geyər, sarığını bağlayar, kürsüyə çıxar və xüshu içində hədis dərsi verərdi. İçəridə ud ağacı yandırılar, hədisi-şərif dərsi bitənə qədər buxurdanlıqdan ətrafa gözəl qoxular yayılırdı.

İmam Şafeinin tələbələrindən olan Rabi bin Süleyman belə nəql edir:

Bir gün İmam Şafei mənə:

– Rabi, bu məktubu al, **Əhməd bin Hənbəl**ə apar, sonra da cavabını gətir, – dedi.

Mən də məktubu aldım və Bağdada getdim. Sübh namazında Əhməd bin Hənbəl ilə görüşdüm. Onunla birlikdə sübh namazını qıldım. İmam Əhməd mehrabdan aralanan kimi məktubu ona təqdim edərək:

– Bu, Misirdən qardaşın İmam Şafeinin sənə göndərdiyi məktubdur, – dedim.

Məndən:

– Məktub nədən bəhs edir, bilirsənmi? – deyə soruşdu. Mən:

– Xeyr, – deyə cavab verdim. Əhməd bin Hənbəl məktubun üzərindəki möhürü açdı və oxumağa başladı. Birdən gözləri yaşardı. Mən ondan:

- Ey İmam! Xeyir ola! Məktubda nə yazılıb? – deyə soruşdum. O da mənə:

– İmam Şafei yuxusunda Hz. Peyğəmbəri ﷺ görüb. Allah Rəsulu ona:

– Əhməd bin Hənbələ bir məktub yaz və məndən də ona salam söylə. Əlbəttə, o böyük bir fitnəyə məruz qalacaq və ondan “Quran məxluqdur!” - deməsini tələb edəcəklər. Nə badə, bu istəyə boyun əysin! Allah onun adını qiyamətə qədər yaşadıb yüksəldəcəkdir, - buyurub.

Mən:

– Ey İmam! Bu, sənin haqqında necə də böyük bir müjdədir, – dedim.

İmam Əhməd sevincindən əynindəki köynəyini çıxarıb mənə verdi. Mən də məktubun cavabını aldıqdan sonra Misirə qayıtdım. Məktubu İmam Şafeiyə təqdim etdim. Bu zaman İmam Şafei mənə:

– Onun hədiyyə etmiş olduğu bu köynəyi almaq və səni üzmək istəmirik. Ancaq heç olmazsa, onu suya sal və o suyu bizə ver ki, beləliklə biz də bu köynəyin bərəkətinə şərik olaq”, – dedi.²³

Hədis alimi və müctəhid olan **İmam Nəvəvi** hər hal və hərəkətində **Allah Rəsuluna** tabe olmağı həyatına elə həkk etmiş, Peyğəmbərimizlə o qədər eyniləşmişdi ki, Rəsulullahın qarpızı yerə vurub parçalayaraq, yoxsa kəsərək yediyini bilmədiyindən həyatı boyu qarpız yeməmişdi.

İmam Busirinin Rəsulullah məhəbbəti də tərifləyiqdir:

Məşhur “Qəsideyi-Bürdə” şairi İmam Busiri bir gün evinə gedərkən yolda nurlu, zəif və yaşlı bir adama rast gəlir. Həmin adam ondan:

– Ey Busiri! Bu gecə yuxunda Rəsulullahı ﷺ gördünmü? – deyə soruşur.

23. Bax. İbnul-Cövzi, Mənaqibul-İmam Əhməd bin Hənbəl, (thk. Abdullah bin Əbdülmuhsin ət-Türki) Qahirə 1409, s. 609-610.

İmam Busiri:

– Xeyr, görmədim, – deyə cavab verir.

Zəif və yaşlı adam bu qısa söhbətin ardınca heç bir şey söyləmədən uzaqlaşır. Fəqət onun bu sözləri imamın qəlbindəki Hz. Peyğəmbərə olan eşq və məhəbbəti coşdurur. O gecə yuxusunda Hz. Peyğəmbəri görür və oyandıqda qəlbinin sevinc və fərəhlə dolduğunu hiss edir. Bunun müqabilində Peyğəmbərimizi tərifləyən və neçə-neçə Peyğəmbər aşiqlərini məhəbbət dəryasına qərq edən bir çox mədhiyyələr yazır.

Bir müddət sonra bədəninin yarısı iflic olur. Nə gəzə, nə də hərəkət edə bilər. Elə o zaman məşhur “Qəsideyi-Bürdə”ni yazıb bununla Allah-Təaladan şəfa diləyir. Qəsidəni bitirdiyi gecə yuxusunda Hz. Peyğəmbəri ﷺ görür və qəsidəni ona oxuyur. Qəsidəni tamam oxuyub qurtarandan sonra Rəsulullah ﷺ mübarək əlləri ilə İmam Busirinin iflic olan üzvlərini məsh edir. Bu necə də dərin bir məhəbbət əsəridir. İmam Busiri oyandığı zaman şəfa tapdığını görür və Allaha şükür edir.

O gecənin səhəri sağlamlığına qovuşaraq sevinc içində məscidə gedərkən, yolda şeyx **Əbur-Rəcaya** rast gəlir. Hz. Əbur-Rəca ona:

– Ey Busiri! Hz. Peyğəmbərimizin ﷺ şəninə tərif dediyin qəsidəni oxuyarsanmı? – deyir.

İmam Busiri:

– Rəsulullahı ﷺ mədh edən qəsidələrim çoxdur. Hansını istəyirsiniz? – deyər soruşur.

Şeyx Əbur-Rəca:

– Hz. Peyğəmbərin hüsurunda oxuduğunu istəyirəm. Çünki Peyğəmbərimizin ﷺ bu qəsidədən çox məmnun olduğunu gördüm, – dedi.

Bu qəsidəni hələ heç kimsənin eşitmədiyini bilən İmam Busiri heyratə gəlir.²⁴

Rəsulullah ﷺ 63 yaşında əbədiyyət aləminə köçmüşdür. Orta Asiyadan Balkan yarımadasına qədər olan geniş coğrafiyada İslamın nurunu və səxavətini qəlblərdə yaşadan Allah dostu **Seyyid Əhməd Yəsəvi** 63 yaşına qədər qoyduğu zaman qəbir qazdırıb:

“Mənə bu yaşdan sonra torpağın üstündə yaşamaq yaramaz!” – deyərək, bir rəvayətə

24. Bax. İlhan Armutcuoğlu, Qəsideyi-Bürdə Mənzum tərcüməsi, Konya 1983, s. 7-10.

görə qalan on illik ibadət və irşad həyatını Rəsulullahla eyniləşmək arzusuyla bu qəbrin içində davam etdirmişdir.

Hindistan fatehi **Qəznəli Mahmudun “Muhamməd”** adında çox sevimli bir xidmətçisi var idi. Onu həmişə adı ilə çağırırdı. Günlərin bir günü həmin xidmətçini öz adıyla deyil, atasının adıyla çağırır. Sultan Mahmudun bu davranışına görə xidmətçi çox kədərlənir və qəlbi qırılır. Nəyə görə belə çağırıldığını soruşduqda isə Peyğəmbər aşiqi Qəznəli Mahmud ona belə cavab verir:

“Oğlum! Hər gün səni adınla çağırırdım. Ona görə ki, dəstəmazlı olurdum. İndi isə dəstəmazım yoxdur. Buna görə də adını dəstəmazsız söyləməyə həya etdim, səni atanın adıyla çağırdım”.

Osmanlı dövləti padşahından tutmuş çobanına qədər bütün xalqının Peyğəmbər məhəbbətiylə fərqləndiyi bir dövlət idi. Hər dəfə adı çəkildə Peyğəmbərimizə ﷺ salət və salam gətirməklə yanaşı, ehtiramla əlini ürəyinin üstünə qoymaq, onun Mövludi-Şərifini oxunarkən doğulduğu anı

ifadə edən misraları tam axıra qədər ayaq üstə dinləmək kimi saysız-hesabsız hörmət təzahürlərini adət-ənənə halına gətirmişdilər. Mədineyi-Münəvvərədən məktub gəldiyi zaman dəstəmazını təzələmədən, oradan gələn kağızları öpüb gözünün üstünə qoymadan və ayağa qalxmadan oxutduran bir nəfər də olsun Osmanlı padşahı yox idi.

Bundan başqa, Məscidi-Nəbəvinin təmirində hər daşı dəstəmazlı olaraq və bismillah ilə yerinə qoyan Osmanlıların bu əsnada çəkilərinə keçə bağlayaraq Rəsulullahın ruhunu incitməkdən ehtiyat etmələri misli görünməmiş bir ədəb və hörmət nümunəsidir.

Yenə Osmanlılar dövründə Mədineyi-Münəvvərəyə göndərilən Surrə Alayı²⁵ şəhərə girməmişdən əvvəl yaxın bir yerdə gecələyər, özlərini Mədineyi-Münəvvərənin mənəvi havasına hazırlayıb istixarədən sonra mənəvi işarələrlə Rəsulullahın hüzuruna gedib ziyarət edərdilər. Vətənlərinə qayıdanda da şəfa və təbərrük olaraq Mədi-

25. Surrə Alayı – Padşahların həcc mövsümündən əvvəl rəcəb ayında İstanbuldan Məkkə və Mədinəyə, oranın ən tanınmış adamlarından yoxsullarına qədər paylamaq üçün xüsusi bir mərasim təşkil edərək bir alayla göndərdikləri pul, qızıl və hədiyyələrdir. (Bax. Münir Atalar, Surreyi-Hümayun və Surrə alayları, Ankara 1991, s. 2.)

neyi-Münəvvərənin mübarək torpağından gətirərdilər.

O dövrün portretləri sayılan Osmanlı padşahlarının miniatürlərində müşahidə edilən sarıqlarının ucundakı saçaqlar bir süpürgə rəmzidir. Bununla özlərinin Hərameyni-Şərifeynin süpürgəçisi olduqlarına işarə edər, Hərameynin təmizlik xidmətlərini üzərinə götürən adamların da maaşlarını öz ciblərindən verərdilər.

Yenə **Hz. Peyğəmbərimiz**dən əziz xatirə olaraq saç və saqqalının, mübarək tellərinin məscid minbərlərində qırx boğca içində saxlanaraq **“Saqqalı-Şərif”** adıyla əsrlərdən bəri ümmətə bir bərəkət və rəhmət olması, necə də böyük məhəbbət və hörmət nişanəsidir.

Yavuz Sultan Səlim xan Misiri fəth etmiş, Hicaz bölgəsinin idarə edilməsi də ona təslim edilmişdi. 20 fevral cümə günü, Məlik Müəyyəd məscidində xətibin ondan:

“Hakimul-Hərameyni-Şərifeyn (İki şərafli şəhər olan Məkkə və Mədinənin hakimi)” – deyərək bəhs etməsi müqabilində Yavuz dərhal onun sözünə müdaxilə edərək:

“Xeyr, xeyr! Əksinə, **Xadimul-Hərameyni-Şərifeyn** (İki şərəfli şəhər olan Məkkə və Mədinənin xidmətçisi) deyin” - deyə yaşarmış gözlərlə cavab verdi. Sonra da xalçanı qaldırıb torpağa səcdə edərək Rəbbinə şükür etdi. Xadimul-Hərameyni-Şərifeynliyini ifadə etmək üçün də, sarığının üstünə süpürgəyə bənzər bir saçaq taxdı.

Daha sonra bu mübarək şəhərlərin ali hərbi hakimliyini verdiyi Piri paşaya söylədiyi bu sözlər də onun Hz. Peyğəmbərə ﷺ olan məhəbbətinin səmimi və təvazökar bir təzahürüdür:

“Paşa! Məkkə və Mədinə padşahlığı Kainatın Sərvərinin şərəfli övladlarının əlindədir. Mən o məmləkəti əsgərlərlə gedib almadım. Onlar öz əxlaqlarına, yaxşı və gözəl tərbiyələrinə, lütf və cəmərdliklərinə görə İslam birliyi yolunda mənə itaət etdilər. Bu hörmət və ləyaqətin müqafatını verməyə borcluyam. Allah-Təalaya gecə-gündüz şükür edirəm ki, o mübarək şəhərlərdə oxunan xütbələrdə adım yad olunur. Bu səadəti dünya padşahlığına dəyişmərəm! Buna görə Hərameyni-Şərifeynin əhlinə nə lazımdırsa əsirgəmə! Nə badə, o iki mübarək şəhərin işlərinə müdaxilə edəsən!”

Mübarək əcdadımız əsrlər boyu **Allah Rəsulunun** xatirələrinə və müqəddəs əma-

nətlərinə tərifsiz hörmət və məhəbbət göstərmişdir. Bunun möhtəşəm misallarından bir qismini görmək üçün əcdadımızın onlara xidməti ən böyük bir şərəf kimi qiymətləndirən Müqəddəs əmanətlərin tarixinə nəzər salmaq kifayət edər.

Peyğəmbərimizin **Xirqeyi-Səadətindən**²⁶ bir an belə ayrılmaq istəməyən Osmanlı sultanları onu müxtəlif səbəblərə görə getdikləri yerlərə də aparırdılar.

İndiki Bəylərbəyi sarayının olduğu yerdə yerləşən İstavroz sarayında və qədim Ədirnə sarayında da eynilə Topqapıdakı kimi bir Xirqeyi-Səadət otağı inşa edilmişdir.

Xirqeyi-Səadət bəzən döyüşlərə də aparılmışdır. Bu səfərlərdən birinin təsvir edildiyi miniatür olduqca diqqət cəlb edir. Bu miniatürdən başa düşüldüyünə görə Xirqeyi-Səadət səfərin sonuna qədər mühafizəçilərin başları üstündə aparılmışdır.

Osmanlı sultanlarından **III Mehmet** xasiyyətə çox sərt və əsəbi hökmdar olmasına baxmayaraq Peyğəmbər məhəbbətiylə dolu bir şəxsiyyət idi. Allah Rəsulunun ﷺ şərəfli adı çəkiləndə dərhal ayağa qalxar,

26. **Xirqeyi-Səadət** - Hz. Peyğəmbərimizin ﷺ İstanbulda Topqapı sarayında gümüş sandıq içərisində mühafizə edilən əbasıdır.

Ona olan hörmət və məhəbbətini göstərər-
di. III Mehmet Əğri səfərinə gedərkən San-
cağı-Şərif²⁷ və Xirqeyi-Səadəti də özü ilə
aparmışdı. Döyüş zamanı bir ara müsəlman
əsgərlərin səfində dağınıqlıq baş verdikdə
sultanın ustadı **Sadəddin əfəndi**:

“Hökmdarım! Sizin kimi Osmanlıla-
rın ali sultanı, Peyğəmbərimizin yolunda
xəlifə olan bir kəsin belə vəziyyətlərdə Xir-
qeyi-Səadəti əyninə geyinməsi, Allah-Təa-
laya dualar etməsi münasibdir” - deyərək
padşahın Xirqeyi-Səadəti geyməsinə fətva
verdi. Bunun müqabilində salət, salam və
təkbirlərlə Xirqeyi-Səadəti əyninə geyən
sultan III Mehmet İslam əsgərlərini böyük
bir həyəcana sövq etmiş və nəticədə zəfər
qazanmışdır.

Sultan I Əhməd xan öz adı ilə yad
ediləcək məscidin inşası zamanı Hz. Pey-
ğəmbərin Misirdə **Sultan Kayıtbəy tür-
bəsində** olan “**Nəqşi-Qədəm**” - deyilən mü-
barək ayaq izini **Əyyub Sultan türbəsinə**
gətirtmişdi. Məscidin inşası tamamlandıqda
onu məscidə qoydurdu.

Sultan həmin gecə belə bir yuxu gördü:

“Bütün sultanların toplaşdığı böyük bir məclis qurulmuşdu. Hz. Peyğəmbər ﷺ də qazılıq məqamında idi. Bir növ məhkəmə qurulmuşdu. Sultan Kayıtbəy öz türbəsinin ziyarətinə vəsilə olan bu Qədəmi-Səadətın götürülüb İstanbula aparılmasına görə Sultan Əhməddən şikayətçi idi. Allah Rəsulu ﷺ də qazı olaraq Qədəmi-Şərifin dərhal geri göndərilməsinə hökm verdi...”

Sultan Əhməd xan dəhşət və qorxu içində oyandı. Yuxusunu aralarında **Əziz Mahmud Hüdayi həzrətlərinin** də olduğu alim və şeyxlərə yozdurdu.

“Sultanım, yuxu açıq-aydındır. Yozmağa ehtiyac yoxdur. Əmanət dərhal geri göndərilməlidir...” – dedilər.

Peyğəmbər aşiqi Sultan I Əhməd xan verilən hökmə boyun əyib əmanəti həssaslıq və hüznə geri qaytardı. Ancaq ürəyi Peyğəmbər eşqi ilə yanan I Əhməd xan Rəsulullahın ﷺ mərmər üzərindəki mübarək ayaq izinin maketini düzəltirdi. Baş geyiminin üstünə yerləşdirərək xeyrə vəsilə olmasını ümid etdi.

Yaralı qəlbindən tökülən bu misralar onun məhəbbətini necə də gözəl əks etdirir:

*Nola tacım gibi başımda götürsəm daim,
Qədəmi-pakını ol Həzrəti-Şahi-Rüsulun...*

*Güli-gülzarı-nübüvvət o qədəm sahibidir,
Əhmədə, durma üzün sürt qədəminə o Gülin!...*

Sultan I Əhməd xan hər səhər Peyğəmbərimizin “Muhamməd” ismi-şərifini bir kağıza yazar və onu sarığına yerləşdirərdi. Bununla da: sanki belə deyərdi:

“Mənim böyüklüyüm taxt-taca sahib olmaqda yox, Sənin ismi-şərifini hər gün başımda daşımaqdadır, ya Rəsulallah!”

Həmin Sultan Əhməd xan:

“Rəsulullahın qəbrinin qəndillərində zeytun yağı yandırılması müvafiq olmaz”, - deyərək Türbəyi-Rəsulullahın qəndillərində yandırmaq üçün gül yağı vəqf etmişdir.

Rəsulullahə ﷺ son dərəcə aşiq padşah olan **Əbdüləziz xan Rövzeyi-Mutahharaya**²⁸ qoymaq üçün Hz. Peyğəmbərin ruhaniyyətində xitabən Mədinəyə çox təsirli bir məktub²⁹ göndərmişdi. Bu məktubdan bəzi cümlələr belədir:

28. **Rövzeyi-Mutahhara**- Hz. Peyğəmbərin məzarının olduğu yer.

29. Həmin məktub bu gün Topqapı sarayındakı Xirqə-

“Bismilləhir-Rahmənir-Rahim.

Bir olan Allaha həmd olsun!

Salət və salam da Sənin üzərinə olsun, ya Rəsulallah!

Salət və salam Sənin üzərinə olsun, ya Həbiballah!

Salət və salam Sənin üzərinə olsun, ey ümmətin Peyğəmbəri!..

Dostluğa haqqı ilə riayət edən, ehsan və cəmərdliyin dəyişməz şüarı: “Sən olmasaydın kainatı yaratmazdım!” uca kitabına məzhər olan, varlıqların iftixar qaynağı, şəfaətçimiz, istinadgahımız, hər işi təmiz və zərif olan, ayaq tozu belə nur saçan, varlıqlar aləminin ən uca tərbiyəçisi, ətir saçan saysız-hesabsız əsərlərin sahibi, məhəbbəti bütün kainatı dolduran, peyğəmbərlərin sonuncusu və sığınacağı, qiyamət gününün seyyidi, ümmətindən günahkar olanların şəfaətçisi, vəhdət məclisinin bəzəyi, peyğəmbərlik eyvanının nəfis zینəti, nəbilik divanının hakimi, Həlim olan Allahın yoluna girənlərin Peyğəmbəri, Rəhim olan Allahın həbibini!

Bütün bu sifətlərlə fikrimdə tutduğum Hz. Muəmməd Mustafə...

Onun nurlu şəbəkəsinə, par-par parıldayan qəbrinə, sular kimi təmiz və saf torpağına yalvarış və ədəb içərisində minlərcə utancaqlıq və həya duyğularımla acizənə şəkildə qara üzümü sürtmək cürətini göstərdim. Onun gözəl ətirilər saçan eşiyinə cəzalandırılmağa məhkum olan günahkar alınımla, yüz min dəfələrlə utanaraq, həya duyğuları və hörmət içərisində (yazdığım) sonsuz kədərini ifadəsi olan bu bağışlanmaq arzumu təqdim etməyə cürət etdim...

Allaha həmd olsun ki, məni mələkut aləmlərindəki bədirlənmiş ayı, cəbərut səmasının parlaq günəşinin Ondan nur və feyz almaqdan utandığı o kərəm və bərəkəti bolbol verən Allahın Həbibini, Rəhim və Vəhhab olan Allahın dostu, ən mükəmməl gözəllik və yaxşılıqlara layiq olan müttəqilərin sərdarı Hz. Peyğəmbərimizə sədaqət və şəfa, şərəf və vəfa ilə kamil ümmət olmağa mərhəmət və müvəffəq etdi

(Yenə həmd olsun ki,) bütün varlıqlara və mümkün ola biləcək hər şeyə bir maya, yaradılmışlara yüksək bir təməl və yaradılmışlar içindən əzəmətli və mübarək olanlara cənnət neməti olan bərəkətli, dəyərli və kamil dərəcədə möhtərəm rəhmət cəmərdliyinin qaynağının varlığından və mələklərə xas mükəmməlliyyəni toplanma yerindən (Hz.

Peyğəmbərdən və Mədinədən) ayrı düşən o gözəl səadət libasına (Xirqeyi-Səadətə) gözətçilik lütf etdi...

İnşallah, bu lütfün davamı olaraq **“Maldövlət və övladın bir fayda verməyəcəyi...”** (əş-Şüara, 88) mükafat və cəza günündə uca şəfaətinizə nail olaram. Naim cənnətinə ilk girənlər ilə Sizə qovuşmaq üçün gecə və gündüz yalvarıb dua etməkdə olan ümmətinizdən bu günahkar asi və bütün qazancı üsyan olan Mahmud xan oğlu Əbdüləziz xan Qazinin peyğəmbərlik tacı Əfəndimizin hüzurunda hesaba çəkiləcəyini və (etdiyi hər cür) günah və üsyanı iqrar və etiraf ediciyəm. (Bu həqiqəti ifadə etmək və şəfaətinizi diləmək üçün) mərhəmət saçan o qapınıza kədər dolu bağışlanma arzumu təqdim etməyə cürət etdim.

Bütün günahlarıma əstəğfirullah! Təkrar-təkrar əstəğfirullah!..

Aman, əl-aman, ya Rəsulallah! Məhrum etmə!..

Ey Fatimətüz-Zəhranın ﷺ atası! Salət və salam Sənin üzərinə olsun!

Ey əvvəlkilərin də, sonrakıların da Peyğəmbəri! Sənə salət və salam olsun!..”³⁰

30. Hilmi Aydın, Xirqeyi-Səadət evi və Müqəddəs

Dünya müsəlmanlarının Hərəməynə asanlıqla gedib-gəlmələrini təmin etmək üçün Hicaz dəmiryolu xəttini inşa etdirən **II Əbdülhəmid** xan da bu dəmir yolunun sünneyi-səniyyəyə uyğun olması üçün **Hz. Peyğəmbərin** səfərləri zamanı istirahət etdiyi yerlərdə stansiya tikilməsini əmr etmiş, beləliklə də dəmir yollarını bir məhəbbət axını içərisində Mədinəyə çatdırmışdı.

Divan ədəbiyyatının böyük şairi **Füzuli** məşhur “Su Qəsidəsi”ndə Rəsulullahə ﷺ həsrətlə dolu olan qəlbindəki eşq atəşini belə ifadə edir:

*Saçma, ey göz, əşkdən könlümdəki odlara su
Kim bu dənli tutuşan odlara qılmaz çarə su.*

“Ey göz! (Allah Rəsulunun məhəbbəti ilə) könlümdə (alovlanan) odlara göz yaşından su tökmə! Çünki bu dərəcə (eşq hərərəti ilə) tutuşan atəşlərə su (tökmək) çarə deyil. (Bu eşq atəşi sönməz!)”

*Abi-gundur günbədi-dəvvar rəngi bilməzəm
Ya muhit olmuş gözümdən günbədi-dəvvarə su*

“(Lakin yenə də gözlərim Onun eşqindən o qədər ağlayır ki) fırlanan göy qübbə (baş-

dan-ayağa) su rəngindədir, yoxsa gözümdən (tökülən) su(larmı bütün) göy qübbəni bürümüşdür (bilmirəm)".

*Suya versin bağban gülzarı zəhmət çəkməsin
Bir gül açılmaz üzün tək versə min gülzarə su*

"Bağban gül bağçasını sulamaq üçün (əbəş yerə) zəhmət çəkməsin. (Çünki) min dənə gül bağçası sulasa, (ya Rəsulallah, yenə də) Sənin üzün kimi bir gül (heç vaxt) açılmaz..."

*Dəst-busu arzusu ilə ölürsəm dostlar
Kuzə eylən torpağım sunun anunla yarə su*

"Ey dostlar, əgər mən Həzrət Peyğəmbərin əlini öpmək arzusu ilə ölsəm, torpağımdan kuzə düzəldin, onunla Sevgiliyə su ikram edin! (Bəlkə beləliklə Onun əlini öpmək və şəfaətinə nail olmaq nəşib olar)."

*Xaki-payinə yetəm der ömrlərdir müttəsil
Başını daşdan-daşa vurup gəzər avarə su*

"(O Rəhmət Peyğəmbərinin) ayağının (dəydiyi, gəzib-dolaşdığı, mübarək) torpağına qovuşmaq üçün su(lar) heç durmadan ömür boyu baş(lar)ını daşdan-daşa vuraraq avara-avara axmaqdadır..."

Şairlərin **Allah Rəsuluna** olan məhəbbəti ifadə etdikləri tərif və qəsidələr cildlərlə kitablar əmələ gətirəcək qədər həddən artıqdır. Bu nətlərin -eynilə Kab bin Züheyri رضي الله عنه əfvinə və Peyğəmbər iltifatı ilə şərafətlənməsinə vəsilə olan Qəsideyi-Bürdəsi kimi- onların da əfv və məğfirətlərinə vəsilə olması ümidi müsəlman şairlərin ən böyük şövq və ilham qaynağı olmuşdur.

Nət ədəbiyyatının müstəsna simalarından şair **Nabi** necə də gözəl deyir:

*Məndə də cürəti-mədhun o məmər dəndür kim
Gəldi nutk etdi hüsurunda nəbatatü cəmad...*

“Səni mədh etməyə cürət etməyim bu səbəbilədir ki, həddindən çox ağaclar və daşlar, bitkilər və cansız varlıqlar belə Sənin səadətli hüsuruna gəlib danışmışdır”.

Şair Nabi 1678-cı ildə dövlət adamları ilə birlikdə həcc səfərinə çıxır. Karvan Mədinəyə yaxınlaşarkən həyəcədən Nabinin yuxusu qaçır. Karvanda olan bir paşanın ayağını qəflətən Mədinəyi-Münəvvərəyə doğru uzatdığını görür. Bu vəziyyətdən çox mütəəssir olaraq məşhur qəsidəsini yazmağa başlayır.

*Sakin tərki-ədəbdən kuyi-məhbubi-Xüdadır bu
Nəzərgahı-ilahidir, məqami-Mustafadır bu.*

*“Allah-Təalanın nəzərgahı və Onun sevimli
Peyğəmbəri Hz. Muəmməd Mustafanın məqamı
və şəhəri olan bu yerdə ədəbə riayət etməməkdən
çəkin!...”*

*Muraatı-ədəb şərtiylə gir Nabi bu dərgaha,
Mətafi-qüdsiyandır, busəgahi-ənbiyadır bu.*

*“Ey Nabi, bu dərgaha ədəb qaydalarına hörmət
edərək gir! Bura müqəddəs ruhların ətrafında pər-
vanə olduğu və peyğəmbərlərin hüdədlarını öpdüyü
mübarək bir məqamdır”.*

Qəlbədən süzülən bu səmimi eşq qarşısın-
da Rəsulullahın möcüzəvi şəkildə tapşırığı
ilə Rövzanın müəzzinləri sübh namazı vaxtı
bu nəti minbərdən oxuyurlar. Rəsulullahın
bu iltifatı Nabini çox duyğulandırır, yaşlı
gözlərlə Rövzəyə girir...

Son dövrün böyük şeyxlərindən olan
Muəmməd **Əsad Ərbili həzrətləri Rəsu-
lullah** eşqinin yangısını bu beytlərlə necə də
gözəl ifadə edir:

*Təcəllayı camalından Həbibim, növbahar atəş!
Gül atəş, bülbül atəş, sünbül atəş, xakü-xar atəş!*

“Həbibim, Sənin gözəlliyinin təcəlli edərək ortaya çıxmasından (dolayı Sənə aşiq olan) bahar atəş, gül atəş, bülbül atəş, sünbül atəş, torpaq və tikan atəş!..

*Şüayi-afitabındır yaxan bilcümlə uşşaq;
Dil atəş, sinə atəş, həm dü çeşmi-əşk-bar atəş!*

“Bütün aşıqləri yandıran (o mübarək üzünün) günəş (kimi parlaq) nurudur. (Bu səbəblə) könül atəş, sinə atəş, (eşqinlə) ağlayan (bu) iki göz də atəş!..”

*Nə mümkün bunca atəşlə şəhidi-eşqi qəsl etmək?
Cəsəd atəş, kəfən atəş, həm abi-xoşgüvar atəş*

“Bu qədər atəşlə eşq şəhidini yumaq nə mümkündür?! Cəsəd atəş, kəfən atəş, şəhidi uyacaq su da atəş!..”

Əvvəllər xristian olan, sonradan Muhammədi həqiqətin idrakının həzzini dadaraq gözüyaşlı mömin və bağrıyanıq Peyğəmbər aşıqinə çevrilərək **Yaman Dədə** adını alan son dövrün həssas şairinin bu misraları necə də gözəldir:

*Susuz kalsam, yanan çöllərdə can versəm elem
duymam,*

*Yanardağlar yanar bağrımnda, ummanlarda nem
duymam,*

*Alevler yağsa göklerden və ben messeyleşem duy-
mam,*

*Cemalinle fərah-nak et ki yandım ya Rəsulallah!..
Ne devəttir yumuq aşkınla göz, rəhində can
vermek,*

*Nasib olmaz mı sultanım haremğahında can
vermek?*

*Sönerken gözlerim asan olur ahında can vermek,
Cemalinle fərah-nak et ki yandım ya Rəsulallah!..
Boyun büktüm, perişanım, bu derdin sende ted-
biri,*

*Lebim kavruldu atəştən döner payində tezkiri,
Ne dem gönlün murad eylerse taltif eyle KIT-
MİR-i,*

Cemalinle fərah-nak et ki yandım ya Rəsulallah!..

Bu nəti qələmə alan şairin Peyğəmbər məhəbbətinin səviyyəsinə göstərən bir xatirəni tələbələrindən biri belə nəql edir:

“Bir gün dərslər qurtardı, məktəbdən çıxdıq. Günorta vaxtı Taksimə tərəf gedirdim. Alman səfirliyi yaxınlığında bir məscid vardı. Oradan üzüyuxarı gedirdim. Birdən gözüm **Yaman Dədə**yə sataşdı. Məscidin divarına söykənmişdi. Sanki son nəfəsini verirdi. Taqətsiz və macalsız halda başı bir az önə əyilmiş, boynu bükülmüş vəziyyətdə dayanmışdı.

Dərhal qaçıb yanına getdim və:

- Hocam, nə olub? Olmaya xəstələnmişiniz? – dedim.

Gördüm ki, ağlayır. Bu səfər:

- Hocam, nə üçün ağlayırsınız, başınıza bir hadisə gəlib? – dedim.

Yaman Dədə həddən artıq zəif və titrək səslə belə dedi:

“Xeyr, övladım, xeyr! **Rəsulullah** ﷺ yadıma düşəndə özümü itirirəm, ayaq üstə dayanmağa təqətim qalmır. Ya bir yerə söykənməli oluram, ya da otururam”.³¹

Xülasə, ümmətin Allah Rəsuluna duyduğu dillərə dastan məhəbbət təzahürlərinə dair söylənəcək çox söz, saysız misal var. Biz dəryadan bir damla qəbilindən olan bəzi nümunələri ərz etdik.

Yaxşı bilirik ki, qulu Allaha məhəbbət dəryasına qovuşduracaq olan yeganə rəhmət və məhəbbət qaynağı **Həzrət Peyğəmbər**-dir. Həzrət Peyğəmbərə məhəbbət Allaha məhəbbət, Ona itaət Allaha itaət, Ona üsyan Allaha üsyandır. Buna görə Həzrət Peyğəmbərin əziz varlığı bəşəriyyət üçün məhəb-

31. Mustafa Özdamar, *Yaman Dede*, s. 191-192, Marifet Yayınları, İstanbul 1994.

bət sığınacağıdır. Ariflər bilir ki, məxluqatın varlıq səbəbi məhəbbəti-Muhammədidir. Bütün kainat Varlıq Nuru Həzrət Muhaməd Mustafaya ﷺ ithaf edilmişdir.

Haqq-Təala sirati-müstəqimə yeganə rəhbər olan Həzrət Peyğəmbərin mənə iqlimindən qəlblərimizə ülvə nəsib, Onun geniş ruhaniyyətindən könüllərimizə feyz şəbnəmləri ehsan etsin. Qəlblərimiz Allah və Rəsulunun məhəbbətinə əbədi məkan olsun. Haqq-Təala hər birimizi Onun şəfaətinə nail eyləsin.

Amin!..

Daxilək, ya Rəsulallah!..

Mədəd, ya Rəsulallah!..

Şəfaət, ya Rəsulallah!...

SON SÖZ

Həzrət Peyğəmbər ﷺ bir hədisi-şərifində
“*İnsan sevdiiyi ilə birlikdədir*”, - buyurmuşdur.
(Buxari, Ədəb, 96)

Allah Rəsulu ilə axirətdə birlikdə ola bilmək, Ona yaxın olmaq hər möminin ən böyük arzu və həsrətidir. Bu nemətə qovuşmağın yolu isə Rəsulullahı həqiqi mənada sevməkdən keçir. Lakin sevginin meyarı fədakarlıqdır. Rəsulullahla bərabərlik Onunla hissi və fikri bərabərlik, hal və əxlaq bərabərliyi, fel və əməl bərabərliyidir.

Yəni “Mən Allahı və Rəsulunu sevirəm” deməklə iş bitmir. Çünki həqiqi mənada sevən birinə sevdiiyinin xüsusiyyətləri sirayət edir.

Rəsulullahı ﷺ seviriksə, Onun əxlaqı, təqvası, həssasiyyəti bizə nə qədər sirayət edir? Onu seviriksə, mərhəmətimiz, şəfqətimiz, Allah yolunda xidmət, səy və fədakarlıqlarımız hansı səviyyədədir? Eqoizmdən, xəsislikdən, nadanlıqdan qurtula bilirikmi? Ümmətin dərdi ilə nə qədər dərdlənirik?

Peyğəmbərimizin Sünneyi-Səniyyəsinə həyat kitabımızın hər səhifəsinə nəqş edə bilirikmi? Yoxsa həyatımızın bəzi mərhələlərində Onu unudur və ya göz ardı edirik?...

“İnsan sevdii ilə bərabərdir” hədisi-şərifinin ehtivasına girə bilmək üçün sevgimizi bərabərliyimizlə ölçməli, bərabərliklərimizi sevgimizlə müqayisə etməliyik.

Qazı İyaz belə deyir:

“Rəsulullahı ﷺ sevməyin, Ona məhəbbət bəsləməyin şərtlərindən biri də Sün-nəsinə sarılmaq, təbliğ etdiyi dini qorumaq, Ona olan hücumları dəf etmək, lazım gələrsə Onun yolunda mal və canı fəda etməkdir”.³²

Özümüzdən soruşaq:

Allah Rəsulunun ﷺ könül dəryasından nə qədər pay götürə bildik?

O Varlıq Nurunun həyatından, ruhaniyyə-tindən, şəxsiyyətindən nələrə və nə qədər sahibik?

Məsələn;

“İbadətlərimizdəki ruhaniyyət” hansı qəlbi səviyyədədir?

32. Muhyiddin Seydi Çelebi, *Buxaride Yönetim Esasları*, Haz. Doç. Dr. Mehmet Erdoğan, İstanbul 2000, s. 60.

Yəni ibadətlərimiz bizi vəcdə, duyğu dərinliyinə aparırmı? Xüšu və qəlb hüzuruna nə qədər nail oluruq?

“Müamilərimizdəki zəriflik” hansı səviyyədədir?

Ürəklərimiz nə qədər rəhmət dərgahı ola bilir? O dərgahdan nə qədər mərhəmət saça bilirik? Müamilərimiz “Allah razı olsun”larla mükafatlanır, yoxsa “haqqım haram olsun”larla nəticələnir?

“Əxlaqımızdakı nəzakət” hansı ölçüdədir?

Başqalarına göstərdiyimiz nəzakət gözlədiyimiz zərifliklə eyni səviyyədədirmi? Nəfsaniyyətdən, eqoizmdən, təkəbbürdən qurtula bildikmi? Təvazökarlıqda səmimiyyətimiz?

“Könlümüzdəki lətafət” hansı dərinlikdədir?

Yaradandan ötrü yaradılanları nə qədər bağrımıza basa bilirik? Ürəyimizi möhtac və qəriblər üçün nə qədər rəhmət dərgahına çevirə bilirik? Mərhəmətimiz nə qədərdir?

“Simamızdakı məlahət nuru” nə qədər parlaqdır?

Peyğəmbərlə ﷺ bərabər olan möminlərin vəsflərinin sayıldığı ayeyi-kərimədə keçən;

“...Onların əlaməti üzlərində olan səcdə izidir...” (əl-Fəth, 29) tərifindən payımıza düşən nədir? Səcdələrin simamızdakı əksi nə qədərdir?

“Dilimizdəki səlislilik” hansı ahəngdədir?

Dilimiz ruhlara nə qədər rahatlıq bəxş edir? Sözlərimiz qarşımızdakını nə qədər sevindirir?

“Duyğularımızdakı incəlik” nə dərəcədədir?

Bütün məxluqatın bizə əmanət olduğunun fərqundəyikmi? Allahın ayələri qarşısında, məsuliyyətimiz, yaxınlaşmaqda olan əcəl və qiyamət qarşısında hansı həssaslığa sahibik? Qəlblərimiz titrəyirmi? Gözlərimiz yaşarımı?

“Nəzərimizdəki dərinlik” üfuku haradadır?

Qəlbimiz ilahi əzəmət təcəllilərini, qüdrət axışlarını və ilahi naxışları nə qədər seyr edə bilir? اقْرَأْ **“Oxu!”** (əl-Aləq, 1) təlimatının çərçivəsinə nə qədər giririk? Zəhirdən, quru bilgidən, faydasız elmdən nə qədər qurtula

bildik? İlahi sirr və hikmətlərə nə qədər vaqif olduq?

Xülasə;

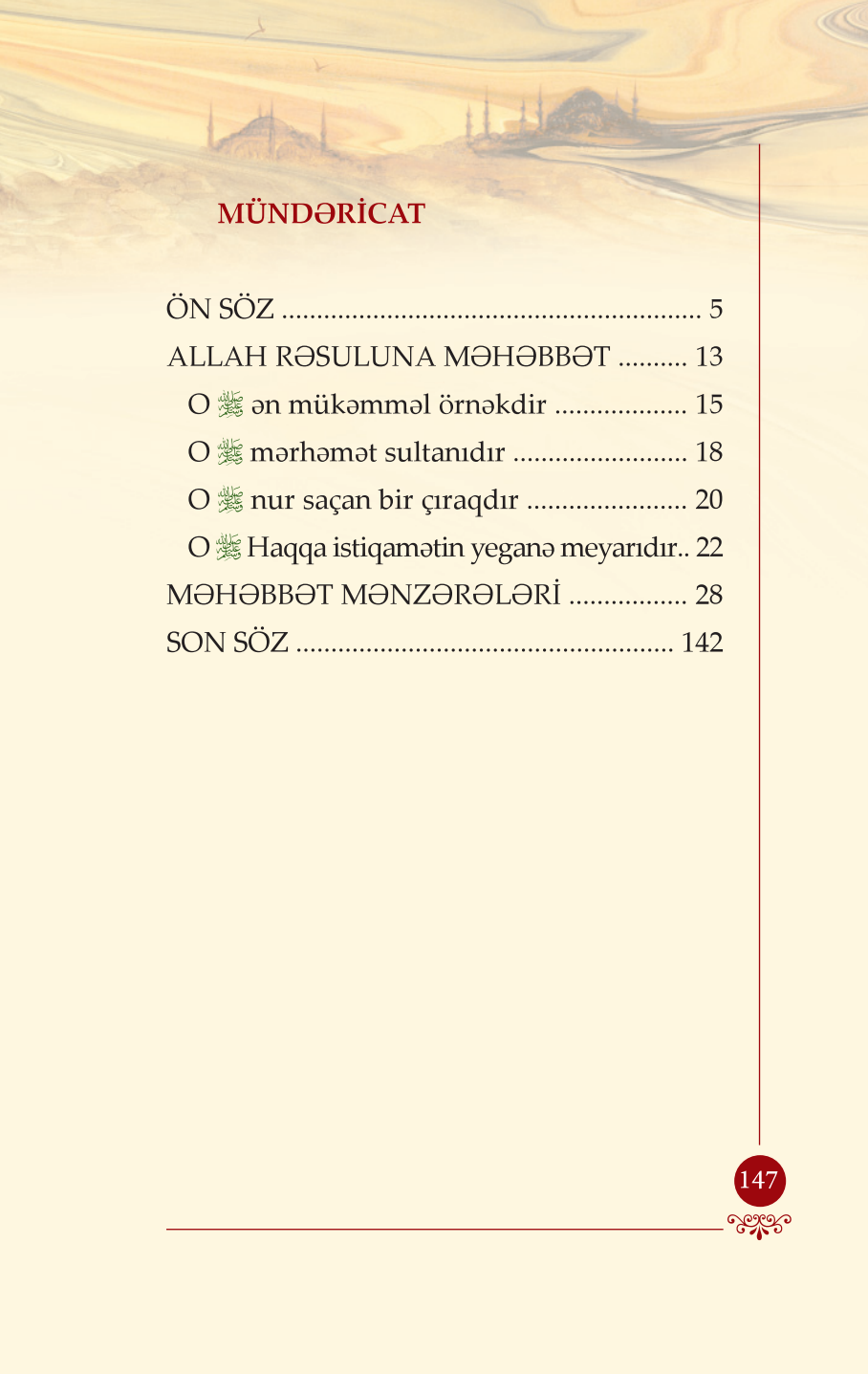
“(Ey Rəsulum!) Şübhəsiz ki, Sən uca bir əxlaq üzrəsən...” (əl-Qələm, 4) ayeyi-kəriməsi ilə mədh-səna olunan Rəsulullahın ﷺ uca əxlaqından nə qədər pay götürmüşük? Onun dərin könül dəryasından hansı ölçüdə nəsib ala bilirik? Könlündən aləmlərə rəhmət saçan Nəbilər Sərvərinin gözəlliklərindən bizdə nələr var?

Muhamməd ümmətindən cavabı çətin olan bu sualları, bu sorğunu müsbət nəticələrə bağlayan və hüsnü-xatiməyə nail olanlar necə də xoşbəxtdirlər! Bu dünyadan digərinə Aləmlərə Rəhmət olan Peyğəmbərimizin varisi və Allahın şahidi olaraq uçub gedənlər necə də xoşbəxtdirlər!

Allah-Təala Zati-alisinin və Əziz Rəsulunun məhəbbətini qəlblərimizin bitməz-tükənməz xəzinəsi eyləsin. Lütf-kərəmi ilə bu dünyada Aləmlər Sultanının “qardaşlarım” iltifatı ilə şəərəflənə bilməyi, axirətdə də Onun Kövsər hovuzunda sərinlik tapıb Həmd bayrağı altında şəfaətinə nail ola bilməyi hər birimizə ehsan etsin.

Amin!..

MÜNDƏRİCAT

ÖN SÖZ	5
ALLAH RƏSULUNA MƏHƏBBƏT	13
O ﷺ ən mükəmməl örnəkdir	15
O ﷺ mərhəmət sultanıdır	18
O ﷺ nur saçan bir çıraqdır	20
O ﷺ Haqqa istiqamətin yeganə meyarıdır..	22
MƏHƏBBƏT MƏNZƏRƏLƏRİ	28
SON SÖZ	142

